PEKİN MOSKOVA ÇATIŞMASI

çeviren: attilā tokatlı

JEAN BABY

özgün yayın

PEKİN-MOSKOVA ÇATIŞMASI • JEAN BABY

- Kapak düzeni : OLCAY
- Dizgi : Erenler Matbaasi
- Baski : Haşmet Matbaası
- Klişe : Eser Klişe
- Kapak Baskısı : Ze Basım Evi

JEAN BABY

PEKİN MOSKOVA ÇATIŞMASI

ÖZGÜN YAYINLARI
P.K. 108 Sirkeci — İstanbul

Çeviren :

ATTİLÂ TOKATLI

BİRİNCİ BÖLÜM

KASIM 1957 KONFERANSINA KADAR ÇİN - SOVYET ANLAŞMAZLIĞININ YÜZEYE ÇIKIŞI

1956 Şubatında toplanan, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin XX. Kongresinde Kruşçef, «gizli rapor» ismiyle tanınan ünlü Stalin'i suçlama konuşmasını yaptığı vakit, Çin Komünist Partisi yöneticileri son derece ihtiyatlı davranmışlar ve büyük bir sükûnetle, ama açıkça, Stalin'in eseri hakkında daha nüanslı bir yargıya sahip olduklarını belirtmişlerdi.

Öte yandan XX. Kongre, ilerde büyük çapta gelişmelere yol açacak olan iki yeni tez ortaya atmış bulunuyordu. Bunlar: 1) Emperyalizm saldırganlığını muhafaza ettiği halde, savaşın önüne geçilmez karakterini kaybettiği ve 2) Birçok kapitalist ülkede kanlı ihtilâllere lüzum kalmaksızın sosyalizme geçmenin mümkün hâle geldiği, tezleriydi.

ÇİNLİLERİN STALİN MESELESİ HAKKINDAKİ İLK TAHLİLLERİ

XX. Kongre, 1959 Şubatında toplanmıştı. Aradan iki buçuk ay bile geçmeden, aynı yılın 5 Nisanında, Çin Komünist Partisi'nin organı olan **Halkın Gazetesi**, çok önemli bir inceleme yayınlıyordu: «**Proletarya diktasının tarihi tecrübesi hakkında**» ismini taşıyan bu makalede, Çin Komünist Partisi Siyasî Bürosu'nun görüş açısı ortaya konmaktaydı. Bu belge, üzerinde önemle durmayı hak etmektedir. Yazıda, Sovyet Komünist Partisi'ne kardeşçe desteğin devamının Çinliler için bir ödev sayıldığı belirtildikten sonra, «kişiye tapınma»nın ve Stalin'in bu yönden mahkûm edilişi onaylanmakta ve sosyalizmin kuruluşu sırasında işlenmiş hatalar dengeli bir dille eleştirilmekteydi. Gene aynı makalede Çin Komünist Partisi, eleştiri ve özeleştiri (kritik ve otokritik) zorunluğu üzerinde, kollektif yönetim üzerinde ve halk kitleleriyle sıkı bir temas kurup, sürdürmenin her yönetici için en vazgeçilmez görev olduğu konusu üzerinde ısrarla durmaktaydı.

Bazı parçalar zikredelim:

«Bir tek ünlü marksist yoktur ki, markistlerin hiçbir zaman hatâ yapmayacağını veya bir marksistin hatâ işlemesinin imkânsız olduğunu yazıp söylemiş olsun. İşte bunun içindir ki biz marksist-leninistler, en küçük de olsa hatâ işleme-

meye muktedir bir «Tanrı-adam»ın var olabileceğini daima inkâr etmiş ve gene işte bunun içindir ki biz komünistler, kritik ve otokritiğin kendi partimiz içinde daima işler bir müessese olarak kalmasını sağlamışızdır. Bu bakımdan, tarihte ilk defa olarak proletarya diktasını kurmuş olan bir sosyalist Devletin hiçbir hatâ işlemeyeceğini iddia etmek, akıl alır bir iş değildir.»

Daha ilerde de:

«Hatâların sayısını asgarîye indirmek, bazı ciddî hatâların doğmasını elden geldiğince önlemeye çalışmak, bugüne kadar işlenmiş kısmî ve geçici hatâlardan gerekli dersleri vakit geçirmeksizin almak ve olanca güçlerini bu hatâların millî çapta veya uzun süreli hatâlar hâlinde soysuzlaşmasını engellemeye yöneltmek sorumluluğu, komünist partilerin ve sosyalist Devletlerin yöneticilerine düşer. Bunun için de, her yöneticinin son derece alçak gönüllü ve ihtiyatlı olması, kitlelerle sıkı teması daima muhafaza etmesi, gerçek durumu kavramak üzere sürekli anket ve sınamalara girişmesi ve şartlara uygun biçimde ve gereken ölçüde, eleştiri ve özeleştiriye sürekli olarak başvurması gerekir. İşte Stalin böyle davranmamış olduğu içindir ki, Partinin ve Devletin yöneticisi olarak, hayatının son döneminde bazı ciddî hatâlar işlemiştir. Kendini beğenmeye başlamış, tedbirli ve ölçülü olmayı elden bırakmış, sübjektivizme ve kısmî dar görüşlerle yetinme durumuna düşmüştür. Bazı önemli meselelerde, son derece

sakıncalı sonuçlara yol açan hatâlı kararlar alınmıştır.»

Bunları belirttikten sonra Çin Komünist Partisi, **sosyalist toplumun, çelişmeleri ortadan kaldırmadığını** hatırlatmaktadır. Gerçekten de, çelişmelerin evrensel olduğu (yani her yerde ve her zaman zorunlu biçimde mevcut olduğu), marksizmin belli başlı tezlerinden biridir. Ve sosyalist toplum, sadece, bu çelişmelerin birer çatışma ve düzensizlik kaynağı hâlinde soysuzlaşmasını önleyerek en elverişli şartlar içinde çözülmesini sağlar.

«Sosyalist bir toplumda artık çelişme olmayacağına inanmak, safdillik olur. Çelişmelerin mevcudiyetini inkâr etmek, diyalektiği inkâr etmektir. Çeşitli toplumlardaki çeşitli çelişmeler yapı bakımından farklı oldukları için, bu çelişmelerin çözüm araçları da farklı olacaktır. Ama bu toplumların gelişmesi, daima, sürekli çelişmeler içinde gerçekleşir. Nitekim sosyalist toplum da, üretici güçlerle üretim ilişkileri arasındaki çelişmenin bağrında gelişmektedir. Sosyalist veya komünist bir toplumda, sosyal sistemdeki teknik yenilikler ve hamleler daima meydana gelecektir. Zaten başka türlü olsa, toplum ölü noktaya ulaşmış ve artık ilerleyemez duruma düşmüş olur. Oysa insanlık, henüz gençlik yıllarını yaşamaktadır. İnsanlığın yarınki yolunun dünkü yolundan kaç kere daha uzun olduğunu hiç kimse söyleyemez. Yenilik düşüncesiyle tutucu düşünce arasında, ile-

ri atılanla geride kalan arasında, olumlu olumsuz arasında çelişmeler, değişik durum ve şartlara göre, ama durmaksızın meydana gelecektir. Ve âlem, işte böylece, bir çelişmeden bir başka çelişmeye yükselerek gelişecektir. Eski çelişmeler çözülüp ortadan kalkınca, onların yerini yeni çelişmeler alacaktır.»

Çin komünist Partisi bundan sonra, 1943 yılında almış oldukları ve kendilerini, devrimci mücadelede ciddî hatâlara düşmekten sakınan bir kararı hatırlatmaktadır:

«Bizim Parti olarak pratik çalışma konusunda, doğru bir yönetim ancak, **gene kitleye dönmek üzere kitleden hareket etmek** prensibine uymakla mümkün olmuştur. Bunun anlamı şudur: Halk kitlelerinde sistematik olmaktan uzak ve dagınık bir hâlde bulunan görüşleri ve fikirleri, derinlemesine bir incelemeden sonra sistematik bir hâle getirip koordine ederek genelleştirmek; böylece işlenmiş hâle gelen bu fikirleri, kitleler benimsenmeye, desteklenmeye ve aksiyon hâline getirmeye başlayıncaya değin açıklayıp halka mal ederek, gene kitlelere götürmek ve bu fikirlerin doğruluğunu, kitlelerin aksiyonu içinde verdikleri imtihana göre kontroldan geçirmek... Sonra bu fikirleri bir kere daha genelleştirip, kesin desteklerini kazanmak üzere bir kere daha kitlelere götürmek gerekir. Ve bu işlemi daima ve durmadan yenilemek şarttır. İşte ancak bu sâyededir ki bu

fikirler, halkla her yeni karşılaşmada biraz daha doğru, biraz daha canlı ve biraz daha zengin hâle gelirler. Marksist bilgi teorisinin bize öğrettiği, işte budur. Biz bu yönetim metodunu Partimizde uzun zaman, «kitle çizgisi» diye adlandırdık. Çalışmamızın tarihi bize göstermektedir ki, bu kitle çizgisinden çıkmadığımız müddetçe iyi iş yapmışızdır ve hatâlar işlemiş olsak bile bu hatâları kolayca düzeltmek imkânı daima mevcut olmuştur. Ama bu çizgiyi izlemekten kaçındığımız her seferinde, işimiz başarısızlığa uğramıştır. Marksist-leninist yönetim metodu, marksist-leninist çalışma çizgisi, işte budur.»

Bu genel görüşlerden sonra **Halkın Gazetesi,** Stalin meselesine dönmektedir:

«Burada önemle belirtmek gerekir ki, Stalin'in eserlerini bugüne kadar yaptığımız gibi bundan sonra da dikkatle incelemek ve bu eserlerde, özellikle de, leninizmi savunduğu ve Sovyetler Birliği'nin kuruluş tecrübesinin bilânçosunu doğru bir şekilde verdiği sayısız kitaplarında yer alan bütün yararlı şeyleri, önemli bir tarihî miras olarak, derleyip değerlendirmek zorundayız...»

Stalin'in tarihî bir açıdan gözönüne almamız ve ondan faydalı dersler çıkarabilmek için, tam ve gerçeğe uygun bir tahlile girişmemiz gerekmektedir. Doğru yanlarıyla olduğu kadar hatâlı yanlarıyla da Stalin'in eseri, enternasyonal komünist hareketin bir ürünüdür ve devrin izlerini taşır.»

Çin Komünist Partisi'nin, gerek ölümünden önce, gerekse XX. Kongre ile açılan kriz sırasında da Stalin konusundaki tavrı, bu partinin, Şubat 1956 suçlamalarından niçin öteki partiler kadar sarsılmadığını açıklar.

Bununla birlikte, **Halkın Gazetesi**'ndeki makalenin önemi ve gerçek anlamı, Sovyetler Birliği'nin yeni yöneticileri tarafından anlaşılmış gözükmemektedir. Her kelimesi inceden inceye tartılmış olan bu makale bir bakıma Stalin'in hatâlarının açıklanış şekline karşı yöneltilmiş bir tenkit olmakla birlikte, bir bakıma da Sovyet yöneticilerine, kendilerini gelecekte ciddî hatâlar işlemekten esirgeyecek çalışma ve analiz metodlarına başvurmaları yolunda bir teşvik niteliğindeydi. Özü bakımından bu makale Stalin'in ölümünden beri dengesini güçlükle muhafaza edebilen bir idareye gerçek bir destek getiriyordu.

1956 KRİZİ

XX. Kongre'den sonra komünist hareket, -biraz önce belirtmiş olduğumuz gibi, Çin Komünist Partisi hariç- dramatik nispetlere ulaşmak tehlikesi taşıyan bir fırtınayla sarsılmıştır. Stalin'in en ateşli hayranları bile şaşkın duruma düşmüşler, kendilerine yönelen ve hiç şüphesiz kendi kendilerine de yönelttikleri sorulara güçlükle cevap bulur olmuşlardı. XX. Kongre'nin sert ithamları karşısında hazırlıksız yakalandıkları ve enternasyonel komünist hareketin tartışmasız kılavuzu Sovyetler Birliği Komünist Partisi, Stalin'in yol açtığı «kişiye tapınma» süresinin gelişme ve açıklanan ifratlara ulaşma şartları hakkında, kendilerine doyurucu açıklamalarda bulunmadığı için de, otoriteleri bir kat daha sarsılmıştı. **Halkın Gazetesi**'ndeki makale, işte bu boşluğu doldurmaya çalışıyordu. Ama, Çin Komünist Partisi'nin teorik açıklamalarına hak ettikleri önemi vermek alışkanlığı yerleşmemişti henüz. Ve Sovyetler Birliği,

komünistlerin ezici çoğunluğunun gözünde, enternasyonal komünist hareketin yolunu aydınlatan tek meşale olmakta devam ediyordu.

Batı Avrupa'nın iki büyük komünist partisinin Stalin meselesi karşısındaki tepkilerini karşılaştırmak ilgi çekici olacaktır. İtalyan Komünist Partisi yöneticisi Togliatti, 17 Haziran 1956 günü **Nuovi Argumenti** dergisine verdiği bir mülâkatta, Sovyetler Birliği yöneticilerini ve Stalin'in bir diktatör ve müstebit hâline gelmesini sağlayan idare mekanizmasını eleştirmekten çekinmedi. Aşırı bir enternasyonal merkezciliğin birçok komünist partisinin çalışmasını zararlı şekilde etkiledeğini belirten Togliatti, komünist hareketin merkezci gelenekleriyle doğrudan doğruya çatışan bir «çok merkezli» örgüt fikrini ortaya atıyordu.

Fransız Komünist Partisi, ise İtalyan Partisi ile tam bir anlaşmazlık hâlindeydi. Hiç şüphe yok Maurice Thorez de, Kruşçef'in «gizli rapor»unu ve Stalin'in anısının böyle sert bir şekilde çiğnenmesini tasvip ediyor değildi. Ama, Sovyetler Birliği'ne ve Bolşevik Partiye kayıtsız şartsız güven politikasına sâdık kalarak, XX. Kongre'nin açılkanmalarını küçümsemeye ve örtbas etmeye çabalıyordu. Fransız Komünist Partisi'nin XX. Kongre'den sonraki tavrı şöyle özetlenebilir: Hatâlar işlendiği doğrudur, ama bunlar ortaya dökülmüş ve düzeltilmiştir, öyleyse, artık kesinlikle aşılmış bulunan bir geçmiş üzerinde takılıp vakit kaybetmek faydasızdır; öte yandan Sovyetler Birliği Ko-

münist Partisi bir an için «kişiye tapınma»nın tuzağına düşmüş olsa bile, Fransız Komünist Partisi kendini bu tuzaktan esirgemesini bilmiş ve Parti çalışmalarında daima leninist kurallara uymuştur.

Fransız Komünist Partisi yöneticilerinin bu devirde, kalemlerinden çıkanları burada birbir hatırlatmak, biraz fazla zalimlik olur. Şunu söylemekle yetinelim ki, son derece ciddî bir meseleyi örtbaş etmek için alınan bu acemice tavrın iyi sonuçlar vermesine imkân yoktu; hele Fransız komünistlerinin, Stalin devrinde bir alay mâsumun kurban edilmesine yol açan adaletsizlik ve zulmü öğrendikleri vakit kapıldıkları büyük infial gözönüne alınırsa...

Sosyalist ülkelerde ise, XX. Kongre'nin açıklamaları dramatik patlamalara yol açmıştır.

Hemen 1956 Martında, 1949'da nâhak yere mahkûm edilip öldürülmüş olan eski Macar Dışişleri Başkanı Lazlo Rajk ve arkadaşları iade-i itibar etmiş bulunuyorlar ve Nisan ayında da Varşova Radyosu, otuzbin siyasî mahkûmun serbest bırakıldığını ilân ediyordu. Bunlar arasında ölümden, (hemen XX. Kongre'den sonra ölmüş olan) Başkan Bierut'un cesur direnmesi sâyesinde kurtulabilen Gomulka da bulunmaktaydı.

Haziran ayında Polonya'da Poznan'da başgösteren bir ilk ayaklanma, halk demokrasilerinde olgunlaşmakta olan kargaşalıkların kesin işâretiydi. Ve Stalin'in emirlerine sonuna kadar bağlı kal-

mış olan Macar Komünist Partisi Şefi Rakosi, Temmuz ayında iktidarı terkediyordu. Hemen her yerde, Stalin'e karşı uysallıklarıyla ün salmış olan bütün yöneticiler kendilerini tehlikede görüyor ve fırtınayı atlatmaya çabalıyorlardı.

Ama Ekim ayında daha ciddî olaylar patlak verdi. Önce Polonya'da. Polonya Komünist Partisi Merkez Komitesi, 19 Ekim günü yaptığı toplantıda, sayısız ifrada yol açmış olan Sovyet vesayetine son verme kararı alıyordu. Stalin'in, Savunma Bakanı olarak Sovyet Mareşali Rokosivski'yi empoze etmiş bulunduğu Polonya'nın sosyalist bloktan kopmasından çekinen Kruşçef, bir Polonya ayaklanmasını kuvvet yoluyla bastırmaya kararlı olarak, beklenmedik bir şekilde Varşova'ya geldi. Sonunda çatışma önlenmiş ve Rokosovski görevinden alınırken Gomulka da, 21 Ekimde, Polonya'nın başına geçmişti. Bu ülke insanlarının, «Polonya'nın Ekim İhtilâli» ismi altında kutladıkları olay, işte budur.

Olaylar Macaristan'da daha trajik bir şekilde gelişecekti. Başta Rakosi'nin sâdık yodaşı ve Komünist Partisi'nin o sıradaki genel sekreteri olan Gerö olmak üzere Macar yöneticileri, 23 Ekim günü patlak veren ilk kanlı başkaldırmayı önleyemeyince, Sovyet kıtaları harekete geçti ve İmre Nagy Başbakan olurken Janos Kadar da Gerö'nün yerine partinin başına geçti. Ama İmre Nagy büyük bir zaaf gösterecek ve Kasım ayı başında da, bu

sefer daha büyük çapta, yeni kargaşalıklar patlak verecekti. Separatist ve karşı devrimci bir karakter kazanmaya başlayan ayaklanma, ikinci bir Sovyet müdahalesi sonunda bastırılabildi.

Polonya ve Macaristan olaylarını kısaca hatırlatmamızın sebebi, bu çok ciddî kriz sırasında Çin Komünist Partisi'nin, Sovyet Hükûmetinin ve en başta da Kruşçef'in otoritesini sarsmamak amacıyla, büyük bir ağırbaşlılık ve ölçülükle yaptığı müdahalelerin sonradan öğrenilmiş oluşudur. Öğrenilmiştir ki Kruşçef Polonya'da, bu halkın gelenekleri ve askerî bakımdan değeri gözönünde tutulursa, büyük çapta bir çatışmaya yol açabileceği şüphe götürmez bir silâhlı müdahaleye girişmek üzereyken Çinlilerin bütün ağırlıklarını ortaya koymaları sonunda vazgeçmiş ve anlaşma bu sâyede yapılabilmiştir .Gene Çinliler, Budapeşte'deki ilk Sovyet müdahalesini boş karşılamadıklarını belirttikleri hâlde, Kasımdaki karşı-devrimci hareketin hızla ezilmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Çünkü bu hareket, Macaristan'da sosyalizmin ortadan kalkmasıyla sonuçlanacak ve bunun cezasını da sadece Macar halkı değil, öteki halk demokrasileri ve bütün sosyalist kamp çekecektir.

STALİN MESELESİNİN İNCELENMESİNE EK

1956 yılında başgösteren güçlükler sırasında, Çin Komünist Partisi ile Sovyet Partisi arasında ilk bakışta anlaşmazlık yok gibi gözükmektedir.

Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin tersine olarak, Stalin'in yanlışlıklarından doğan meseleleri marksist-leninist teori açısından ilk olarak çözümlemeye girişen Çin Komünist Partisi'dir. Daha önce belirttiğimiz **«Proletarya diktasının tarihî tecrübesi hakkında»** başlıklı ünlü makaleden sonra, 29 Aralıkta, **«Bir kere daha proletarya diktasının tarihî tecrübesi hakkında»** başlıklı ve gene son derece önemli bir ikinci makale yayınlandı. Bu incelemenin amacı, Nisan makalesindeki tahlili tamamlamak ve enternasyonal komünist hareketin uğradıgı krizden yeni dersler çıkarmaktı. Bu belge üzerinde bir an için duracağız.

Yazıda, emperyalizmle bütün dünya halkaları arasında çözülmez bir çatışma, önü alınmaz bir

antagonizma bulunduğu belirtildikten sonra şöyle denilmektedir: «Emperyalist kampın başında bulunan Birleşik - Devletler, sosyalist ülkelerin iç işlerine özellikle sinik ve küstahça müdahalelerde bulunmaktadır.»

«Düşmanlarımızla bizim aramızda cereyan eden amansız mücadele, aslında, dünya çapında bir sınıf mücadelesidir.»

Genellikle emperyalizm, özellikle de Amerikan emperyalizmi hakkındaki bu temel yargısı, pek tabiî olarak, komünistlerin aksiyonuna kılavuzluk edecek olan çelişmelerin incelenmesine yol açmaktadır. Burada, ilk olarak Çin komünistlerinin gün ışığına çıkardığı bir ayrım görüyoruz: Bir yanda, «**düşmanlarımızla bizim aramızdaki çelişmeler**» (emperyalist kampla sosyalist kamp, emperyalistlerle bütün dünya halkları ve ezilen milletler, emperyalist ülkelerdeki burjuvazi ile proletarya arasındaki çelişmeler) vardır ki bunlar, yapıları bakımından temel ve çözülmez çelişmelerdir; öte yanda da, «**halkın sînesindeki çelişmeler**» (yani halkın bir kısmı ile bir başka kısmı, aynı komünist partisindeki üyelerin bir grubu ile bir başka grubu, sosyalist ülkelerde hükûmetle halk arasındaki, sosyalist ülkelerin ve komünist partilerin kendi aralarındaki çelişmeler) vardır ki bunlar temel, çelişme karakteri taşımazlar. Antagonist, yani uyuşmaz ve çözülmez nitelikte değildirler ve sonuç olarak da, şiddetli çatışmalardan kaynak almazlar. Ama bunları uygun araçlarla,

yani tartışma, eleştiri ve özeleştiri yoluyla ve daha sağlam bir birliğe ulaşmak iradesiyle çözmeye girişmediğimiz takdirde, antagonist olabilir ve halkın sînesinde ciddî krizlere yol açabilirler.» «Bu türden olaylara gerek Sovyetler Birliği Kominist Partisi'nin, gerekse Çin Komünist Partisi'nin tarihlerinde rastlamaktayız.»

İşte bu teorik kavramlardan hareket eden makale, sırasıyla Sovyetler Birliği, Stalin, dogmatizm ve revizyonizm ve enternasyonal dayanışma konularını incelemektedir:

1) Sovyetler Birliği hakkında: Söz konusu olan, devrimci yolun izlenme şeklini ve sosyalizmin kuruluşunun gerçekleştirilme tarzını doğru olarak değerlendirmektir. Geçen otuzdokuz yıl süresince Sovyetler Birliği tarafından kazanılan başarılar büyüktür ve **Halkın Gazetesi**'ndeki makale bunların objektif bir bilânçosunu ortaya koyduktan sonra şunları eklemektedir: «Bunlar hep, uzun zamandır bilinen ve inkârı mümkün olmayan olaylardır. Ve bunları şimdi yeniden hatırlatmamızın sebebi, komünizm düşmanlarının, eskiden olduğu gibi bugün de, bu başarıları toptan inkâr etmeleri ve bugün bazı komünistlerin, Sovyetler Birliği tecrübesini tahlil ederken, olanca dikkatlerini çoğu zaman meselenin ikinci dereceden bir veçhesinin üzerine yığarak, işin özünü gözden kaybetmeleridir.» İşin özü ise: Komünist Partisi'nin rolü, emekçilerin birleşmesi, proletarya dikta-

sı, sanayiin millîleştiirlmesi, tarımın kollektivizasyonu, sosyalist iktisadiyatla sosyalist kültürün plânlanması, milletlerin eşitliği prensibi ile barışı savunma gereğinin ilânı ve bütün emekçiler ve bütün ezilen milletler arasında dayanışma zorunluğudur.

«Ekim ihtilâlinin izlediği yoldan söz ederken, bu ihtilâlin belirli zaman ve mekân şartları içinde büründüğü somut biçim üzerinde durmaksızın, öz ve temel olarak göz önüne aldığımız şey işte budur. Bu temel unsur, marksizm-leninizmin bütün âlem için geçerli evrensel bir hakikatidir.»

Buna karşılık, «aynı tecrübenin bir başka kısmı, genel bir geçerlik kazanmaktan uzaktır,» Bu kısımda söz konusu olan da, temel prensiplerin uygulanmasında özel biçimler isteyen, millî karakterlere bağlı yanlardır.

Ve nihayet, «Sovyeter Biriği'nin bir de, hatâlar ve başarısızlıklardan kurulu bir tecrübesi vardır... Bu hatâ ve başarısızlıklar, bütün komünistler için son derece değeri bir ders teşkil eder. İşte bunun içindir ki Sovyetler Birliği'nin bazı hatâ ve başarısızlıklar da dahil bütün tecrübesi dikkatle incelenmeyi gerektirmektedir,» ama temel unsur daima, ihtilâlin kazandığı başarılardır.»

2) Bu objektif durumu temel olarak alırsak, Stalin'in aksiyonunu tarafsız ve bilimsel bir biçimde değerlendirebiliriz.

Makale, Çin Komünist Partisi'nin daha Nisan ayından itibaren, Stalin'in rolü hakkındaki dü-

şüncesini açıkladığını hatırlatmakta, ama 1956 yılı, komünist harekette çalkantılar ve rahatsızlıklarla bulandığı için, önceden söylenmiş olanları şimdi tamamlamanın yerinde olacağını belirtmektedir.

Stalin'in değer ve önemi bilinmektedir, ama bu, «Stalin'in iç politikada olduğu gibi dış politika alanında da ciddî hatâlar işlemiş bulunduğu»nu unutturamaz. Stalin, keyfi ve karakuşî açlışma metodlarına başvurmuş, demokratik merkezcilik prensiplerini ve sosyalist meşrûiyeti çiğnemiştir.

«Bu hatâlar özellikle, karşı-devrimin ortadan kaldırılması ve bazı ülkelerle olan ilişkiler konusunda tezahür etmiştir.»

Aslında zorunlu bir iş olan, karşı-devrimin ortadan kaldırılması konusunda Stalin, «birçok komünisti ve yurtsever insanı nâhak yere suçlamıştır.» Kardeş ülkeler ve kardeş partilerle olan ilişkiler konusunda ise, birçok iyi şeyler yapmış olmakla birlikte, «bazı somut meseleleri hâllederken, büyük millet şovenizmine kapılmış ve yeterince eşitlik duygusu taşımamıştır... Hattâ bazan, işlerine gelişi-güzel müdahalelerde bulunmuş, bu da bir dizi ciddî sonuca yol açmıştır.»

Bu kusurları nasıl açıklayabiliriz? Sosyalist sistemin yapısından mı ileri gelmektedir bunlar?

Hayır, diye cevap veriyor Çin Komünist Partisi: «Stalin'in hatâları hiçbir şekilde sosyalist sistemin yapısından ileri gelmez. Bu hatâları telâfi etmek için, sosyalist sistemi «düzelmeye» ihtiyaç yoktur. Çünkü bu sistem, sosyalist toplumun gelişmesinden doğan ihtiyaçları karşılamaya muktedir olduğunu ispatlamıştır.» Ama sistemin, öz bakımından, ihtiyaçları karşıladığını söylemek, bunun hatâları önlediğini söylemek değildir:

«Mesele bu kadar basit olmaktan uzaktır. Sistem, belirleyici bir öneme sahiptir, ama kendi başına her şeye kâdir değildir... Doğru bir sistem yaratıldığı vakit söz konusu olan, bu sistemi doğru biçimde uykulamak doğru bir siyaset çizgisi tutturup izlemek, doğru metodlar ve doğru bir çalışma üslûbu benimsemektir. Yoksa doğru bir sistem ve iyi bir Devlet cihazıyla bile, ciddî hatâlar işlemek ve kötülük etmek daima mümkündür.»

Gerçi hatâları açıklayan, «tarihî ve sosyal» şartlardır. «Ama tek başlarına bu objektif şartlar, hatâ işlemek ihtimalinin kuvveden fiile çıkabilmesi için yeterli değildir. Stalin'in kendisini içinde bulduğu şartlardan çok daha güç ve karmakarışık şartlar içinde, Lenin, Stalin'inkine benzer cinsten hatâlar işlememiştir. Çünkü burada belirleyici unsur, artık insanın zihniyetidir. Hayatının son döneminde Stain, sürekli zaferler ve sürekli methiyelerle sarhoş olmuş ve diyalektik materyalizm düşüncesinden kısmî olarak, ama ciddî şekilde inhiraf edip sübjektivizme düşmüştür. Kendi hikme-

tinden ve kendi otoritesinden gayrı hiçbir şeye inanmaz hâle gelmiştir. Sayısız yönleri bulunan karmaşık bir gerçeği ciddî olarak incelemeye yanaşmamıştır. Yoldaşların fikrine ve kitlelerin sesine kulak kabartmaktan vazgeçmiştir. Bunun sonucu olarak da, sık sık, objektif gerçeklikle uyuşmayan direktifler vermiş ve siyasî tedbirler almıştır.»

Hatâlar tespit edilince, hiç şüphesiz düzeltilmeleri gerekir. Nitekim **Halkın Gazetesi** de, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ni bu yolu seçtiği için candan kutlamakta, ama bir yandan da Sovyet komünistlerini, bu çapta bir düzeltmenin hızla yapılabileceği inancına karşı uyarmaktadır:

«Geçici bir karakter taşımayan bu cins hatâların bir gün içinde baştanbaşa düzeltilemeyeceği apaçıktır. Böyle bir iş, büyük çabalara, nispeten uzun bir zamana ve dakik bir ideolojik eğitim çalışmasına ihtiyaç gösterir.»

Bu gözemin önemini, o devirde, komünist âlemde takdir eden olmuş mudur?

Bu eleştirisel incelemeden sonra **Halkın Gazetesi**, şu sonuca varmaktadır:

«Stalin'in bütün trajedisi, hatâ işlediği hâlde, yaptıklarının, emekçilerin çıkarlarını düşmanın saldırıları karşısında savunmak için zorunlu olduğunu sanmak olmuştur... Mesele bütün yönleriyle gözönüne alındığında ille de «stalinizm» kelimesi kullanılmak isteniyorsa, ancak şu söylenebilir: «Stalinizm», her şeyden önce, komünizmdir,

marksizm-leninizmdir. Işin temel yönü budur. Bu bir yana, «stalizm», kökten tashihi gerekli ve marksizm-leninizme aykırı, son derece ciddî hatâlar ihtiva eder. Stalin'in hatâları ile gerçekleştirdiklerini yanyana koyup karşılaştıracak olursak, hatâların ikinci sırayı işgal edeceği kanısındayız.»

İhtimâle gelmeyen bir mesele de, «Stalin'in etkisinde kalarak, benzer hatâlar işlemiş olan» yoldaşlara karşı nasıl bir tavır takınmak gerektiğidir. Buna cevap vermek, her partinin kendi sorumluluk alanına girer. Bununla birlikte, bir genel çizgi tesbit etmek de mümkündür:

«Bu yoldaşlara, düşmanca değil, yoldaşça muamele edeceğiz. Hatâlarını eleştirmekte tereddüt göstermeyeceğiz ama, yapmış oldukları doğru şeyleri savunmaktan da geri durmayacağız. Kötünün yanına iyiyi de katıp, tüm yaptıklarını inkârdan gelmeyeceğiz... Bu hatâları işlemiş olanlara karşı tam bir olumsuzluk tavrı takınmak, kendilerine şu veya bu etiketi yapıştırıp husumet beslemek ve göstermek, bütün yoldaşlarımızın geçmişten gerekli dersi almalarını önlemek anlamına gelir.»

Hiç değilse Avrupa'da, hangi parti, bu derece doğru öğütlere uymuş olmakla övünebilir?

Makalede daha sonra, Yugoslav yöneticilerinin tavrı hakkında son derece ilgi çekici bir yargı yer almaktadır. Çin Komünist Partisi, «Yugoslav yoldaşların, Stalin'in hatâlarına karşı özel bir husumet beslemelerini» anlayışla karşılamakta

ve «bu yoldaşların, alabildiğine güç şartlar altında, sosyalizmi savunmak için pek değerli çabalarda bulunduklarını» kabul etmektedir. Çin komünistleri ayrıca, Sovyetler Birliği ve öteki sosyalist ülkelerle Yugovlavya arasında gerçekleşen barışçı hâl şeklini» de tasvip etmekte ama Tito'nun 11 Kasım 1956 da Pula'da verdiği nutukta Stalin hakkında ileri sürdüğü fikirleri yerinde görmemektedir.

«Kendine hedef olarak «stalinizm»i, «stalincileri»i, v.s. seçen bugün bütün meselenin, «Yugoslavya'nın başlattığı çizgi»nin mi yoksa «Stalinci» tâbir edilen çizginin mi muzaffer olacağını bilmekten ibaret bulunduğunu ileri süren yoldaş Tito'nun beyanlarına gelince, bu tavır hatâli bir tavırdır ve komünist hareketi parçalanmağa sürüklemekten başka bir işe yaramaz.»

«Yugoslav yoldaşların ölçüyü kaçırdıkları açıktır. Bu yoldaşların kardeş partiler hakkındaki tenkitleri rasyonel bir çekirdek ihtiva etse bile, temel pozisyonları ve kullandıkları metodlar, yoldaşlar arası tartışmanın prensiplerine yabancı düşmektedir. Biz Yugoslavya'nın iç işlerine müdahale etmek istemiyoruz, ama, bu, bir memleketin iç işi değildir. Komünist safların enternasyonal çapta dayanışmasını pekiştirmek ve düşmanlarımıza, içimize nifak tohumlarını saçmak ve saflarımızı parçalamak fırsatını sunmak amacı biricik endişemiz olduğu içindir ki, Yugoslav yol-

daşlara bu kardeşçe öğüdü vermekten kendimizi alamıyoruz.»

3) Makalenin üçüncü bölümü, **dogmatizm** ve **revizyonizm** kavramlarını açıklığa kavuşturmak amacını gütmektedir.

«Doğmatikler anlamıyorlar ki, marksizm-leninizm evrensel hakikati ancak millî özellikler aracılığıyla somut biçimde tezahür edebilir ve gene ancak bu şekilde gerçek hayatta bir rol oynayabilir... Bunu anlamadıkları için de, proletaryanın davâsını zafere ulaştırmaktan âcizdirler.»

Stalin'in hatâları doğmatizmin yaygınlaşmasını kolaylaştırmaktır, işte bunun içindir ki bu sapmaya karşı mücadele etmek şarttır. Ama «stalinizm»e karşı hatâlı şekilde mücadeleye girişen bazı yoldaşlar, revizyonist, «yani marksizm-leninizmi yeniden gözden geçirip düzeltmeğe yönelen» bir akımın doğup gelişmesine önayak olmuşlardır.

Halkın Gazetesi'ndeki makale, bundan sonra, marksizm-leninizme dayanarak, dogmatizmle revizyonizmin devrimci eylemi felce uğratmasını veya soysuzlaştırmasını engellemek istiyorsak. düşmememiz gereken hatâları uuzn uzun açıklamaktadır.

4) Son bölümde ise, enternasyonal proletarya dayanışması incelenmektedir. Makale şu noktaya dikkati çekiyor: «Bütün dünya emperyaistleri ve gericileri, komünizmi yok etmek için, en dar anlamıyla millî duyguları ve çeşitli ülkeler

halklarını birbirlerinden uzaklaştıran bazı unsurları harekete geçirip sömürmektedirler», öyleyse... «Bize düşen görev, Sovyetler Birliği'ni merkez alarak, proletarya dayanışmasını daha da güçlendirmektir.»

Ayrıca «bütün komünist partileri arasındaki enternasyonal dayanışma bağlarının, insanlığın tarihinde bugüne değin rastlanmadık cinsten yepyeni bağlar olduğunu» da anlamak gerekir... «Komünist partileri, kendi bağımsızlıklarını koruyarak birleşmek zorundadırlar... Komünist partileri, hak eşitliği üzerine kurulu ilişkileri sürdürdükleri, görüş ve eylem birliğini şekli değil esaslı danışmalar yoluyla gerçekleştirdikleri takdirde, dayanışma artacaktır. Gerçekten de, kendi görüşlerini empoze etmek veya kardeşçe tenkit ve telkinlere başvurmak dururken birbirimizin iç işlerine müdahale metodlarına sarılmak, bu dayanışmayı sarsmak anlamına gelir...»

«Öte yandan, komünist partileri, kendi halklarının haklı çıkarlarının ve millî duygularının sözcüleri hâline gelmelidirler. Komünistler daima gerçek birer yurtsever olmuşlar ve hep öyle kalmışlardır.»

Ama bu yurtseverlik, tiksinti ve husumete yolaçan bir şovenizm hâlinde soysuzlaşmamalıdır.

Sosyalist ülkeler arasındaki enternasyonal dayanışmaya gelince, «bu ülkelerin komünist partileri, millî duygu ve çıkarlara karşılıklı olarak

saygı göstermek zorundadırlar. Büyük bir ülkenin Partisi ile daha küçük bir ülkenin Partisi arasındaki ilişkiler bakımından, bu, son derece önemlidir».

İşte Stalin'in tamamıyla ihmâl ettiği, marksizm-leninizmin bu büyük prensipleridir.

Çin Komünist Partisi bu tehlikeye kardı daima uyanık olmalıdır, diyen **Halkın Gazetesi,** şunları belirtmektedir: «Şartlar değiştiği vakit (yani Çin'in kudreti artıp pekiştiği vakit -J. B.) bu tehlikeyi önlemek için enerjik tedbirler alınmadığı takdirde, büyük millet şovenizmi, belâlı bir eğilim hâlinde ortaya çıkabilir.»

Halkın Gazetesi, sonuç olarak, ilk enternasyonal'in kuruluşundan bu yana (1956 ya) sadece doksan iki yıl geçmiş olduğunu, ilk proletarya Devletinin daha 1917 kurulduğunu, sosyalist kampın ise ancak İkinci Dünya Savaşından sonra teşekkül ettiğini hatırlatmaktadır. «Demek ki proletaryanın bazı tersliklere uğramamış olmasını beklemek yersizdir. Geçici ve kısmî talihsizlikler geçmişte olduğu gibi bugün de vardır, gelecekte de olacaktır. Ama bu böyledir diye, hiç bir aklı başında kişi umutsuzluğa kapılıp kötümserliğe düşmez. Bozgun, başarının anasıdır. Bugünkü kısmî ve geçici başarısızlıklar, enternasyonal proletaryanın siyasî tecrübesini zenginleştirmekte ve ilerde büyük başarıları mümkün kılacak olan şartları hazırlamaktadır...

«Emperyalizmin kaderi içinse, durum tamamıyla başkadır. Orada çatışan şey, hayatî çıkarlardır. Emperyalizmle ezilen milletler, emperyalist yöneticilerle halk ve kendi aralarında emperyalistler çatışmaktadır orada. Ve bu sürtüşmeler gittikçe biraz daha ciddîleşmektedir. Öyle ki, bu denli bir hastalığı tedavi edebilecek bir doktor bulmak artık imkânsız hâle gelmiştir.»

ÇELİŞMELERİN HALKIN SİNESİNDE DOĞRU ÇÖZÜMÜ ÜZERİNE

Marksizmin diyalektiğin bilimi olduğu, yani marksizmin evrensel çelişmelerin bilimi olduğu ne kadar söylense azdır. Marx'tan sonra Enges, diyalektiğin tabiat bilimlerindeki rolünü göstermiştir. Lenin ise, bütün çalışmalarında, bu en temel kavram üzerinde duracaktır. Stalin'e gelince, o da, diyalektik materyalizm ve tarihî materyalizm üzerindeki incelemesinde, diyalektiğin anlamını aydınlatmaya ve halka mal etmeye çaba göstermiştir. Ve nihayet Mao Çe Tung'un 1937 de, **pratik ve çelişme** hakkında vermiş olduğu ünlü dersler bütün markist bilimin temeli demek olan bu konuya yeni bir zengin katkılar getirmiştir.

İşte bu bilimin bir ustası olarak Mao Çe Tung, 27 Şubat 1957 günü, Büyük Devlet Konferansı'nın onbirinci döneminin açılışında, **çelişmelerin**

halkın sînesinde doğru çözümü üzerine son derece önemli bir konuşma yaptı. Tahlil edegeldiğimiz iki makalede açıklanan, çelişmeler hakkındaki temel fikirleri bu nutkundu yeniden işleyen Mao Çe Tung, bu fikirlerden Çin Komünist Partisi için pratik sonuçar çıkarmaktadır. Yani bu konuşmada herşeyden önce söz konusu olan şey, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin XX. Kongresi'ndeki Stalin'i suçlamaları izleyen krizden, **Çin hesabına** alınması gerekli dersleri ortaya koymaktır. Ve bu nutkun direkt bir sonucu olarak, 1957 Mayısında Çin Komünist Partisi, **düzeltme kampanyası** diye adlandırılan genel bir kritik ve otokritik kampanyasına girişmiştir ki bundan ilerde söz edeceğiz. Zaten iki yıl öncesinden itibaren Çin Komünist Partisi, «yüz çiçekler açılsın», «yüz okullar yarışsın» gibi formüllerle süslenen bir düzeltme hareketine başlamış bulunuyordu. 1957 de ise, iki makalede açıklanan hatâların Çin'deki komünist harekete zarar vermesini önlemek amacıyla, bu yolda daha da ileri gitmek söz konusuydu.

Ama Mao Çe Tung'un söylevi, her ne kadar ilk önce Çin komünistlerine hitap ediyor idiyse de, gerek incelenen meselelerin önemi gerekse girişilen analizin bilimsel değeri bakımından evrensel bir karakter taşımaktaydı. Ne yazık ki, bu dersin ne Sovyetler Birliği Komünist Partisi, ne de öteki komünist partilerinin çoğu tarafından göz önüne alınmadığını belirtmek zorundayız.

Mao Çe Tung önce, her sosyalist toplumun-

da olduğu gibi Çin toplumunun sînesinde de, birbirine karıştırılmaması gereken iki ayrı tip çelişme mevcut olduğunu hatırlatmaktadır. «Bizimle düşmanlarımız arasındaki çelişmeler ve halkın sînesindeki çelişmeler. Bu iki tip çelişmenin yapısı, biribirinden tamamıyla farklıdır.»

Sonra da Mao Çe Tung, «halk» kelimesinin marksist anlamını açıklamaktadır ki, bu tamamıyla yenidir. Halkın sınırları, sınıfların sınırlarıyla karışmaz; **bu sınırlar, sınıf mücadelesinin özel tarihî şartlarına uygun olarak, değişir:**

«Halk kavramı, çeşitli ülkelere ve her ülkedeki çeşitli tarihî dönemlere göre değişik bir anlama bürünür. Örnek olarak, memleketimizdeki durumu alalım. Japon istilâcılarına karşı giriştiğimiz savaş sırasında, Japonya'ya karşı direnç hareketine katılan bütün sosyal sınıflar, tabakalar ve gruplar halka dahildi; buna karşılık, Japon emperyalistleri, onlarla çalışan işbirlikçiler ve Japon taraflısı unsurlar, halkın düşmanlarıydılar. Kurtuluş savaşı döneminde, Amerikan emperyalistleri ve onların uşakları olan bürokratik burjuvazi ile büyük toprak ağaları ve bu iki sınıfı Kua-Min-Tang' da temsil eden gericiler halkın düşmanıydılar; buna karşılık, bu düşmanlarla mücadele eden bütün sosyal sınıflar, tabakalar ve gruplar halka dahildiler. Bugünse, yani sosyalizmin kuruluş döneminde, sosyalist ihtilâle karşı çıkan, sosyalizmin kuruluşunu sarsmaya yönelen bütün sosyal

sınıflar, tabakaları ve gruplar halkın düşmanıdırlar.»

Mao Çe Tung bundan sonra, halkın sînesinde mevcut olan çelişmeleri sıralamaktadır:

«Çin'in bugünkü şartları içinde halkın sînesindeki çelişmeler şunlardır: İşçi sınıfının sinesindeki çelişmeler: aydınların sînesindeki çelişmeler; işçi sınıfı ile köylüler arasındaki çelişmeler, işçi sınıfı ve köylülerle, öte yandan aydınlar arasındaki çelişmeler, işçi sınıfı ve öteki emekçilerle, öte yandan millî burjuvazi arasındaki çelişmeler; millî burjuvazinin sînesindeki çelişmeler, vs. Bizim halk hükûmetimiz halkın çıkarlarını gerçekten temsil eden, gerçekten halkı hizmet eden bir hükûmettir; gene de, onunla halk kitleleri arasında bir takım çelişmeler tezahür etmektedir. Bu çelişmeler şunlardır: Bir yanda Devlet çıkarları ve kollektif çıkarlarla, öte yandan özel çıkarlar arasındaki çelişmeler; demokrasi ile santralizm (merkeziyetçilik) arasındaki çelişmeler; yönetenlerle yönetilenler arasındaki çelişmeler; bürokratik bir çalışma üslûbu uygulayan bazı Devlet emekçileriyle kitleler arasındaki çelişmeler. Bu çelişmeler de, halkın sînesindeki çelişmelere dahildir. Genel olarak söyleyebiliriz ki, halkın sînesindeki çelişmeler, halkın temel ve ortak çıkarlara sahip bulunduğu şartlar içinde mevcut olan çelişmelerdir.»

Marksizmle yeterince içli dışlı olmayanlar, veya marksizmin derslerini unutmuş bulunanlar,

sosyalist toplumun sînesinde çelişmelerin ortadan kalkacağını sanmağa eğilimlidirler. Bu, çok ciddî bir prensip hatâsıdır. Hangi cinsten olursa olsun her gerçeklik, mevcüdiyetinin ve evriminin herhangi bir anında, bir veya birçok çelişme ihtiva eder. Bunların herbiri çözüm beklemektedir, yani yeni bir takım fenomenlere doğma imkânı sağlamak üzere aşılmayı ve geride bırakılmayı beklemektedir ki, bu yeni fenomenler de yeni çelişmeler ihtiva edecektir. Ama çelişme demek, ille de antagonizma (uyuşmaz ve bazdaşmaz unsurların çatışması) demek değildir ve işte, biraz önce de bir nebze dokunmuş olduğumuz bu noktadadır ki fikirler çoğu zaman kolaylıkla bulunmaktadır. Gerçekten de, şu iki unsur arasındaki farkı iyice bellemek gerekir: Bir yanda antagonist çelişmeler vardır ve bunlar ancak kuvvet yoluyla çözülürler, böyle oldukları için de şiddetli çatışmalar doğururlar; bir yanda ise antagonist olmayan çelişmeler vardır ki bunları barışçı yollardan, tartışma, açıklama, bilinçleme, uygun tedbirlerin araştırılması gibi araçlarla çözmek mümkündür. İşte **kritik ve otokritik,** mevcut çelişmelerin halkın sînesindeki çözümünü bulmamızı sağlayacak olan en uygun araçlardır. Halkın sînesindeki çelişmeler, yapıları bakımından, antagonist değildirler; ama zamanında çözülmezlerse, antagonist olabilir. Gerçekte, bir çelişmenin antagonist olup olmadığına karar veren, tarihî şartlarla sosyal ilişkilerin yapısıdır. Sermaye ile emek arasındaki çeliş-

kileri olduğu gibi, ezen ülkelerle ezilen ülkeler arasındaki çelişkileri de antagonist kılan, kapitalist ilişkilerdir. Mao Çe Tung'u dinleyelim:

«Marksist felsefe, karşıtların (zıtların) birliği kanununun evrenin kurucu (temel) kanunu olduğunu kabûl eder. Bu kanun, tabiatta olduğu kadar insan toplumunda ve insanların bilincinde de yürürlüktedir. Çelişmenin karşıt yönleri hem birlikte hem mücadelede bir arada mevcutturlar ve işte bu durum, hareketi ve eşya ile fenomenlerin değişikliğe uğramasını dürtüp hızlandırır. Çelişmeler evrensel olarak mevcuttur ama, eşyanın ve fenomenlerin karakterine göre değişen bir karaktere bürünürler. Her somut şey veya fenomen için, karşıtların birliği sınırlıdır, o güne aittir, geçicidir ve bu sebepten nispîdir (görecedir); oysa karşıtların mücadelesi, mutlaktır. Lenin, bu kanundan son derece berrak bir şekilde söz etmiştir. Memleketimizde ise, bu kanunun kavrayan kimselerin sayısı gittikçe artmaktadır. Bununla birlikte birçoklarının gözünde, bu kanunun varlığını kabul etmek bir ayrı şeydir, bu kanunu meselelerin incelenmesinde ve çözümünde kullanmak bir ayrı şey. Halkımızın sînesinde çelişmeler bulunduğunu ve toplumumuzun bu çelişmelerin dürtüsü sâyesinde ilerlediğini, açıkça kabûle birçok kimse henüz cesaret edememektedir. Birçokları, sosyalist bir toplumda çelişmelerin mevcut olmağa devam edeceğini kabûle yanaşmadıkları için, sosyal çelişmelerle yüzyüze geldiklerinde ürkekliğe kapıl-

makta ve hiç bir inisyatif gösterememektedir. Bunlar, sosyalist toplumun tutarlığının ve iç birliğinin ancak ve ancak, çelişmelerin doğru bir biçimde ve sürekli olarak çözülmesi sâyesinde durmaksızın pekişebileceğini anlamamaktadırlar.»

Mao Çe Tung, çelişmelerin halkın sînesinde çözüm tarzı hakkında örnekler de vermektedir. Komünist Partisinin sînesindeki çelişmeler konusunda, parti içi mücadelede «aşırılık ve gözünün yaşına bakmadan vurma» metodlarını kullanan «sol» dogmatiklerin Çin Komünist Partisi'ne etmiş olduğu kötülükleri şöyle anlatmaktadır: «Hatâlı bir metoddu bu. Biz ise, «sol» dogmatizmini eleştirirken bu eski metod yerine yeni bir metoda başvurduk: Birlik arzusundan hareket ederek, doğru olanı ve yanlış olanı eleştirme ve tartışma yoluyla tesbit etmek ve böylelikle, yeni bir temel üzerinde bir yeni birlik sağlamak. İşte 1942 deki, çalışma üslûbunu düzeltme kampanyasında kullandığımız metod buydu. Yıllar sonra, 1945 te, Çin Komünist Partisi'nin VII. Kongresinde, bütün partinin birliği gerçekleşmişti ve halk ihtilâlinin büyük zaferi işte bu sâyede kazanıldı.»

Plânlama konusunda da Mao Çe Tung, şunları söylemektedir:

«Memleketimizde, birikimle tüketim arasında uygun bir nisbet sağlamak ve üretimle toplumun ihtiyaçları arasında bir dengeye ulaşabilmek için her yıl bir ekonomik plân yapılmaktadır. Bir

yıl geçince görürüz ki, genel olarak, karşıtların mücadelesiyle bu denge kırılmış, bu birlik değişikliğe uğramış, denge dengesizliğe dönüşmüş, birlik birlik olmaktan çıkmış ve dengeyle birligi önümüzdeki yıl için tekrar kurmak şart hâline gelmiştir. İşte bizim plânlı ekonomimizin üstünlüğü bu noktadadır.» Daha sonra da: «Bazan da, alınmış olan tedbirler gerçeğe uygun düşmediğinden, çelişmeler meydana gelir ve denge bozulur. Bunun adına, hatâ işlemek denir. Çelişmeler sürekli olarak doğar ve sürekli olarak çözülürler. Eşyanın ve fenomenlerin gelişmesinin diyalektik kanunu, işte budur.»

Genel prensipleri böylece koyduktan sonra Mao Çe Tung, Çin tecrübesine dayanarak, çelişmelerin çözüm tarzını somut biçimde ele almaktadır. İşe, karşı devrimciler bakımından antagonist çelişmelerle başlıyor.

«Karşı-devrimcilerin tesirsiz hâle getirilmesi alanındaki çalışmalarımız sırasında işlenmiş hatâlar konusunda, ortaya çıkarılmış bulunan bütün hatâlârı düzeltmek için tedbirler aldık ve almaktayız. Henüz ortaya çıkmamış hatâlara gelince, bunlar da bulunur bulunmaz düzeltileceklerdir. Temize çıkarma ve iade-i itibar sağlayan kararlar, hatâlı kararların ilân edilmiş oldukları aynı yerde ilân edileceklerdir.»

Devrimin müttefiki olan köylüleri, sanayicileri ve tüccarları, bunlarla birlikte aydınları, mil-

lî azınlıkları ve plânlamayı inceledikten sonra Mao Çe Tung, «yüz çiçekler açsın», «yüz okullar yarışsın» parolalarının anlamını şöyle açıklıyor:

«Yüz çiçekler açsın» ve «yüz okullar yarışsın» politikası, memleketimizde sanatın gelişmesini ve bilimin ilerlemesini dürtüp hızlandırmakta, sosyalist kültürün serpilip gelişmesine hizmet etmektedir. Sanat alanında, çeşitli biçim ve üslûplar hürce gelişebilir; bilim alanında, çeşitli okullar hürce yarışabilirler. Bir tek üslûp ve bir tek okulun zor yoluyla yaygınlaştırılıp bir başka türün ve bir başka okulun yukardan gelen bir emirle yasaklanmasının, sanat ve bilimin gelişmesine set çekeceği kanısındayız. Sanat ve bilim alanında, doğru ile yanlış meselesi, basit metodlarla değil, sanat ve bilim çevrelerinde yapılacak hür tartışmalar yoluyla, sanat ve bilimin pratikte gerçekleştirilmesi yoluyla çözülmelidir. Bu alanlarda, doğru olanla hatâlı olanı meydana çıkarabilmek için çoğu kere zamanın imtihanından geçirmek gerekir. Tarih bize öğretiyor ki, yeni ve doğru olan şey çoğu zaman insanların çoğunluğu tarafından kabul edilmez ve ancak mücadele içinde, dolambaçlı yollardan gelişip ilerleyebilir... Yaşadıkları çağda, Kopernik'in güneş sistemi hakkındaki teorisi ile Darwin'in evrim teorisi de, yanlış diye değerlendirilmiş ve güç bir mücadeleden sonra yerleşebilmişlerdir... Sosyalist toplumda, yeni şeylerin gelişme şartları çok daha elverişli olmakla birlikte, doğmakta olan yeni güçlerin geri püs-

kürtüldüğüne ve doğru fikirlerin boğulduğuna gene de rastlamaktayız. Yeni şeylerin gelişmesi, ayrıca, ille de onları boğmak iradesiyle değil, kendileri hakkında henüz açık bir görüşe ulaşılmadığı için de, gemlenebilir. İşte bunun içindir ki, doğru ile yanlış meselesi bilim ve sanat alanlarında söz konusu edildiği vakit, son derece ihtiyatlı bir tavır takınmak, hür tartışmaları teşvik etmek ve aceleci sonuçlardan sakınmak gerekir. Böyle bir tavrın, bilim ve sanatın daha hızla gelişmesine yardımcı olacağı kanısındayız.»

Ama bu, bütün hâlinde göz önüne alınması gereken ideolojik mücadelenin sayısız yönlerinden sadece bir tekidir:

«Sınıf mücadelesi henüz sona ermiş değildir. Proletarya ile burjuvazi arasındaki, çeşitli siyasî kuvvetler arasındaki ve ideoloji alanında proletarya ile burjuvazi arasındaki sınıf mücadelesi, uzun ve değişkenliklere uğrayabilen ve zaman zaman da sertleşen bir mücadele olacaktır. Proletarya da, bir zamanlar burjuvazinin yapmış olduğu gibi, kendi dünya görüşüne göre dünyayı değiştirmek isteyen bir unsurdur. Bu alanda, sosyalizmle kapitalizmden hangisinin kazanacağını bilmek meselesi, henüz çözülmüş değildir. Marksistler, aydınlar arasında olduğu gibi, nüfusun bütününe nispetle de azınlıktadır. İşte bunun içindir ki marksizm, dün olduğu gibi bugün de, mücadele içinde gelişmek zorundadır. Ve marksizm ancak mücadele içinde gelişebilir: Bu, sadece geçmişte

böyle olmamıştır, bugün de böyledir, gelecekte de zorunlu biçimde böyle olacaktır. Doğru olan, daima, hatâlı olana karşı bir mücadele süresi içinde gelişir... İdeolojik mücadele, öteki mücadele biçimlerinden farklıdır, şiddet metodları bu mücadeleye uygulanamaz, burada geçerli olan metod aklın sabırlı metodudur...»

«Şu soru sorulacaktır: Memleketimizdeki insanların çoğunluğu, marksizmi yönetici ideoloji olarak kabûl ettiğine göre, marksizm de eleştirilebilir mi? Hiç şüphesiz eleştirilebilir. Bilimsel bir bir hakikattir marksizm, eleştiriden korkmaz. Marksizm eleştirilmekten korksaydı, marksizm eleştirilmekle yıkılabilseydi, ne işe yarardı? Nitekim idealistler, her gün ve mümkün olan her şekilde eleştirmektedirler, marksizmi. Burjuva ve küçük burjuva görüş açısına bağlı olan ve bununla yetinen kimseler de, marksizmi durmadan ve her yönden eleştirmektedirler. Marksistler, nereden gelirse gelsin, eleştiriden korkmamalıdır. Tam tersine, eleştiriler karşısında ve mücadelenin ateşi içinle bilenip ilerlemek ve yeni yeni pozisyonlar elde etmek zorundadır marksistler. Hatâlı fikirlere karşı mücadele etmek demek, o fikirlere karşı bir çeşit aşılanmak demektir. Aşımın etkisi sâyesinde, organizmanın muafiyeti de pekişmiş olur. Limonlukta yetiştirilen bitkilerin güçlü kuvvetli olma şansı yoktur. «Yüz çiçekler açılsın», «Yüz okullar yarışsın» politikasının uygulanması, marksizmin ideolojik alandaki yönetici pozisyonunu sarsmak

şöyle dursun, tam tersine sağlamlaştıracaktır.

«Marksist olmayan fikirler karşısındaki politikamız ne olmalıdır? Karşı devrimciler ve sosyalizm davâsını sabote eden unsurlar söz konusu ise, mesele basittir: Bunlar söz hürriyetinden mahrum edilir. Ama söz konusu olan, halkın sînesindeki hatâlı fikirlerse, iş tamamıyla değişir. Bu fikirler de yasaklanıp dile gelme imkânından mahrum edilebilir mi? Hiç şüphe yok hayır. Halkın sînesindeki ideolojik meseleleri, insanın manevî hayatına değin meseleleri çözmek üzere herşeyi bu kadar basite indirgeyen metodlara başvurmak, sadece boşuna değil aynı zamanda zararlıdır. Hatâlı fikirlerin dile gelmesini yasaklayabilirsiniz, ama bu fikirleri böylece ortadan kaldıramazsınız. Ve doğru fikirler de limonlukta yetiştirilmişlerse, rüzgâr ve yağmur görüp bağışıklık kazanmamışlarsa, hatâlı fikirlerle karşılaştıkları vakit partiyi kaybettiler demektir. İşte bunun **içindir ki, hatâlı** fikirleri bertaraf edip doğru fikirleri geliştirmek ve meseleleri çözmek ancak tartışma, eleştirme ve muhakeme metoduya mümkündür.»

Mao Çe Tung'un nutkundan aktardığımız bu birkaç tipik parçanın, nutkun teorik önemli hakkında doyurucu bir fikir verebildiği iddasında değiliz. Bu konuşmanın her cümlesinin, aslında, tıpkı büyük marksist metinler konusunda yapıldığı gibi, derin birer incelemeye tâbi tutulması gerekir.

Bizi burada özellikle ilgilendiren nokta, **Hal-**

kın Gazetesi'nde yayınlanan öteki iki makale gi-gi bu söylevin de, çoğu komünist partilerinde ve hele Sovyetler Birliği ile Fransa'da, hak ettikleri yankıyı bulamamış oluşudur. Bu durumun sebebi, o devirde Çin Komünist Partisine karşı beslenen güvensizlik değil, çeşitli Komünist Partilerinin siyasî eylemini yönlendirmeye muktedir teorik görüşlerin ancak Moskova'dan gelebileceği şeklindeki geleneksel duygudur. İşin aslını bilmediklerinden, çoğu komünistler Çin Komünist Partisi'ni henüz pek genç ve evrensel önem taşımayan bir takım özel problemlerin çözümü için ter döken bir parti sanmaktaydılar. Sonra da, henüz ırkçılıktan söz etmeyeceğiz ama, hiç şüphe yok ki Avrupalı komünist partiler için, uzun zamandır sadece bir sömürge gözüyle bakılagelmiş, «sarı» insanlarla dolu bu dağınık ve sınırsız ülkenin, ünlü Sovyet marksistlerinden de üstün bir yönetici ekip yetiştirebileceği konusu, üzerinde durulmağa bile değmeyen bir hayalden ibaretti.

KRUŞÇEF HASIMLARINI BERTARAF EDİYOR

Zaten bu devrede Sovyetler Birliği Komünist Partisi yöneticileri de, ideolojik bir savaşı yürütmekten çok, Prezidyum üyelerini bölen çatışmayı hâlle uğraşıyorlardı.

Daha 1955 Şubatında Kruşçef, sanayileşme konusundaki görüşlerinden ötürü Malenkof'a şiddetli bir dille saldırmış ve bunun üzerine Malenkof, hükûmet başkanlığı görevinden alınarak yerine Bulganin getirilmişti. Haziranda ise, daha ciddî bir kriz geldi. Başlangıçta Kruşçef'in Prezidyum'da azınlıkta kaldığı hatırlardadır. Özellikle Malenkof, Molotof, Kagonoviç, Bulganin ve Şepilof Kruşçef lehinde, Mikoyan, Suslof ve Kriçenko da aleyhinde oy kullanmışlardı. Ama Kruşçef, bütün Merkez Komitesi'ni derhal toplantıya çağırarak durumu kendi lehine döndürmeyi başardı.

Kruşçef'e karşı döndürülen bu dolap hangi şartlar içinde hazırlandı, onu görevinden almak

için hangi deliler ileri sürüldü? Bütün bunları, ancak, o dramatik toplantıların stenogramları yayınladığı vakit öğrenebileceğiz. Her ne hâl ise, dolabı çevirenler «antiparti grup» diye adlandırılıp Prezidyum'dan ihraç edildi. Böylece Kruşçef'in durumu pekişmiş oluyordu. Artık, doğru sandığı inisyatiflere girişebilmek için daha büyük bir hurriyete sahipti. 1957 deki bilimsel başarılar ve özellikle de ilk sputniğin fırlatılışı (4 Ekim 1957), kişisel otoritesini daha da güçlendirdi. Ve nihayet, mareşal Jukof'un görevinden uzaklaştırılıp (yerine Mareşal Malinovski getirilmişti) 1957 Kasımında Prezidyum'dan ihracı da, askerî şeflerin muhalefet ihtimalini de önlemiş oluyordu.

Bu sıralarda Kruşçef'in Çin Komünist Partisi'nin desteğine büyük ihtiyacı vardı ve işte bu durum çerçevesindedir ki, 15 Ekim 1957 günü, iki ülke arasında **gizli askerî işbirliği anlaşması** imzalandı. Bu anlaşmayla Sovyetler Birliği Çin'e atom bombası modeleri vermeyi taahhüt ediyordu. Aradan iki yıl geçmeden ve hiç bir sebep gösterilmeden bu anlaşmanın Sovyetler tarafından tek taraflı olarak iptâli, Çinlilerce hem büyük bir hakaret, hem de affedilmez bir siyasî hattâ şeklinde değerlendirilecektir.

1957 KONFERANSI

XX. Kongre'den sonra ardarda sıralanan bu kadar dramatik olaydan sonra, şimdiki durum ve gelecekteki perspektifler muvacehesinde enternasyonal komünist hareketi yeniden değerlendirip resmî bir belge hâlinde ilân etmek zorunlu olmuştu. 1917 devriminin kırkıncı yıldönümü dolayısıyla, bütün dünyadaki komünist partilerinin belli başlı temsilcileri Moskova'da toplandı. Çin heyetinin başında bizzat Mao Çe Tung bulunmaktaydı. 7 Kasım şenliklerinden sonra, sosyalist kamp ülkeleri komünist partilerinin yöneticilerini bir araya getiren bir konferans toplandı ve 14 Kasımda da on iki delegasyonun oybirliğiyle kabul ettiği resmî bir **bildiri** yayınlandı. Hemen öteki partilerin temşilcilerinin incelemesine sunulan bu Bildiri, tartışmasız, bir şekilde onaylandı. Yugoslavya da Moskova'ya dâvet edilmiş ama Tito bizzat gelmek istemediğinden kendi yerine Başbakan Kardelj'i delege etmişti. Ve Kardelj, Bildiri'-

ye imza koymayı reddetti. Bildiri ile birlikte yayınlanan **Barış Manifestosu** ise, Yugoslavya da dahil, bütün ülkeler temsilcileri tarafından imzalanmıştı.

Stalin'in ölümünü izleyen bütün dönemin, özellikle de XX. Kongre'den sonraki dönemin derslerini kesin bir şekilde belirlemek amacını güden Bildiri, hiç şüphe yok ki, büyük bir önem taşımaktaydı.

Çinliler, XX. Kongre'nin kararlarını blok hâlinde onaylamayı daima reddetmişlerdi. Öyle ki, Sovyet yöneticilerinin bu konuda hiç bir şüphesi olamazdı. Nitekim, daha 23 Ekim 1956 da Mao Çe Tung, Çin'deki Sovyet büyükelçisini kabul ettiğinde: «Stalin'i eleştirmek şarttır, ama kullanılan metodla mutabık değiliz. Mutabık olmadığımız başka meseleler de var.» demişti. Gene o sırada ve sonradan 1957 Ocağında, şimdiki Çin Halk Cumhuriyeti Başkanı Liu Şao Şi ve Başbakan Çu En Lay, Sovyetli yoldaklarına, Sovyetler Birliği Komünist Partisi tarafından düşülen belli başlı hatâları şöyle formüle etmişlerdi: Stalin konusunda «tam bir genel tahlili yokluğu», «otokritik yokluğu» ve «öteki kardeş partilerle önceden danışma yokluğu». Bununla birlikte, daha önce de belirtmiş olduğumuz gibi, Çin Komünist Partisi, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ni sadece açıktan açığa eleştirmekten sakınmakla kalmamış, aynı zamanda bu partinin enternasyonal komünist

hareketteki nüfuzuna en küçük bir gölge bile düşürmemek için de çaba göstermişti.

Çin Komünist Partisi'nin XX. Kongre'nin tezleri konusunda daima ileri süregeldiği ihtiyat kayıtlarını gereğince değerlendiremeyen Kruşçef, Sovyetler Birliği Komünist Partisi tarafından hazırlanmış olan Bildiri tasarısını, On iki parti Konferansı'na kolayca kabul ettirebileceğini hesaplıyordu, ama proje Çin delegasyonunun kararlı direnciyle karşılaşınca, özellikle sosyalizme barış yolundan geçiş meslesinde. önemli değişikliklere uğradı. Sonradan, iki Parti arasındaki tartışma su yüzüne çıkınca öğrenildi ki Çin heyeti 10 Kasım günü, «sosyalizme barış yolunda geçiş» meselesi üzerinde bir takım tezler sunmuştur. Nitekim bu metin, 6 Eylül 1963 günü Çin Komünist Partisi tarafından yayınlandı.

Gene biliyoruz ki, Bildiri'nin son şeklini alışı sırasında sert bir tartışma çıkmış ve Çin heyeti, Sovyetler Birliği Komünist Partisi temsilcileriyle hazırlanmış olan projede değişiklikler yapılması için, sıkı bir mücadeleye girmiştir:

«Çin Komünist Partisi heyetiyle öteki kardeş parti heyetlerinin ortak çabaları sonucunda Konferans, kapitalizmden sosyalizme geçiş meselesinde, başlangıçta Sovyet Birliği Komünist Partisi tarafından hazırlanmış olan ilk projeye nispetle iki önemli değişiklik ihtiva eden bir bildiriyi kabul etmiştir (benimsemiştir)...

«Bu değişikliklere rağmen, biz kapitalizmden sosyalizme geçiş meslesinin Bildiri'deki açıklanış tarzından gene de memnun değildik. Ve sadece, Sovyetler Birliği Komünist Partisi yöneticileri tarafından defalarca izhar olunan bir arzuyu, Bildiri'deki formülün XX. Kongre tarafından daha evvelce kabul edilmiş olan formüle uygun şekilde yazılması arzusunu göz önüne alarak tâviz verdik.»

Çin Komünist Partisi delegasyonu, uyuşma zihniyetiyle hareket ederek, Sovyetler Birliği Komünist Partisi tarafından sunulan genel çizgiyi kabul etmesine karşılık: Amerikan emperyalizminin dünya gericiliğinin merkezi olarak ilânı; diyalektiğin prensiplerini pratik eyleme uygulama zorunluğu; «marksizm-leninizmin genel hakikatı ile, devrimin ve sosyalizmin kuruluşunun her ülkedeki somut pratiği arasındaki» vazgeçilmez birlik; «iktidarın işçi sınıfı tarafından alınışının, devrimin taç giymesi değil de ancak başlangıcı» oluşu; devrimi gerçekleştirmiş olan ülkelerde kapitalizmle sosoyalizmden hangisinin son zaferi kazanacağını bilebilmek için oldukça uzun bir sürenin geçmesi» gerektiğinin kabûlü gibi son derece önemli noktalarda açık ve kesin formüller kullanılmasını istemiş ve bunu sağlamıştır. Ve nihayet Çin delegasyonu, revizyonizmin iç kaynağının, derin ve sayısız kökleri bulunan burjuva etkisi olduğunu; dış kayanağını ise, emperyalizmin baskısı ile bu baskının doğurduğu teslim olma

zihniyetinin teşkil ettiğini kesin olarak açıklamayı başarmıştı.

«Hakikatte, Çin Komünist Partisi delegasyonu, XX. Kongre'yle anlaşmazlık hâlindeydi ve Bildiri'de bu Kongre kararlarına bağlı kalınmamasını istiyordu.

«Ama, Sovyetler Birliği Komünist Partisi yöneticilerinin içinde bulunduğu güç durumunu göz önüne alarak, bu kısmın değiştirilmesi konusunda ısrar etmedik.

«Genel çıkar adına vermiş olduğumuz bu tâvizlerin, Sovyetler Birliği Komünist Partisi yöneticileri tarafından, fikir uyuşmazlıklarını derinleştirmek ve enternasyonal komünist hareketin sînesinde ikilik yaratmak için kullanılacağını hiç kimse düşünemezdi.»

Bütün bunlardan ötürü ortaya, lâf bolluğuyla topallayan dengesiz bir belge çıkacaktır ki, bu durum da ilerde. Bildiri'nin şu veya bu kısmının ön plâna alınması hâlinde değişik yorumlar yapılabilmesine yol açacaktır. Ama 1957 de en önemli nokta, iki yıldır güregelen güçlüklerden sonra, herkes için kabul edilebilir bir görüş birliğine varmaktı. Ayrıca, Sovyetler Birliği'nin XX. Kongre'den sonra ciddî şekilde sarsılan prestijini de yeniden yükseltmek gerekiyordu. Ve nihayet, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ne Stalin'in ölümünden sonra düşmekten sakınamadığı hatâlarını düzeltmeğe girişebilmesi için yardım etmek söz konusuydu.

BİLÂNÇO

1957 Konferansı'nın sona erdiği ve Bildiri'nin yayınlandığı anda, XX. Kongre'den o güne kadar geçmiş olayların bir bilânçosunu yapmak mümkün olmaktadır.

Hiç şüphe yok ki, Stalin' in suçlanması, işlenmiş hatâların ve bu hatâların doğurduğu sonuçların, marksist-leninst metoda uygun şekilde derinlemesine incelenmesini gerektiren son derece önemli bir olaydı. Bu incelemeyi, «**Proletarya diktasının tarihî tecrübesi hakkında**» ve «**Bir kere daha porletarya diktasının tarihî tecrübesi hakkında**» isimli ana belgelerde, sadece Çin Komünist Partisi yapmıştır. Bugün bile «stalinizm» hakkında ciddî bir inceleme yapılmamış olduğunu söyleyenler, Çin komünistleri tarafından 1956 Nisanından aynı yılın Aralığına kadar süren kısa müddet içinde yapılmış önemli teorik açıklamaları ya bilmemekte, ya da bilemezlikten gelmektedirler. Çin Komünist Partisi'nin, enternasyonal

komünist hareketin geçmişten ders alarak devrimci bilinci geliştirmesini ve marksist bilimi ilerletmesini istediğinden şüphe edilemez. İdleolojik şaşkınlığı, yılgınlık ve panik havasına, bilgisizlikten gelen basitleştirici yargılara karşı mücadele etmiştir. Çinliler. Sovyetler Birliği ve partisine büyük saygı göstermişler, enternasyonal komünist hareketin geçirmekte olduğu sarsıntıdan kazasız belâsız ve hattâ daha da bilenmiş olarak sıyrılabilmesi uğrunda anlayışlı ve ihtiyatlı davranmışlardır.

Daima, minimum teorik bilgiye sahip her komünistin rahatça kavrayabileceği berrak bir dil kullandıkları hâlde, işitilmemişlerdir. Bu durum, geleceğin tarihçilerini hiç şüphe yok ki şaşkınlığa boğacaktır.

Aradan geçen zamanla beceriksiz olduğu kadar da kasdî ve yetersiz olduğu meydana çıkan «gizli rapor»un dışında, skandalin enternasyonal yankıları ortalığı kapladığı vakit, Sovyet yöneticileri, Stalin'e hücum konusunda büyük bir zaaf göstermişlerdir. Böylece, yapmış oldukları suçlamanın şiddeti, Çin Komünist Partisi'nin getirdiği ölçülü ama kesin analizin yanında etkisiz ve inandırıcı olmaktan uzak kalmıştır.

Fiilen katılmış oldukları politikanin samimî bir otokritiğine girişecek yerde Sovyet yöneticileri, geçmişteki hatâları basit bir «kişiye tapınma» terimi içinde toparlamayı daha kolay bulmuşlardır. Tek arzuları, can sıkıcı bir geçmişten bir an önce

kurtulmak, kendilerinin aslında daima iyi birer marksist-leninist olarak kaldığını kabul ettirmek, ve geçmişteki hatalardan kopmuş gözüken tedbir ve tavırlar alarak yeni bir bekâret kazanmak olmuştur. Kruşçef'in bu konuda hatırı sayılır bir ustalık gösterdiği şüphe götürmez. Stalini'n sessiz ve esrarengiz bir şekilde Kremlin'de kapalı kalmasına karşılık Kruşçef, atasözleri ve nüktelerle süslü nutuklar çekerek önce bütün memleketi, sonra da yabancı ülkeleri dolaşmağa koyulmuştur. Kapitalist Devletlerin Stalin'in dünya barışını tehdit ettiği şeklindeki propagandalarını —ki bu, tamamıyla yanlıştır, çünkü Stalin alanda daima büyük bir ihtiyatlılıkla davranmıştır — göz önünde tutarak, kendisini, gürültülü bir tarzda, bir barış şampiyonu olarak tanıtmağa girişmiştir. Böylece, savaşın korkunç acılarını halâ içinde duyan Sovyet halkına da huzur vermekteydi. İşte bu, emperyalistlerin devâ bulmaz saldırganlığını görmezden gelen kolay barışçılık, Kruşçef'in kendi ülkesinde olduğu gibi dışarda da hatırı sayılır bir itibar ve sevgi kazanmasını sağlayacaktır.

Ve nihayet Kruşçef, Stalin'in ölümünde bir felâkete yolaçabilecek kadar kötü olan tarımsal durumu kısa zamanda düzeltmeyi başarmıştır.

Kruşçef'in bütün kaygısı, Stalin meselesini iyi bir marksist gibi bilimsel şekilde incelemekten çok, siyasî ve iktisadî alanda, mükkemmel sonuçlar vereceğinden emin olduğu bir eyleme girişe-

bilmek için bir an önce iktidarı ele geçirmekti. Hayatiyet doluydu, bitmez tükenmez bir konuşma yeteneğine sahipti, yerine göre zorba ve kurnaz, yumuşak ve tehditkâr olmasını bilirdi ve kabiliyetlerinden şüphe yoktu. İktidarın elinde olması ve (zaten tahammül edemediği) muhalefetler tarafından çelmelenmemesi şartıyla, bütün engeleri aşacağına derin inancı vardı.

Ama ne yazık ki, nereye gittiğini pek iyi bilmiyordu. İçgüdülerini ve sezgilerini izliyor, ve (zaten pek iyi bilmediği) teorinin eyleme ışık tutacağına değil, eylemin teoriyi sürükleyeceğine inanıyordu. Bu noktada, Çin Komünist Partisi yöneticilerinden köklü biçimde ayrılmaktaydı. Marksist bilimin en temel öğretilerine sâdik kalan Çinliler için, **marksizm daima eylemin kılavuzu** idi. Kruşçef'se sübjektif değerlendirmelere göre hareket ediyor, sonra da yumuşak başlı teorisyenleri, ana metinleri zedelemek pahasına da olsa, eylemine teorik bir temel bulmakla görevlendiriyordu. Bu oportünist çizgi, Stalin'in ölümünden sonra Sovyetler Birliği'nde sistematik şekilde uygulanagelmiştir. Öteden beri parlak bir teorisyen olarak tanıtılan Suslof gibi bir adam, bu alanda özel bir çaba göstermiştir.

Sapına kadar marksist olan Çin komünistleri, Sovyet yöneticilerinin gözünde çok geçmeden bir ayak bağı hâline gelecek ve dogmatik olarak sıfatlandırılacaktır. Stalin meselesinin incelenmesine yaptıkları katkılar şüphesiz ki bundan ötürü

ihmâl edilmiş ve bir çeşit öfkeyle karşılanmıştır.

Ama 1957 de Çin henüz çok fakir bir ülkeydi. Önünde, çözüm bekleyen son derece sarp kuruluş prozlemleri vardır. İşte bunun içindir ki, «büyük millet olmanın şovenist» zihniyeti içindeki Kruşçef, Sovyetler Birliği,nin her hâl-ü kârda yapmadan edemeyeceği ekonomik ve hattâ askerî bir yardımına karşılık, Çin'in desteğini sağlayacağından emindi. Ve gene işte bunun içindir ki, Kasımdaki Bildiri'nin metniyle sonuçlanan tartışmalarda, Çinlilerin sonunda zafere ulaşan kararlı direnciyle karşılaşınca son derece nâhoş bir şaşkınlığa düşmüş olsa gerektir.

1956 ve 1957 yıllarında Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin Stalini'n eseri ve davranışı hakkında bilimsel bir yargıya varmaktan âciz kaldığı göz önüne alınırsa, Moskova tarafından verilen direktifleri tartışmasız kabule alışmış öteki komünist partilerinin, bu derece önemli bir konuda, kişisel bir görüş açısı getirebilecek kadar kararlılık ve tecrübe sahibi olabileceklerini beklemek boşunaydı. Bununla birlikte, daha önce de belirtmiş olduğumuz gibi, **Nuovi Argumenti** dergisine (Haziran 1956 sayısı) verdiği uzun mülâkatta Togliatti, böyle bir teşebbüse girişmiştir. Ama İtalyan yöneticisi, ne denli büyük bir ustalık ve zekâ sahibi olursa olsun, çoğu zaman oldukça sert bir karaktere bürünen tenkitlerinde

bile. Çin Komünist Partisi tarafından yapılan tahlilin çok gerisinde kalmaktadır.

Hemen hissedilmektedir ki, Togliatti için söz konusu olan, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin tekelinde bulunan hegemonya ile kendi arasına bir mesafe koymak ve kendi anlayışına göre, sosyalizmin İtalya'da gerçekleşme yolunu savunmaktır. İşte bunun içindir ki, açıklamasının sonuna doğru ve büyük bir ihtiyatla, ama son derece tartılı ve hesaplı bir şekilde, daha önceden de belirtmiş olduğumuz gibi, çok-merkezcilik fikrini ileri sürmüştür.

Ve tabii, derhal hizaya getirildi: Nitekim, Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin 30 Haziran 1956 tarihli kararları arasında şu satırlara raslamaktayız: «Yoldaş Togliatti tarafından **Nuvoi Argumenti** dergisine verilen mülâkatta, çok önemli ve çok doğru sayısız görüşün yanı sıra, hatâlı tezler de yer almaktadır. Özellikle, Togliatti yoldaş tarafından ileri atılan, Sovyet toplumunun giderekten «bazı yozlaşma biçimlerine »ulaşıp ulaşmadığı konusundaki soruyla mutabık olmağa imkân yoktur. Böyle bir soruyu, sormak için hiç bir geçerli sebep bulunmamaktadır.»

Fransız Komünist Partisi ise, dar bir savunma zihniyeti içinde kalarak, «kişiye tapınma» olayının kendisine bulaşmadığını, Sovyetler Birliği'ndeki hatâların düzeltilmiş bulunduğunu ve bu hatâların yeniden zuhur etmesinden korkmak için hiç bir sebep olmadığını tekrarlamakla yetin-

miştir. Bir yandan da, bu açıklamalarla tatmin olmadıklarını belirtenlere karşı, cezaî tedbirler alma yoluna gitmiştir.

1956 ve 1957 yıllarının belli başlı olay ve metinleri üzerinde bu kadar ısrarla durmamızın sebebi, Çin - Sovyet anlaşmazlıklarını inceleyebilmek için bunlara eğilip başvurmanın zorunlu oluşudur. 1957 yılının sonunda, çatışma henüz patlak vermemiş durumdadır ama kuvvet hâlinde beklemektedir ve karşılıklı pozisyonlar iyice belirmiştir. Sovyetler tarafında, Kruşçef, zaferi kazanmış gözükmektedir: İhtiraslarına karşı çıkabilecek bütün yöneticileri bertaraf etmiş olduğu gibi, sosyalist kampta da belli bir disiplin kurmayı başarmıştır, ve komünist partilerinin çoğunluğu kendisini desteklemeğe kararlı görünmektedir. Bununla birlikte, Çin komünistleri baş eğmiş durumda değillerdir, ilk pozisyonlarını kararlılıkla korumaktadırlar. Kasım Bildirisi'ne dayanarak umut etmektedirler ki, ortaklaşa girişilmiş taahhütler yerine getirilecek ve XX. Kongre'den bu yana sunmuş oldukları tezler nihayet göz önüne alınacaktır.

Artık herşey, Kruşçef,in tutumuna bağlıdır.

BÖLÜM: II

KASIM 1957 BİLDİRİSİNDEN KASIM 1960 BİLDİRİSİNE

ÇİN BÜTÜN BASKILARA RAĞMEN DİRENİYOR

Çinlilerin, Kasım 1957 Bildirisi'ni hem kendileri, hem de Bildiri'yi onaylamış olan bütün öteki Komünist Partileri için «kanun geçerliğinde» bir belge olarak kabul etmelerine karşılık, Kruşçef'in, arzularına uygun olmayan bir metne kendini bağlı duyması hiç şüphe olmayan bir metne kendini bağlı duyması hiç şüphe yok ki mümkün değildi. En ciddî şekilde ilân edilmiş prensiplerin bile, kuvvetli durumda olunca, pratik eylem sırasında bir yana atılabileceğini öğrenmişti Stalin'den.

Tipik bir örnek alalım: Kişisel diktanın tehlikelerinden sakınmak ve demokratik merkeziyetçiliğin iyi işlemesini sağlamak için, komünist par-

tilerinin tenkit hakkını garanti etmeleri ve bütün yönetim organizmalarının kendi kendilerini tenkit etmelerini sağlamaları gerektiği noktası, Lenin'den beri artık, üzerinde tartışılmayan bir prensiptir. **Kritik** ve **otokritik**' in, komünist hareketin hayatında temel bir kanun teşkil ettiğini, Stalin defalarca tekrarlamıştır. Fransız Komünist Partisi de kendi yönünden, «kritik ve otokritiğin, Partinin onlarsız yaşayamayacağı, ekmek gibi» olduğunu XIV. Kongresinde belirtmiştir. Ama pratikte, işler tamamiyle bambaşkadır. Stalin hakkında bir tenkit ileri sürmek ve hattü telkinde bulunmak cesaretini gösterenler, bunun neye mal olduğunu çabucak anlamışlardır. Bu prensibin gerçekten ciddiye alınıp uygulandığı Çin Komünist Partisi dışında, öteki partilerin büyük çoğunluğu, davranışlarını bu prensibe göre ayarlamayı yersiz bulmuşlardır.

Kruşçef de, 1957 Bildirisi'ne karşı aynı umursamazlık ve sorumsuzluk içinde davranmıştır. Sovyetler Birliği'nin bütün dünya komünistleri için bir model teşkil ettiğini ve onlara kendi iradesini azçok empoze edebileceğini düşünmeğe alışık olduğu için, Bildiri'nin ne şekline, ne de ruhuna bağlı kalmak lüzumunu duymamıştır. Ve Bildiri'nin metnini işine geldiği biçimde anlayıp anlatmak görevini de, hiç bir Komünist Partisinn kendlerini yalanlamaya cesaret edemeyeceğinden emin olarak, Suslof cinsinden profesyonel yorumculara yüklemiştir.

Ve gene hiç şüphe yok ki, büyük sinaî projeleri için gerekli olan teknisyen, mühendis ve makinaları göndermek vaadinde bulunduğu Çinlilerin, kendisine karşı çıkmağa cesaret edemeyeceklerini düşünüyordu.

Basit ve kaba bir değerlendirmeydi bu, çok geçmeden de Kruşçef yanıldığını anlayacaktı.

BARIŞ İÇİNDE BİRLİKTE YAŞAMA

Barış içinde birlikte yaşama prensibini yorumlama ve uygulama konusunda çok geçmeden temel bir uyuşmazlık başgösterdi.

Burada bütün sosyalist ülkelerin dış politikada genel kural olarak, değişik sosyal rejimlere sahip ülkelerle barış içinde birlikte yaşama prensibini seçtiklerini hatırlatalım. Barış içinde birlikte yaşama, yalnız, bu prensibe karşılıklı olarak saygı gösterilmesi şartıyla...

Ama, barış içinde birlikte yaşama prensibinin uygulanması ,unutulmaması gerekli bazı şartlara tâbidir. Bu konuda, tarihte ilk defa olarak bir sosyalist Devlet kendisini yutmak isteyen kapitalist bir dünya ile karşı karşıya kaldığı vakit, Lenin'in meseleyi nasıl koyduğunu görelim.

Lenin için barış içinde birlikte yaşamak demek, herşeyden önce, sosyalist bir Devlet özü bakımından saldırgan olamaz demektir. Sosyalist bir Devlet, bir başka ülkeyi zaten tehdit edemeyece-

ğine göre, böyle bir Devletle, karşılıklı çıkar bağları üzerine kurulu birlikte yaşama ilişkileri tesis edilip sürdürülebilir. Ama öte yandan da, yeryüzünün şu veya bu noktasında zafere ulaşmış olan sosyalis sistemin, kapitalist Devletlerin kendisini yıkma iradesi hakıknda hiç bir illüzyona kapılmaması şarttır. Komünist Partisi'nin VIII. Kongresi'nde Lenin, şunları söylüyordu: «Sovyet Cumhuriyetinin emperyalist Devletlerle birlikte uzun bir süre var olabileceğini düşünmek hatâdır. Sonunda zafer, iki taraftan birinde kalacaktır. Ama bu son gelinceye kadar da, Sovyet Cumhuriyeti ile burjuva Devletler arasında bazı korkunç çatışmaların olması kaçınılmaz bir şeydir.»

Lenin gösteriyordu ki, kapitalist Devletlerin ancak mecbur kalıp zorlanınca kabul ettikleri barış içinde birlikte yaşamayı pekiştirmek için, kapitalist sömürü altında inleyen herkesi ve özellikle de emperyalizm tarafından ezilen bütün halkları, inatçı bir çabayla, Sovyetler Birliği etrafında (bugün, sosyalist kamp etrafında, demek gerekir) toplamak lâzımdır. Tek kelimeyle Lenin, barış içinde birlikte yaşamayı, kapitalist sistemin temel, kaçınılmaz ve sürekli saldırganlığına karşı daimi bir mücadele olark düşünmekteydi.

Kruşçef ise, barış içinde birlikte yaşama kavramına, kısa zamanda, değişik bir muhteva verdi. Onun gözünde bu kavram, herşeyden önce, dünya barışını bir koruma aracı olarak, belli başlı kapitalist Devletle, Amerika Birleşik Devletleri

ile bir **yakınlaşma** anlamına geliyordu. Bu ise, Amerikan emperyalizminin saldırgan karakterini - Kasım 1957 Bildirisi'nin formel terimlerine aykırı olarak - örtbas etmeğe sürüklediği gibi, dünyayı bulandıracak olan ve bulandıran bütün çatışmaların, öteki ülkelere iradelerini ve kararlarını empoze etme durumunda birer hakem hâline yükselmiş iki büyük Devlet arasındaki ikili anlaşmalarla önlenebileceğini kabul etmeğe de sürüklüyordu. Pratikte de böyle tutum, yeryüzünde parlak verecek kurtuluş savaşlarını ve devrimci ayaklanmaları, daha baştan, yılgınlığa sürüklemek veya, en azından, gerçek ve etkili bir şekilde desteklememek demekti.

Bununla birlikte, Kruşçef,in, komünistlerin bütün eyleminin kapitalizme karşı tam ve kesin bir zafere doğru yönelmesi gerektiğini ve bu alanda da en büyük sorumluluğun ilk sosyalist Devlete düştüğünü unutması da imkânsızdı. Bu durumda, bu yeni barış içinde birlikte yaşamaya anlayışıyla çelişmeyen ve Birleşik-Devletler'le yapılacağı umulan pazarlıkları engellemeyecek olan, yeni bir dünya çapında devrimci perspektife ihtiyaç vardı. Ve işte, **«barış içinde yarışma»** da, barış içinde birlikte yaşamanın tamamlayıcısı olarak ortaya atıldı. 1957 de Kruşçef tarafından öne sürülen ve zamanla gittikçe büyüyen bir önem **kazanan fikir, şu**dur: Sovyet tecrübesi ispatlamıştır ki sosyalist bir ülkenin ekonomisi, herhangi bir kapitalist ülkeninkinden, üretim araçlarının

kollektif mülkiyeti ve planlama sâyesinde, daha hızlı gelişmektedir; bir nesillik zaman bile geçmeden Sovyetler Birliği, en gelişmiş kapitalist ülkelerin tırımsal veya sınaî üretimi, adam başına düşen pay itibariyle de, geride bırakmış olacaktır. Ve işte o anda, sosyalist dünyanın tartışma götürmez üstünlüğü, kapitalist ülkelerin ezilen kitlelerinde öyle bir şevk ve atılım yaratacaktır ki, bu ülkelerin yöneticileri, sosyalist ekonomiye geçişi çarnâçar kabul edeceklerdir. Böylece, «barış içinde yarışma» perspektifi, dünya ihtilâli meselesini de çözmüş olacaktır.

Bu anlayışın basitleştirici olduğunu ve devrimci hareketin gerçekliğine hiç bir şekilde tekabül etmediğini göstermek için ısrara lüzum yoktur. Hele, kapitalist Devletlerin, ellerindeki bütün araçları kullanmaksızın, kendilerinden gömülmeğe ve imtiyazlarını terke nasıl razı olacakları da hiç belli değildir.

Kruşçef, Amerikan emperyalizmiyle yapılacak anlaşmalarla elde edilmiş on, yirmi veya otuz yıllık bir barış dönemi sâyesinde, Sovyetler Birliği üretimini, barış içinde bir devrimi bütün dünyada kaçınılmaz hâle getirecek bir seviyeye ulaştırabileceğine sahiden inamış mıydı? Böyle olduğunu kabul etsek bile, bu, Kruşçef'in sorumluluklarını azaltmaz. Hiç şüphesiz ki, marksizmi ve leninizmi yeterince inceleyip özünlememişti. Ve, emperyalist yöneticiler karşısında, ustalığına ve

ikna kaabiliyetine ölçüsüz bir güveni vardı. Askıda bekleyen bütün meseleleri çözeceğine inandığı «zirve konferansları»na düşükünlüğü, bu hayelden ileri gelmekteydi.

Ama bütün bu görüşlerin ve fikirlerin arkasında başka bir şeyin, atom bombası korkusunun bulunduğunu da düşünmekte haklıyız. Bu çok önemli meseleden ilerde gene söz edeceğiz, ama, 1958-1960 arası olayları anlayabilmek için şimdiden birkaç kelimeyle açıklayalım.

Kruşçef, Sovyetler Birliği'nin Amerikan kudretine saygı telkin edecek cinsinden en korkunç ve en modern silâhlara sahip bulunduğunu herkesten iyi bilmekteydi.

Amerikalıların atom silâhlarının tekelini ellerinde tuttukları Soveyetler Birliği'ni durmadan tehdit ettikleri devirde Stalin, bu santaj karşısında en küçük bir paniğe bile kapılmadan, memleketinin, Amerikan iştahlarını söndürebilecek araçlara bir an önce sahip olması için gerekli çabayı göstermişti. Ve bunu da çok kısa bir zaman süresi içinde başardı. Kruşçef iktidara geldiği vakit, elinde, memleketini korumaya yetecek kadar silâhı vardı. Durumu objektif olarak gözden geçirip incelemiş olsa, atom silâhının emperyalistler tarafından kullanılmasının o kadar kolay bir iş olmadığı sonucuna varmakta güçlük çekmezdi. Amerikalılar daha önce iki kere gerilemişlerdi zaten: Önce Kore savaşı sırasında, sonra da Georges Bidault Hindiçini'de sıkışan Fransız ordusunu kurtar-

mak amacıyla Foster Dullas'a bombayı kullanması için yalvardığı vakit... Amerikan emperyalistleri utanma nedir bilmeyen gangsterlerdir ama ,bir atom savaşını başlatma sorumluluğunu kendileri ve ülkeleri için ne gibi sonuçlara yol açabileceğini de hesaplamaktan âciz değillerdir. Her hâl-ü kârda, onları hizaya getirmenin tek yolu, onlar kadar kuvvetli olmak ve onları, kendilerinden korkmadığımıza inandırmaktır. Hasımdan korkmak, onun hayalî barış niyetleri üzerine hesaplar yapmak ve temeldeki saldırgan karakterini kitlelere sürekli şekilde ilân etmemek, hasmı daha da teldiktâr ve mâcaracı olmağa teşvik etmektir.

Bu konuda daha yeni yaşadığımız ve unutulmaz bir de tecrübe duruyor önümüzde: Hitler ve Japon emperyalizminin savaş eğilimi, verilen her tâvizden, her korku ve zaaf gösterisinden sonra biraz daha arttı.

Amerikan atom gücü karşısında Kruşçef, soğukkanlılığını muhafaza edememiştir. Emperyalist kampla, sadece bütün sosyalist ülkeleri değil, empertalistler tarafından türlü biçimler altında sömürülen ve ezilen bütün halkları da kapsayan sosyalist kamp arasındaki gerçek kuvvet dengesini doğru şekilde tahlil etmekten âciz kalmıştır. Hiç şüphesiz ki iyi niyetle ama bunun hiç bir önemi yoktur, dünya barışını garanti altına almak için, belli başlı hasım olan Amerikan emperyalizmi ile, kapsamını iyi ölçemediği tâvizler vere-

rek, bir anlaşma zemini bulmanın mümkün olduğunu sanmıştır.

Bütün bunlar gerçi hiç bir zaman bu kadar açık bir şekilde ifade edilmemiştir ama, olaylar ortadadır ve bir politika da ancak olaylar göz önüne alınarak yargılanabilir.

Kısacası, bugün artık açıkça ortaya çıkmış bulunmaktadır ki 1957 Bildirisi'nden hemen sonra Kruşçef, karşılıklı pazarlıklara girişerek, Amerikan emperyalizmi ile bir anlaşma zemini aramağa kararlıydı. Ve bu politikaya karşı çıkan herkes, önce muhalif, sonra da düşman olarak sıfatlandırıldı.

YOGOSLAVYA
SOSYALİST KAMPTAN AYRILIYOR

Yugoslavya Komünistleri Birliği, 1958 yılının Nisan ayında yaptığı VII. Kongresinde, «yeni şartlar içinde sosyalizm için mücadele» konusunda bir program kabul etti. Bu kongrede söylenenler ve programın muhtevası, Yugoslav politikasının Kasım 1957 Moskova Bildirisi'ne aykırı olduğunu açık bir şekilde ortaya koymaktaydı. Özellikle, Birlik, enternasyonel durumu, aralarında hiç bir ayrım gözetmediği iki «blok»un mücadelesi olarak vasıflandırıyor ve her iki bloka karşı da mesafeli davranacağını ilân ediyordu. Tito, aynen şunları beyan etmişti: «Dış politikamız bir başka ülkenin politikasıyla, Sovyet Birliğinin politikasıyla uygun düşere, ne mutlu bize. Politikamızın ve enternasyonel meselerler hakkındaki görüşlerimizin, mümkün olduğunca, Amerika'nın ve öteki Batılı ülkelerin politikasıyla ve görüşleriyle aynı çizgide olmasını da isterdik.»

Birkaç gün geçmeden, **Halkın Gazetesi**, 5, Mayısta yayınladığı çok sert bir başmakalede, özellikle şöyle diyordu: «Henüz sona eren Yugoslavya Komünistleri Birliği'nin VII. Kongresi, «Yugoslavya Komünistleri Birliği'nin program Taslağını kabul etmiş bulunuyor. Bu, antimarksisit, antileninist ve açıktan açığa revizyonist bir programdır. Tek kelimeyle, bu program taslağı, düşünce metodu olrak, devrimci materyailst diyalektik yerine sofistiği koymaktadır. Politikada, marksist-leninist Devlet teorisi yerine gerici, sınıflar üstü Devlet teorisini, devrimci proletarya enternasyalizminin yerine gerici burjuva nasyonalizmini getirmekte; ekonomi politik alanındaysa kapitalist ve sosyalist sistemler arasında temel farkı örtbas ederek, monopolcü sermayeyi savunmaktadır:»

Bu makale, evrensel bir değer taşıyan prensiplerin tekrarı bakımından önemlidir: «Enternasyonal işçi hareketinin meseleleri konusunda, hakikatle yalan arasında mutlaka kesin bir sınır çizilmesi gerektiği kanısındayız. Lenin'in de işâret ettiği gibi: «Tek iyi politika, prensip politikasıdır.» Doğu rüzgârının Batı rüzgârını susturduğu şu anda, dünya, tarihî bir dönemeçte bulunmaktadır.»

Bu sözleri, Çin Komünist Partisi'nin Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ni, devrimci hareket alanında girişilecek teorik fantezilerin tehlikesi-

ne karşı dolaylı şekilde uyarması biçiminde de yorumlayabiliriz. Çinliler, Kruşçef ve arkadaşlarına, otoritelerinin zedelenmemesine dikkat ederek, şunu demeğe getiriyorlardı: «Dikkat! Marksist-leninist prensiylere özenle saygı gösteremeyecek olursanız, devrimci yoldan uzaklaşmak ve Yugoslavya misâli bir düzensizlik ve oportünizme düşmek tehlikesiyle karşı karşıya kalırsanız.»

O günlerde Sovyetler Birliği'nin, oportünizmin tuzağına düşmemesi beklenebilirdi. Nitekim 9 Mayıs günü (yani **Halkın Gazetesi**'ndeki makaleden dört gün sonra) **Pravda**, Yugoslavya Komünistleri Birliği Kongresinde ileri sürülen görüşlerin amansızca eleştirildiği, «marksist-leninis partilerin birlği ve dayanışması» konusunda uzun bir makale yayınladı. Belli başlı suçlamalar, Amerikan emperyalizmini değerlendirme tarzı konusundaydı. Yugoslavya'ya Amerikan yardımının önemini de hatırlatan **Pravda**, makaleyi şöyle bitiriyordu: «Bu şartlar içinde (dünyanın, sosyalist ve kapitalist olarak iki sisteme ayrılması söz konusu) marksizm-leninizmin prensiplerinden en küçük bir sapma, her türlü partikülarizm veya sektarizm gösterişi, kaçınılmaz biçimde revizyonizmin bataklığına sürükler ki bütün marksist-leninist partiler bu belli başlı tehlikeye karşı kararlı şekilde mücadele etmektedirler.»

Pravda'nın uzun yazısı, birkaç gün önce **Halkan Gazetesi**'nde çıkan kısa başyazıdan, ton bakımından, hissedilir biçimde ayrılmaktadır.

Pravda'nın makalesi çok daha lâf bolluğuna boğulmuş, delillerin seçilişi bakımından çok daha gevşek ve oldukça bulanık bir genel görüşler bütünü hâlindedir. Gerçekte, **Pravda** Yugoslavya'yı, herşeyden önce, «tarihî olayları kaba bir şekilde tahrif ederek, Sovyetler Birliği'ni emperyalist Devletlerle aynı plâna» koyduğu için suçlamaktadır.

Çin komünistlerinin, Yugoslav revizyonizminin bu mahkûm ediliş tarzını yeterli bulmamış olmaları mümkündür. Çünkü, 1 Haziran'da yayınlamaya başlayan, Çin Komünist Partisi'nin yeni dergisi **Kızıl Bayrak**'ın ilk sayısında, Yugoslavya Komünistleri Birliği'nin görüşlerine karşı yeni bir şiddetli hücum yer almaktaydı. İki gün sonra da Kruşçef, Sofya'da Yugoslav liderlerini, «emperyalist kampın uşakları» olmakla sıfatlandırdı.

BÜYÜK İLERİ ADIM VE HALK KOMÜNLERİ

Bu devirde Çin-Sovyet ilişkileri, görünüşte son derece iyidir. Özellikle de Kruşçef'in, dış politikada yeni teşebbüslere girişmeğe hazırlandığı bir sırada, Çin'in desteğini elde etmeyi arzuladığı belli olmaktadır. Nitekim yakın doğuyu sarsan bir krizden ve Lübnan ve Ürdün'e Amerikan müdalesinden sonra, 31 Temmuz-3 Ağustos arasında Kruşçef, yanında Millî Savunma Bakanı Mareşal Malinovski olduğu hâlde Pekin'e giderek Mao Çe Tung'la uzun bir konuşma yapmıştır.

Kruşçef ve Mao'nun yanısıra hatırı sayılır siyasî otoritelerin de katıldığı bu görüşmeden, daha doğrusu bu konferanstan sonra yayınlanan uzun resmî komünite, tartışmaların teferruatı hakkında, pek tabiî olarak, bilgi vermemektedir. Batı basını da bildiriyi genellikle anlamamış ve «iki komünist şef arasıudaki görüş birliği»nden ve «haftalardan beri ısrarla üzerinde durulan

Çin - Sovyet tezlerinin basit bir tekrarı»ndan söz etmiştir.

Bugün, aradan geçen zaman sâyesinde, durumu başka türlü yargılamak mümkün olmuştur. Komünikedeki terimler ihtiyatla seçilmiş olmasına rağmen Sovyet yöneticilerinin, 1957 Bildirisi'nin kendi keyiflerine yorumunu Çinlilere de tasdik ettirmek niyetiyle geldikleri, ama bunu başaramadıkları anlaşılmaktadır. Tam tersine, Sovyetler, «Birleşik - Devletler'deki monopolçü grupların başı çektiği saldırgan emperyalist çevrelerin, barış içinde birlikte yaşama ve işbirliğine karşı çıkmakta devam ettikleri»ni; «savaştan sakınmak meselesinin sadece, barışçı halkların iyi niyet ve tek taraflı çablarına bağlı bulunmadığı»nı; emperyalist, «halklara bir dünya savaşını empoze etmeğe cüret ettikleri takdirde, barış ve hürriyet âşığı bütün Devlet ve halkların omuz omuza vererek emperyalist saldırganları kesinlikle kahredip yeryüzünde ebedî bir barış kuracakları»nı; Sovyetler Birliği ve Çin komünist partilerinin, «Kasım 1957 Moskova Bildirisi'nde vaz edilen prensipleri savunacakları ve komünist hareketin sînesindeki belli başlı tehlikeye, revizyonizme karşı amansız şekilde mücedele edecekleri»ni; «bu revizyonizmin en parlak ifedesini, Yugoslavya Komünistleri Birliği'nin programında bulduğu»nu kabul etmek zorunda kalmışlardır.

Çin komünistlerin, komünikenin dökümü sırasında gerekli tâvizleri vermekle birlikte, esas-

tan hiç bir şey fedâ etmedikleri ve geleceği esirgemek amacıyla ellerinden geleni yaptıkları meydandadır.

O sırada ekonomik alanda büyük başarılar kazanmış oldukları için, pozisyonları da kuvvetliydi. 1957 de açılmış olan büyük kritik ve otokritik kampanyasının ardından, Çin Komünist Partisi ile Çinli halk kitleleri arasındaki bağlar pekişmiş bulunuyordu ve 1958 başında hüküm süren şevk ve güven havası, sosyalizme doğru ilerliyeşi hızlandıracak olan «büyük sıçrayış» politikasında ifadesini bulmaktaydı. Kitlelerin sosyalizme doğru bu atılımı, memleketin birçok noktasında, «halk komünleri»nin kendiliğinden organize olmasına yolaçtı. Bu, kırlarda üstün bir sosyalist organizasyon şeklinin yaratılması demekti. 29 Ağustos 1958 de, Çin Komünist Partisi Siyasî Bürosu, «halk komünleri»nin kuruluşunu onayladı ve birkaç ay içinde, 500 milyon köylüyü içinde toplayan üstün tipte 750.000kooperatif, 27.000 halk komünü hâlinde birleştirildi. Bunlar, çelik üretimini bir an önce arttırmak amacıyla kurulan metalürji atölyeleri başta olmak üzere, en cüretli çalışmalara giriştiler.

Halk komünlerini teşkilâtlandıranların gözünde, Çin, hiç şüphe yok ki, sosyal gelişmenin komünist safhasına bir an önce ulaşmak yolunu bulmuş oluyordu.

1958 rekoltesi gerçi iyiydi ama, komün yöneticilerinin şevk ve çoşkunluğu o raddeye ulaşmıştı

ki, sonuçlar hakkında verilen bilgiler gerçeği kat kat aşmaktaydı. Örneğin, 1958 yılı sonunda 375 milyon tonluk bir hububat rekoltesinden söz ediliyor (ki bu, 1957 üretiminin iki misli demekti) ve 1959 da 525 milyon tonluk bir rekolte öngürülüyordu.

Bunlar mübalâğalı rakamlardı ve nitekim Çu En Lay, 1959 Ağustosunda, bu noktayı teslim ederek 1958 üretiminin 250 milyon ton olduğunu bildirdi ki, bu da 1957 ye göre üçte bir nispetinde bir artış demekti.

Ama bu sonuç, köylülerin geleneksel hayat şartlarının birdenbire altüst olmasıyla ve aşırı bir emek sarfıyla elde edimişti. Üstelik de, köylerde kurulmuş olan eritme fırınları çoğu zaman işe yaramaz bir çelik üretiyordu. Elde edilen sonuçlar, bütün hâlinde müsbet olmakla birlikte, hiç şüphesiz ki büyük sayıda köylü yorgun ve gayrı memnundu. Çin Komünist Partisi'nin bu aceleciliktен gelen hatâların bir an önce farkına varmış olması kayda değer, Nitekim, halk komünlerinin tasdikinden dört ay sonra Parti, ölçüyü kaçıranlara karşı son derece ciddî bir uyarmada bulunuyordu.

Vuhan'da yaptığı uzun bir toplantıdan sonra, Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi, «sosyalist sistemin daha uzun bir süre muhafaza edilmesi gerektiğini görmeyenler»e karşı detaylı bir tenkit kararı yayınladı. Kararda özellikle, «taşkın teşeb-

büsler», aceleci kimseler» «ütopik görüşler ve «sert tavırlar» yerilmekteydi. Şöyle deniyordu: «Sebepsiz yere, komünlerin halk mülkiyetini derhal gerçekleştireceğini ve hattâ komünizme girişi sağlayacağını söyleyen beyanlarda bulunmayalım. Böyle davranmak, sadece bir sertlik ve acelecilik gösterisinden bulunmak değil, aynı zamanda da, halkın gözünde komünizmin seviyesini düşürmek, büyük komünizm idelinin basit ve kötü bir karikatürünü sunmak, eşitlemeciliğe doğru küçük burjuva eğilimlerini kışkırtmak ve sosyalizmin kuruluşunun gelişmesine kastetmektir.»

Ekonomik veya politik plándaki hâtaların etkisinden kurtulmak için daima zamana ihtiyaç vardır. Genel bir kanundur bu, Alarm zilini çok çabuk çalmış bulunan Çin Kominist Partisi'nin, gerekli bütün ciddiyetle bu hatâları düzeltmeğe girişeceği muhakkaktı. Ama önceden görülemeyen bir olay, durumu daha da ağırlaştırdı: Kuraklık ve su baskını gibi tabiî âfetler, üç yıl boyunca Çin'i sarsacak, güçlükleri ciddî şekilde arttıracak ve bu da, Çin - Sovyet anlaşmazlığında hatırı sayılır bir rol oynayacaktır.Bu noktaya, ilerde gene döneceğiz.

KRUŞÇEF'İN AMERİKA GEZİSİ

Kruşçef, Amerika gezisinin Çinliler tarafından onaylanmayacağını ve böyle bir projeyi Çinlilerin. Enternasyonel komünist herektin Amerikan emperyalizmi karşısındaki resmî tutumuyla uyuşmaz gördüklerini pekalâ biliyordu. Ayrıca, halk komünleri hareketinin, Çin Komünist Partisi tarafından sabırla bertaraf edilmeğe uğraşılan ciddî güçlüklerle karşılaştığını da biiyordu. Birleşik - Devletler'e gitmeden önce, zor affolunur bir manevraya giriştiği gözüküyor.

1959 Mayısında Arnavutluk'a gittiğinde (ki o sıralarda Arnavutlarla henüz arası açılmamıştı), Çin Savunma Bakanı, Mereşal Teng Teh Huay ile karşılaştı. Mereşalin halk komünlerine ve büyük sıçrayışa muhalif olduğunu biliyordu. Çin Komünist Partisi Politik Büro Üyesi de olan Peng, kendi görüşünü açıklamak amacıyla bir memorandum hazırlamış ama bu belgeyi henüz Partisi-

ne sunmuş değildi. Yazısını önce Kruşçef'e verdi. Kruşçef de Mereşalin kişiliğinde, Çinli yöneticilere karşı değerli bir destek bulabileceğini düşündü. Ama, Kruşçef için ne yazık ki, halk komünleri hareketinde işlenen hatâların düzeltilmesine devam için Ağustos ayında yeniden toplanan Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi, Mareşal Peng'i sağcılığa çalan tutumundan ötürü kınayarak görevlerinden aldı (Çin düşmanlarının iddia ettiği gibi, hapsetmedi). Böylece, Çin Komünist Partisi'nin sînesinde her türlü bölünme umudu ortadan kalkmış oluyordu.

Kruşçef'in Amerika gezisi projesi, bu sıralarda gerçekleşmek üzereydi. Nitekim, 15-28 Eylül tarihleri arasında gerçekleşti de. Bu spektaküler yolculuk üzerinde fazla durmayı lüzumsuz buluyoruz. Gezi bilindiği gibi, Eisenhower'le yapılan «Kamp David görüşmeleri»yle sona ermiş ve Kruşçef bu vesileyle, ev sahibi hakkında şefkat ve iyilik dolu nutuklar çekmiştir. Sovyetler Birliği ile Birleşik - Devletler arasındaki uyuşma ve danışma politikası, meydana gelmesi kaçınılmaz bütün sürtüşme ve terslikiere rağmen, Sovyet yöneticilerinin sürekli siyasî çizgisi hâline geliyordu. O günden bu yana da, kör bir şekilde Moskova'nın siyasî aksiyonunu onaylamağa alışmış olan bütün Avrupa'lı komünist partiler, Amerika'ya bütün dünya halklarının belli başlı düşmanı emperyalist bir Devlet olarak, saldırmaktan kaçınmışlardır. Öteki deyimiyle, 1957 de onaylamış bulunduk-

ları Bildiri'nin metni tamamıyla gömülmüş durumdadır.

Kruşçef,in Amerika gezisinin bir başka veçhesi de dikkate değer. 1957 de Sovyetler Birliğinin atom bombasının yapımı için gerekli bütün unsurları Çine vermeyi taahhüt ettiğini biliyoruz. Bu taahhüt, 20 Haziran 1259 da, hiç bir sebep gösterilmeksizin inkâr edilmiştir. Bu tutum, o devirde Kruşçefin Amerikan emperyalizmi karşısında nerelere kadar gerilediğini ve proletarya enternasyonalizmin temel pozisyonlarını terkkettiğini açıkça gösteren son derece önemli bir olaydır.

1957 anlaşmasını niçin tek taraflı olarak reddetmiştir Kruşçef? Cevabın tartışma götürür yanı yoktur: Amerikalılara, işbirliğini kolaylaştırmak üzere, bir «armağan» vermek söz konusudur. Çinliler, bu meselenin David kampı görüşmelerinin belli başlı bir yanını teşkil ettiği fikrindedirler. Sosyalist Çine karşı bir güvensizlik değil, tam bir husumet gösterisi olan bu davranışı başka türlü açıklamağa imkân yoktur. Kruşçef Çinlileri ve Çin devriminin tarihini, bu ülkenin elindeki bombalarla başkalarını tehdide yönelecek bir mâceracı olmadığını bilecek kadar tanıyordu herhalde. Çinin bütün politik çizgisi ve özellikle de ilk Çin bombasının patlatılmasından sonraki hükûmet bildirileri, bu noktayı yeterince ispatlamaktadır. Çinliler, nükleer silâhlarla hiç bir zaman oynamamışlardır ve oynamayacaklardır. Ama, Sovyetler Birliği verdiği sözü tutup da Çin, yeterli sa-

yıda atom bombasına daha erken sahip olmuş olsaydı, hiç şüphe yok ki bütün sosyalist kamp bugün, Amerikan emperyalizmini hizaya getirecek şekilde çok daha güçlü bir duruma gelmiş bulunacaktı. Ve bugün Amerikalıların Çine atom silâhlarıyla saldırma niyetlerinin tam sorumluluğu, tartışmasız biçimde, Kruşçefe aittir.

Görülüyor ki Kruşçef, sadece dünyanın en büyük sosyalist Devletinin değil bütün sosyalist kampın çıkarlarını da fedâ etmiş bulunuyordu. Birleşik-Devletlerle Çin arasında kesin bir tercih yapma durumuna gelen Kruşçef, Birleşik-Devletleri seçmiştir. Meseleyi hangi yönünden çevirip alırsanız alın, işin aslı budur.

Sonradan, Kruşçef ve öteki Sovyet yöneticileri, Çinin atom bombasına ihtiyacı olmadığını, çünkü Sovyet silâhları tarafından savunmasının garanti edildiğini ileri sürdükleri vakit, bu delilin hiç bir değeri olmayacaktı. Bu noktayı daha sonraki olaylar doğrulamış bulunmaktadır, bir Amerikan hücumu hâlinde Çinin Sovyet desteğine sonuna kadar güvenebileceği noktası doğru değildir. Sonra da, hiç şüphe yok ki, Çin bugün yeterli miktarda atom bombasına sahip bulunsaydı, bir Amerikan saldırısı ihtimali çok daha azalmış olacaktı.

Kelimelere aldanmayıp meselelere realist bir açıdan bakıldığı takdirde görülecektir ki, 1959 yılının ortasından itibaren Kruşçefin gözünde

Çin bir düşman, Amerika ise bir partöner hâline gelmiştir.

Bu olay sırasında Çinliler soğukkanlı davranarak hiç bir şey söylememişlerdir. Ama sonradan, Kruşçefle çatışma açık hâle gelip en şiddetlı saldırılara uğrayınca, 15 Ağustos 1963 te, nükleer denemeleri kısmen saklayan anlaşmanın Moskovada imzalanmasından sonra 15 Ekim 1957 günü yapılan gizli bir anlaşma uyarınca Sovyetler Birliğinin Çine «atom bombası modelleriyle birlikte bombayı yapabilmek için gerekli dökümantasyonu» vermeyi vaad ettiklerini ve 20 Haziran 1959'da da bu anlaşmayı tek taraflı olarak reddettiklerini açıklamışlardır.

Bu açıklamanın son derece güç durumda bıraktığı Sovyet yöneticileri, işi inkâr edemeyerek, bunun, gizli bilginlerin açıklanmasından başka bir anlama gelmeyeceğini ileri sürmüşlerdir. Çinlilerin cevabı ise, şudur:

«Sizden, mâsum rolü yapmaktan vazgeçmenizi rica ediyoruz. Peki iyi bilirsiniz ki, bizim son bildirimizin yayınlanmasından çok daha önce siz, nükleer silâhlar konusunda memleketlerimiz arasında mevcut olan sırları Amerikalılara teslim etmiş bulunuyordunuz.»

HİNDİSTANLA İLK ÇATIŞMA

Ama henüz 1959 yılındayız. Kruşçef, ünlü Amerika gezisini yeni tamamlamıştır. Döndükten sonra, eylül sonunda Pekine gitmiş, Mao ve Çinli yöneticilerle görüşmüştür. Bu görüşmeler, hiç şüphe yok ki, fazla dostâne bir hava içinde cereyan etmeyecektir. Görüşmelerin sonunda hiç bir komünike yayınlanmamış oluşu da, bunun bir işâretidir. Öyle anlaşılıyor ki Kruşçef, Birleşik - Devletlerle «barış» politikasını Çinli yöneticilere onaylatmak istemiş ama başaramamıştır. Kruşçef tarafından verilen bir nutuk ta, anlaşmazlık su yüzüne çıkmaktadır:

«Realist biçimde düşünmek ve bugünkü durumu iyi anlamak zorundayız. Kuvvetliyiz demek, kapitalist sistemin tutardığını ve sağlanmlığını kuvvet kullanarak denememiz gerekir demek anlamına gelmez. Bu, haksız bir davranış olur: Böyle düşünenler, bu fikirlerini halk kitlelerine anlatamazlar.»

Bu beyanlarda Tibet olaylarının bir yankısını bulmak mümkündür. Bugün de çözüm bekleyen Çin-Hint çatışmasının hareket noktası, Tibet meselesidir. Teferruata girmeden hatırlatmakla yetinelim ki, Tibet üzerindeki Çin hükümranlığı, savaştan önce olduğu gibi savaştan sonra da bütün ülkeler tarafından tanınmış bulunuyordu. Bununla birlikte İngilizler bir zamanlar (1904-1905 Rus Japon savaşı sırasında) Tibete girmişler ve bu ülkeyi kendi himayeleri (protektoraları) altına almışlardı. Bu Çinin bir sömürge olarak parçalanması teşebbüslerinden biriydi. Tibetin anlaşmalara uygun olarak, Çininbir parçasını teşkil ettiğini hatırlatan Çinliler, 1950 de, yani Çin devrimi zafere ulaştıktan sonra, halk ordusu kıtalarını Tibete soktular. Ama, gelenekleri, dinî durumu ve o devirdeki ulaşım güçlüklerini gözönüne alan Çin hükûmeti, ülkedeki sosyal yapılara dokunmayarak Tibet'e idarî muhariyet tanıdı. Ve Çinliler, vakit geçirmeksizin, Tibet'i Çin'e dağlayan sağlam yollar yapmağa koyuldular. Bu, büyük bir emek ve hatırı sayılır bir ileri adımdı. Bir yandan da, dinî şeflerin katılması ve koruması sâyesinde bu eyalette süregelen feodal rejimin aşırılıklarını kısıtlamağa girşmişlerdi.

Tibet'in böylece sosyalist rejime doğru yavaş yavaş yol alması, feodallerin 1959 da ayaklanmasına yolaçtı. İsyan bastırıldı ve Dalay Lama, sâdık adamlarıyla birlikte kaçarak Hindistan'a sığındı Orada izzet-ü ikbâl ile karşılandığı gibi, ta-

raflarının Çin hükûmetine ne karşı giriştikleri mücadele konusunda da teşvik gördü. Çin devriminin etkisinden çekinen Hindistan, Tibetli şeddeli gericiler desteklemek suretiyle, Çin üzerinde bir baskı kurabilmeyi umuyordu. Aynı zamanda, Amerikan ve İngiliz hâmilerinin desteğine de güveniyordu. Bizi burada ilgilendiren nokta, Sovyetler Birliği'nin bu meselede, Çin tarafından kabulü zor bir tarafsızlık tutumunu benimsemiş oluşudur. Çünkü, Tibet'te özellikle zalim bir fedoal rejime karşı güttüğünü mücadelede Çin, Sovyetlerden sınırsız bir tasvip beklemekte haklıydı.

Daha sonraki olayların ancak bir önsözü olmakla birlikte, Sovyetler Birliği'nin bu tavrı, Pekin'le olan ilişkilerini herhalde düzeltmeğe yaramayacaktı.

BÜKREŞ KONFERANSI

Kruşçef'in harekete geçmesi sonusunda çatışma, sona ermek şöyle dursun, hızla büyüyecektir.

6 Mayıs günü, bir Amerikan U2 uçağı Sovyetler tarafından Sverdlovsk üzerinde düşürülüyor ve «David kampı ruhu» na aykırı olarak, Amerikan yöneticilerinin, askerî tesisleri casuslamak üzere, Sovyetlerin ta göbeğine kadar uçak göndermekten çekinmedikleri ispatlanmış oluyordu. Skandal öylesine büyüktü ki, Paris'te bulunan Kruşçef, pek umut bağladığı dört büyükler arası ve zirve konferansına katılmamak kararını aldı. Çinlilerse bu olayda, daha önce sunmuş oldukları tahlilin bir delilini gördüler.

5-9 Haziran tarihleri arasında Pekin'de toplanan Dünya Sendikaları Federasyonu'nun tartışmaları sırasında, Sovyetlerle Çinliler arasındaki görüş ayrılıkları ilk olarak açığa çıkmaya başlıyordu.

Gerçi toplantılar kapalı oturum şeklinde yapılmıştı ama, İtalyan sosyalistleri, Çin ve Sovyet delegasyonları arasında kıyasıya bir tartışma geçtiğini yaymakta gecikmediler. İtalyan Komünis Partisi'nin gazetesi **Unita** ise, 19 Haziran günü, Sosyalis gazetede yayınlanan haberi esas bakımından doğruluyordu. Tartışma Kruşçef tarafından uygulanış biçimi içinde barış politikası ile emperyalizmin rolünün değerlendirilmesi konusunda kopmuştu. Çoğu delegasyonlar Sovyetleri desteklemiş, Çinliler ise arkadaşlarında sadece Endonezyalı sendikacıları bulmuşlardı. İlk defa, barış, savaş ve emperyalizm üzerindeki tezler arasında büyük bir karşıtlık bulunduğu, basına açıklanmış oluyordu.

Komünist partilerinin büyük çoğunluğunun desteğine güvenen Kruşçef, 20 Haziranda Bükreş'te toplanan Romanya İşçi Partisi Kongresinde, Çinlilerin tutumunu açıkça yererek, bu alanda bir adım daha atıyordu. Çin delegasyonunun başında, o sıradaki Pekin Belediye Başkanı ve Siyasî Büro Üyesi Peng Çen bulunmaktaydı. Sovyet heyetinin başında ise, Ponomaref'in yardımcılığıyla Kruşçef.

Daha toplantının başında itibaren Kruşçef, 16 Nisan 1960 günkü **Kızıl Bayrak**'ta yayınlanmış olan «Yaşasın Leninizm» isimli makalede Çinlilerin açıkladıkları tutuma karşı hücuma geçti. İsmen Çin'den söz etmiyordu ama herşey apaçık ortadaydı:

«Kışkırtmalara kapılmağa ve dış politikamızın, Sovyetler Birliği Komünist Partisi XX. Kongresi tarafından tayin edilmiş ve büyük Ekim ihtilâlinin kırkıncı yıldönümü dolayısıyla 1957 de toplanan komünist partileri Bildirisi'nde de onaylanmış bulunan genel çizgisinden vazgeçmeğe niyetimiz yok. Bu politika, barış içinde birlikte yaşama, barışı pekiştirme, enternasyonal huzuru sağlama ve «soğuk harp»i ortadan kaldırma politikasıdır.»

Daha sonra da:

«Emperyalizm üzerindeki Leninist tezlerin on yıllar önce yayınlandığını unutmamak gerekir. Bugün enternasyonal durum bakımından son derece önemli ve tarihî sürecin evriminde belirleyici rol oynayan sayısız faktör, o devirde mevcut değildi.»

Ve nihayet de, alabildiğine açık ve şaşkınlık verecek kadar sert bir hücum:

«İşte bunun içindir ki, gerçek durum ve kuvvetler dengesindeki değişiklik göz önüne alınmaksızın, büyük Lenin'in bambaşka şartlar içinde söylediklerini tekrar etmeğe imkân yoktur. Lenin dirilebilseydi, kendilerine meselenin aslını öğretmek için, bu gibi adamların kulaklarını çekerdi...»

«Bu şekilde davranan siyaset adamı (yani, gerçek durumu hesaba katmayan siyaset adamı - J. B.), sadece okumasını bilmedeğini değil, aynı zamanda, devrimci bir doktrini uygulamasını da

beceremediğini ispatlar. Böyle bir kimse, elif yerine merteği göstermektedir.»

«Yaşasın Leninizm» makalesi gibi derin bir incelemeye bu terimlerle cevap vermek, teori ve pratik alanlarındaki bilgileri örnek olacak kadar mükemmel olan Çinli marksistlerin elifi görünce mertek sandıklarını ileri sürmek ,tartışmayı, konuşmanın bile güç hâle geldiği bir seviyeye düşürmektir.

Ama bu parlak sözler, asıl konuya bir giriş mahiyetindeydi .

İki gün boyunca Ponomaref, çeşitli delegasyonları Çin'e karşı dikmek üzere aşılmağa girişti ve kendilerine, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin kendi tutumunu savunup Çin Komünist Partisi'nin tutumuna hücum ettiği doksan sayfalık bir memorandum verdi.

Kongrenin sonunda, Sovyetlerin talebi üzerine, Çinlilerin tutumunu mahkûm etmek üzere. çeşitli delegasyonlarla bir özel toplantı yapıldı. Her konuşmacıya yirmi dakikalık bir mühlet tanınmıştı. Geleneğe uygun olarak. Arnavutluk heyeti hariç, bütün delegasyonlar Sovyetler Birliği'nin arkasında sıralandılar.

Çin delegasyonu adına söz alan Peng Çen, son derece ihtiyatlı ve soğukkanlı bir dille, Çin Komünist Partisi'ne yapılan bütün tenkitleri not ettiğini ve bunları partisinin Merkez Komitesi'ne aktaracağını bildirdi. Yapılan tenkitleri haksız bulduğunu belirtmekten de geri kalmadı.

Bunun yanısıra, Ponomaref tarafından dağıtılan memorandum manevrasına cevap vermek için Çin heyeti, Sovyetler Birliği, Komünist Partisi tarafından Çin Komünist Partisi'ne o sıralarda gönderilmiş bulunan ve tonu bakımından, Rusların dağıttıkları belgeden çok farklı olan bir mektubun tam metnini öteki delegasyonlara verdi. Kruşçef üslûbunda, şiddetli, küstah ve bulanık bir mektuptu bu.

Hiç şüphesiz bu mektubun dağıtılmasına cevap vermek üzere söz isteyen Kruşçef, yirmi dakika kuralına riayet etmeksizin, Çin Komünist Partisi'ne karşı uzun, hiddetli ve düzensiz bir hücuma geçti. Bu konuşmanın metni, ne yazık ki henüz elmizde yok. Ama Mao Çe Tung'un Staline benzetilerek ültra-doğmatist ve sol revizyonist olmakla suçlandığını biliyoruz. Ayrıca Kruşçef, halk komünlerine, büyük sıçrayışa, «100 çiçekler» politikasına da saldırmış ve Hindistan'dan, Cezayir'den, kişiye tapınmadan söz açmıştı.

Peng buna derhal kısa, ölçülü ve kibar bir cevap vererek, Kruşçef'in bu toplantıyı sadece Çin Komünist Partisi'ne hücum etmek amacıyla tertip ettiğinin böylece meydana çıktığını söyledi.

TEKNİSYENLERİN GERİ ÇAĞIRILMASI

Bükreş olayları, Kruşçefi'n plânının nispeten küçük bir kısmından ibaretti. Aslında Kruşçef, Çinli yöneticilerin direncini kırabilmek için, Çin'in o devirde geçirdiği ekonomik güçlüklerden yararlanmayı tasarlıyordu.

Çin gibi bir tarım ülkesi için son derece önemli olan iklim şartları, 1956 da kötü gitmiş, 1960 da ise felâketli bir hâl almıştı.

Marttan Ekime kadar Çin, yüzyıldan beri görülmemiş derecede büyük tabiî âfetlere maruz kalacaktı. Ekili 110 milyon hektarın yarısından fazası (60 milyon hektar) felâkete uğramış, bu toprakların %25i de kullanılmaz hâle gelmişti. Memleketin buğday ambaları olan Kuzey Çin'de mutlak bir kuraklık hüküm sürmekteydi. Irmakların çoğu kurumuştu. Çoğu zaman haddinden fazla su taşıyan o koca Sarı Irmak (Hoang-Ho) öylesine alçalmıştı ki, kırk gün boyunca yürüyerek geçmek mümkün olmuştu. Öte yandan, son

derece şiddetli onbir tifon, Güney kıyısındaki zengin eyaletleri kasıp kavururken, Mançurya da şiddetli tornadolar tarafından perişan olmaktaydı. Tabiatın bu kaprisleri, böceklerin çoğalmasına ve çoktandır ortadan kalktığı sanılan hastalıkların yeniden zuhur etmesine yol açtı.

Eskiden, bundan çok daha ufak âfetler bile, milyonlarca insanın telef olduğu büyük açlıklar yaratırdı. Şimdi ise, felâketi sınırlı tutmak için alınan tedbirler yeni Çin'in kudretini ortaya koymaktaydı. Hiç kimseye imtiyaz tanımayan kesin bir vesika rejimi sâyesinde insanların hayatı kurtarılıyordu. Bütün görüşler bu noktada birleşmekteydi. Claude Cadart'ın yazdığı gibi: «Hiç kimse fazla yemek yemiyor ama, herkes, yoluna devam edebilmeğe yetecek kadar yiyor. İnsan haysiyetini sağlayan en ilk araçların dağıtımı her yerde düzenli işlemektedir.»

1961 başlarında Pekin'den dönen Bernard Ullmann, **Le Monde**'da şunları yazıyordu: «Herkesin ittifakla belirttiğine göre, 1949 dan bu yana, kıtlık, hiç bir zaman bu derece büyük olmamıştır. Şehirlerde olduğu gibi köylerde de, herşey vesikaya bindirilmiş durumdadır.»

Pek tabiîdir ki, Sovyet yöneticileri bu durumu yakından bilmekteydiler. Kruşçef, işte tam bu sırada, 1960 Ağustosunda, Çin'in temel sanayilerini geliştirmesine yardım etmek üzere «borç»

verilmiş olan bütün mühendis ve teknisyenleri derhal geri çağırma kararını aldı.

Çin'e Sovyet yardımından ilerde söz edeceğiz. Sovyetler Birliği'nin Çin'e, memleketin büyük sanayiine temel teşkil edecek 1956 sanayi projesinin gerçekleşmesi için gerekli ekipmanı ve teknisyenleri vermeyi taahhüt etmiş olduğunu şimdilik hatırlatmakla yetinelim 'Kruşçef bu anlaşmayı tek taraflı olarak bozmuş ve Sovyet eksperleri, önceden haber verilmeksizin, bir oldubittiyle geri alınmışlardır. Ayrıca bu teknisyenler, kendilerine verilen direktife uygun olarak, çalışmaların devam edebilmesi için gerekli bütün plân ve dökümanları da beraberlerinde götürmüşlerdir. Bütün çabalarına rağmen Sovyet yöneticileri, bu derece ağır bir tedbiri haklı göstermeyi başaramayacaklardır. Kelimenin tam anlamıyla bir ihanet teşkil eden bu tutum bile, tek başına, Çinlilerin sonradan Kruşeçf'e taktıkları sert sıfatları açıklamağa yeterlidir.

Michel Bosquet, 1962 de, bu Sovyet kararının yaratmış olduğu durumu şöyle anlatıyordu: Çin ekonomisinin bütün merkezleri yavaş yavaş felce uğramış, Yang Çe Kiang üzerindeki büyük baraj yarım kalmış, inşaatına girişilmiş bulunan anahtar fabrikaların şantiyeleri çöle dönmüş, bir çok sınaî kombinanın üretimi yarıya ve hattâ bazan üçte bire düşmüş, binlerce nâdir ve değerli kamyon yedek parça yokluğundan yollarda istop edip kalmış durumdadır.

Kesinlikle anlaşılmaktadır ki, Çin'in o günkü güçlüklerini fırsat bilen ve Bükreş Kongresindeki olaylardan sonra tamamıyla tecrit edilmiş bir duruma geldiğini sanan Kruşçef, Çinlileri dize gelmek zorunda bırakabileceğini düşünüyordu. Böyle bir hesap, inanılmaz gibi gözükmektedir, ama olaylara başka bir açıklama bulmak mümkün değildir. Çin komünistleri, her zamanki gibi gene soğukkanlılık gösterdiler. Hiç bir protestoda bulunmadılar ve gene en küçük bir gerilemeye bile yanaşmadılar.

KASIM 1960 KONFERANSI

2 Haziran 1960 da Sovyetler Birliği Komünist Partisi, Çin Komünist Partisi'ne yazarak, Çin - Sovyet anlaşmazlığını hâlletmek üzere enternasyonal bir toplantı talep etmişti. Çinliler bunu kabul ettiler ve, 10 Eylülde teferruatlı bir mektup yazarak hem Sovyet hücumlarına cevap verdiler, hem de kendi görüşlerini bir kere daha açıkladılar.

Eylül sonunda, yirmi altı parti temsilcilerinden kurulu bir komisyon, konferansı hazırlamak üzere Moskova'da toplandı. Sovyetler Birliği'ni Kozlof ve Suslof, Çin Komünist Partisi'ni de Teng Siao Ping ve Peng Çen temsil etmekteydi. Çin heyetine sonardan, bugünkü Cumhurbaşkanı Liu Şao Şi de katıldı. Hazırlayıcı belge Sovyetler tarafından kaleme alınmıştı ve tabiî, Çinliler tarafından girişilen metodik bir tenkide konu oldu.

Kendilerini daima efendi olarak gören Sov-

yetler, keyfî tedbirler almak yoluna gittiler. Delegasyonlar, birbirleriyle karşılaşıp görüşmeyecek şekilde tecrit edildi ve Sovyetler her delegasyon nezdinde Çin'e karşı sistematik bir propagandaya giriştiler.

5 Kasımda, Çinlilerin 10 Eylül tarihli mektubunda ileri sürülen delillere cevap vermek üzere yazmış oldukları yüz yirmi yedi sayfalık uzun mektubu delegelere dağıttılar.

Nihayet, 11-25 Kasım tarihleri arasında Konferans yapıldı. O çağda yeryüzünde mevcut 87 komünist partisinden 81 i hazırdı. Gerek hazırlama komisyonunun gerekse Konferansın tutanakları yayınlanmamış olduğu için, bazı olayları ancak sonradan yapılan açıklamalardan öğrenebiliyoruz. Sovyetlerin, komünist partilerinin büyük çoğunluğu tarafından desteklenmelerine rağmen, Çinlileri prensip tutumlarından bir nebze bile kaydırmadıklarını ve Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ni, hazırlanan karar projesinde son derece önemli bazı değişiklikler yapmak zorunda bıraktıklarını biliyoruz. Bildiğimiz bir başka nokta da, bu tartışmalar sırasında Arnavutluk İşçi Partisi'nin, Enver Hoca'nın ağzından, Kruşçef'e ve Tito'ya şiddetle saldırdığıdır. Böylece Çin komünistlerinin yanında yer alan Arnavutluk partisi, koskoca Çin'e saldırmaktansa küçücük Arnavutluk'u hedef tutmayı daha kolay bulan

bütün öteki komünist partilerinin yıldırımlarını üzerine çekecekti.

Bütün bunlara rağmen, Konferans sonunda kabul edilen ve 6 Aralıkta **Pravda**'da yayınlanan 81 lerin Bildirisi, Kruşçef'in tezleriyle Çin tezleri arasında bir uzlaşmayı temsil etmektedir. Çinliler böyle bir uzlaşmaya, enternasyonal komünist hareketin birliğinin bozulmaması uğruna ve öteden beri savundukları prensipler Bildiri metninde yer aldığı için yanaşmışlardır. Bununla birlikte, biraz haberli bir kimsenin derhal kavrayabileceği şekilde, karşıt tezlerin bir araya gelişi ilgi çekici olmaktadır.

Öz bakımından 1957 Bildirisi'nde ifadesini bulmuş fikirleri işleyen bu yeni Bildiri'yi uzun uzun tahlile girişmek lüzumsuzdur. Yalnız şuna işâret edelim ki Kruşçef, komünist partilerinin büyük çoğunluğunun da desteğiyle, Çinlileri güç durumda bırakmak istemiş ama başarısızlığa uğramıştır.

Bildiri'nin ilk bölümünde, «enternasyonal bir jandarma» rolü oynayan Amerikan emperyalizmi, «dünya gericiliğinin belli başlı kalesi ve bütün dünya halklarının düşmanı» ilân edimektedir.

İkinci bölümde, «Sovyetler Birliği'nin komünist toplumu büyük çapta kurmağa başarıyla» devam ettiği belirtildikten sonra, Çin halk devri-

minin, dünyadaki kuvvetler dengesini sosyalizm lehine değiştirmekte büyük katkısı» bulunduğu ve bu devrimin, «millî kurtuluş hareketlerine büyük ve yeni atılım gücü getirmek suretiyle halklar üzerinde, özellikle de Asya, Afrika ve Lâtin Amerika halkları üzerinde büyük çapta etki yaptığı» söylenmektedir.

Bildirinin en önemli bölümü altıncı ve son bölümdür. Komünist partilerin işleyişini düzenleyen ana prensiplerin hatırlatılmasıyla başlayan bu bölümde, Yugoslavlar örnek gösterilmek suretiyle revizyonizm kesinlikle mahkûm edilmekte ve partilerin bağımsızlığı, enternasyonal danışma konferanslarının yapılması ve birlik gibi birinci derecede önemli meseleler ele alınmaktadır.

81 lerin bu Bildirisinin pek doyurucu olmadığı açıktır. Kasım 1957 Bildirisi'nden de uzun olan bu belgenin, karşıt tezler arasında bir uzlaşma sonucu olduğu derhal görülmektedir.

Herşeye rağmen bu Bildiri, tıpkı 1957 Bildirisi gibi, enternasyonal komünist hareket için kanun geçerliğinde olan bir belgedir. Ve Kruşçef bakımından bir başarı şeklinde yorumlanamaz. Kruşçef, Çin tezlerinin mahkûm edilmesini sağlayamadığı gibi, Amerikan emperyalizmi ile yakınlaşma politikasını, barışçı yollardan sosyalizme geçiş, sınıf karakterinden sıyrılmış bir barış için-

de birlikte yaşama ve yarışma propagandasını kısıtlayan prensipleri, şüphesiz istemeyerek, kabul zorunda kalmıştır. Ve bu açıdan, Bildiri'yi, Çin komünistlerinin önemli bir başarısı olarak göz önüne almak mümkündür.

Her hâl-ü kârda, bu Bildiri, Kruşçef'le Çin komünistlerinin siyasî görüşleri arasındaki karşıtlıkları ortadan kaldırmaktan uzak kalmıştır. Gelecekteki olaylar, bu noktayı doğrulamakta gecikmeyecektir.

BÖLÜM: III

81'LERİN BİLDİRİSİNDEN HAZİRAN - TEMMUZ 1963'TEKİ KOPUŞA

81'LER TOPLANTISININ İLK SONUÇLARI

Kasım 1960 toplantısının hemen ardından, görünürde bir huzur havası ortalığı kapladı. 81'-ler konferansında kazanmış olduğu başarıyı sömürmekten kaçınan Çin Komünist Partisi, her türlü polemiğe derhal son vererek, Kruşçef'in bu yeni Bildiri'ye saygı gosterip göstermeyeceğini beklemeğe koyuldu.

Bununla birlikte Kruşçef, 6 Ocak 1961 günü, Partinin, Sosyal Bilimler Akademisi'nin ve Marksizm-leninizm Enstitüsü'nün en yüksek otoriteleri önünde okuduğu bir raporda, 1960 Konferansının sonuçlarını kendi polikasına en uygun biçimde yorumlamağa çabalıyordu.

Bu raporda da gene, emperyalizm devrinde kaçınılması mümkün olmayan lokal (bölgesel) savaşlarla, kapıda hazır bekleyen müthiş bir teh-

like olarak sunulan dünya savaşının kasdî şekilde biribirine karıştırıldığını görmekteyiz. Termonükleer bir savaşın ürkütücü sonuçlarının açıklanması buna dayanmaktadır:

«Bilginlerin hesaplarına göre, bir hidrojen bombasının bir sanayi bölgesinde patlaması demek, 1,5 milyon insanın bir anda yokolması demektir ve ayrıca da, bombanın radyasyonları 400 bin insanın ölümüne de yolaçacaktır. Ortalama güçte bir bomba büyük bir şehri toptan yeryüzünden silebilecektir. İngiliz bilginlerinin hesaplarına göre, aynı anda Londra, Birmingham, Lancashire ve Yorkshire üzerine atılacak birer megatonluk dört bomba, tam 20 milyon insanın ölümüne sebep olacaktır. Amerikan uzmanları tarafından Senato'da yapılan açıklamalara göre, yirmi dört saat süren bir nükleer savaş sonunda. Birleşik - Devletler'deki ölü sayısı, 50 ilâ 75 milyon arasında değişecektir. Ünlü Amerikan bilgini Pauling, şunları söylemektedir: «En korkunç nükleer darbelerin ineceğini tahmin ettiğimiz bölgelerde bugün yaklaştırma olarak 1 milyar insan yaşamaktadır. Ve atom darbelerinden sonra bu bölgelerde, altmış gün içinde, 500 ilâ 750 milyon insanın öleceğini ifade edebilirz.» Ayrıca, nükleer bir savaş, direkt bombardmanlara hedef olmayacak ülkelerin halkları üzerinde de sayısız felâketli etkilere yolaçacaktır: Özelikle, radyasyonların etkisi sonucu, milyonlarca insanın yokolacağı muhakkaktır.»

Ve bunu, tabiî Sovyet yöneticilerinin anladığı tarzda bir barış içinde birlikte yaşama politikasının doğrulanmasını izlemektedir: «Barış içinde birlikte yaşama, sosyalist ülkelerle kapitalist ülkeler arasındaki enternasyonal ilişkilerin büyük yoludur.»

Sosyalizme barışçı yollardan geçiş gibi son derece önemli ve tartışmalı bir konuda ise, Kruşçef kendi tezlerinden katiyen vazgeçmemektedir.

Haklı olduğu artık anlaşılmış revizyonizm suçlamasına karşı da, gerçeği gizlemeğe yönelmektedir:

«Üç yıl önce komünist hareket, revizyonistlerin azgın bir hücumuna uğramıştı», ama bugün revizyonizm, Birleşik - Devletler, Danimarka ve öteki komünist partilerde bertaraf edilmiş bulunmaktadır ve artık herşey yoluna girmiştir: «Derin bir hazla belirtilebilir ki, bu revizyonizm salgını, maskesi düşürülerek partilerden uzaklaştırılmıştır. Ve komünist partileri, revizyonistler karşısındaki bir mücadeleden daha güçlü ve tecrübe bakımından daha zenginleşmiş olarak çıkmışlardır. Komünist partileri, revizyonizmin bugünkü Yugoslav varyetesini oybirliğiyle mahkûm etmişlerdir.»

Revizyonizm meselesini bu tarzda vaz etmek son derece karakteristiktir: 1) Üç yıl önce (yani XX. Kongre'den sonra) bir revizyonist tehlike başgöstermiştir ama bugün bu tehlike bertaraf

edilmiş bulunmaktadır. 2) Bazı partiler, revizyonizm tarafından zehirlenmek istenmişse de, revizyonizmin savunurları kovulmuştur. Raporun metnine ve ruhuna bakılırsa, Sovyetler Birliği Komünist Partisi, hiç bir zaman bu tehlikeye maruz kalmamıştır. Nihayet 3) Yugoslav revizyonizmi kazara belirtilmekte, hâlen mevcut olup olmadığından, kuvvetlendiğinden veya zayıfladığından söz edilmemekte ve, bir model olmak bakımından, sosyalist ülkeler için belli başlı tehlikeyi teşkil ettiği hatırlatılmamaktadır.

Adını anmadan Çin komünistlerini hedef alan, dogmatizme karşı şiddetli bir hücumdan sonra Kruşçef'in uzun raporu, Çin komünistleriyle Sovyet komünistleri arasındaki derin fikir birliği üzerine uzun ve oldukça samimiyetsiz bir bölümle son bulmaktadır.

«Çin Komünist Partisi ile ve büyük Çin halkı ile olan kardeşçe dostluk bağlarımızı pekiştirmeğe kararlı olduğunmuzu belirtmek isterim... Sovyetler Birliği Komünist Partisi ve bütün Sovyet yurtdaşları, partilerimiz ve haklarımız arasındaki birliğin sürekli olarak pekişmesi, dayanışmamız karşısında düşmanlarımızın sadece umutsuzluğa değil aynı zamanda dehşete düşmesi ve büyük son hedef komünizmin zafere ulaşması için elerinden geleni yapmağa hazırdırlar.»

Çin komünist Partisi de kendi yönünden Kasım 1960 Bildirisi'ni dikkatle incelemiş ve ton bakımından Kruşçef'in raporundan tamamıyla

farklı olan bir karar almış bulunuyordu.

Amerikan emperyalizmine karşı hücumlar çok daha ısrarla tekrarla tekrar ediliyordu:

«Bugünkü durum, bütün dünya halklarının daha da sıkı bağlarla birleşerek, Amerika'nın başı çektiği emperyalist saldırganlık ve savaş politikasına karşı amansız bir mücadeleye girişmesini gerektirmektedir. Birleşik - Devletler bugün bütün dünya halklarının en belli başlı düşmanı hâline gelmişlerdir. Çünkü çağımızın en büyük emperyalist Devleti, en büyük enternasyonal sömürücüsü, dünya gericiliğinin ve modern sömürgeciliğin kalesi, zamanımızın belli başlı saldırganlık ve savaş kuvveti, bu Devlettir.»

Savaş meselesinde de aynı kesinlik göze çarpıyordu:

«Emperyalizmin saldırgan karakterinde değişiklik olmadığı, olaylar tarafından ispatlanmış bulunmaktadır. Emperyalizm sürdükçe, savaş ihtimali de sürecektir. Emperyalizm tarafından açılacak ve etkileri bakımından daha öncekilerle karşılaştırılamayacak kadar korkunç bir dünya savaşı tehlikesi henüz uzaklaşmış değildir. Halkların bu tehlikeye karşı her zamankinden çok daha fazla müteyakkız olmaları gerekmektedir. Bununla birlikte, enternasyonal sınıfî kuvvetler dengesinde beliren değişiklik sonucunda, sosyalist kamp, enternasyonal işçi sınıfı, millî kurtuluş hareketleri ve barış âşığı bütün ülkelerle halklar gibi bugün barışı savunan büyük kuvvetlerin

ortak çabaları sâyesinde yeni bir dünya savaşı önlenebilir.»

Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi kararı, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ne ve Sovyetler Birliği'ne bir sevgi, saygı ve bağlılık gösterisiyle son buluyordu. Bu da, Çin Komünist Partisi'nin, 1957 ve 1960 Bildirilerine sadakat sayesinde sosyalist kampta birliğin korunabileceği inancında olmakta devam ettiğini göstermektedir.

1961 Şubatında, Arnavutluk Emek Partisi, IV. Kongresini yapıyordu. Kongreyi izleyen Sovyet heyetinin başındaki Pospielof, 15 Şubatta verdiği nutukta, Kruşçef'in bir ay önceki raporunda işlediği fikirleri çoğu zaman kelimesi kelimesine tekrarladı. Sovyetler Birliği Komünist Partisi, Çin tezlerinin Arnavutluk tarafından defalarca desteklenmesinden herhalde memnunluk duymuyordu. İşte bunun içindir ki Pospielof, bütün komünist partileri arasındaki «enternasyonal komünist hareketin en kutsal unsurunu teşkil eden» birlik üzerinde ısrarla durarak, «Sovyetler Birliği komünistlerinin ve bütün Sovyet yurtdaşlarının Konferans kararlarını onayladıklarını» ve Kruşçef'in sonuna kadar desteklediklerini bildirdi. Bu sözler daha o andan itibaren bir tehdit anlamına gelebilirdi ama, Kruşçef'in, birkaç ay sonra yapılan Sovyetler Birliği Komünist Partisi XXII. Kongresinde sert bir hücuma geçeceğini gösteren hiç bir kesin emâre yoktu.

ÇİN EKONOMİSİNİN DÜZELTİLMESİ

1961 yılının ilk yarısı boyunca Çin Komünist Partisi'nin sabırla mücadeleye devam ettiği ekonomik güçlüklerin üç sebebi vardı: Tabiî âfetler, halk komünleri organizasyonunda işlenen hatâlar ve 1960 Ağustosunda Sovyet teknisyenlerinin âniden geri çekilmesi. Ama 1961 yılı da, son derece elverişsiz giden hava şartlarından ötürü, güç bir yıl olacaktı.

Ocak 1961 de, ekonomik durumu dikkatle inceleyen Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi, durumun düzeltilmesini hızlandırmak için gerekli tedbirleri almıştı. Devlet plânı Komisyonu Başkanı Li Fu Çuen'in raporuna göre, ağır sanayi, son üç yıl boyunca hızla gelişmeğe devam ettiği hâlde, tarım ve hafif sanayi kesimindeki durum, doyurucu olmaktan uzaktı.

İşte bunun içindir ki Merkez Komitesi, Partiyi ve idareyi kötü unsurlardan arıtmak ve kadrolarla memurlara hatâlarını düzeltmekte yar-

dımcı olmak amacıyla bütün memlekette, bölge bölge ve kademe, kademe yeni bir düzeltme hareketine girişme kararı aldı.

Bu devrin büyük tedbirleirnden biri de, halk komünlerinin yeniden düzenlenmesi olmuştur. Halk komünlerini lâğvetmek hiç bir zaman akıldan geçirilmemiş, ama eski yüklemlerinden bir çoğu alınıp üretim kollarına, yani eski üretim kooperatiklerine verilmiştir. İmkânlarına tekabül edecek şekilde bir çok komünün boyutlarında indirim yapılmış ve bütün Çin köylülerini içine alan 27.000 komün, bir iki yıl içinde, daha küçük boyda 70.000 komün hâline getirilmiştir.

Çin'in ekonomik gelişmesinin genel çizgisi, bu düzeltme kampanyasın sırasında, bugün halâ yürürlükte olan ünlü bir formülle özetlenmiştir: **Tarımı temel, sanayii de yönetici faktör olarak almak.** Çin gibi, esası bakımından tarımsal olan ve öyle kalan bir ülkede, değişik tarihî şartlar içinde Sovyetler Birliği'nde ve halk demokrasilerinin çogunluğunda yapılmış olduğu gibi, ekonomik gelişmeyi, ağır sanayie mutlak bir öncelik tanıyarak temellendirmek mümkün değildir. Hareket noktası olarak, bütün nüfusun hayat seviyesini yükseltmenin ve hafif sanayie olduğu gibi ağır endüstriye de (traktör imalâtı, kimya sanayii) yeterli bir pazar sağlamanın şartı olan tarımsal gelişmeyi almak gerekir. Her türlü sanayi dalları ancak verimli bir tarım düzeni sâyesinde gelişebilir. Buna paralel olarak ve aynı zamanda,

tarımın hızla ilerleyebilmesi, geleneksel üretimden en modern tarıma geçilebilmesi de, bütün endüstrinin, gerekli âletleri, gübreleri, vs. yetiştirmek üzere tarımın hizmetinde olması gerekir. O günkü anda, bu ağır sanayie ayrılmış bulunan yatırımlarda derin bir değişikliğe girişmek demekti. Nitekim, işte bu hava içinde, 1960 dan itibaren yüzbinlerce kadro ve öteki şehir işçileri, tarım çalışmalarına katılmak ve tabiî âfetlerin getirdiği güçlükleri yenme yolunda köylülere yardım etmek üzere, köylere gönderildi.

Büyük çapta bir organizasyon çalışması demek olan bütün bu işler, başarıyla yürütülmüştür. 1961 in sonundan itibaren, hep kötü olmakta devam eden iklim şartlarına rağmen, belirli bir düzelme sezilmekteydi. Bu düzelme, gelecek yıllarda, sürekli bir ilerleme hâlini alacaktır.

Bununla birlikte, 1961 ve 1962, gene de güç yıllar olarak kalacaktır. Hele Çin'in hiç bir dış yardım görmediği ve tam tersine, Sovyetlerden daha önce alınmış olan borçları ödemeğe devam ettiği düşünülürse...

SOVYETLER BİRLİĞİ KOMÜNİST PARTİSİNİN XXII. KONGRESİ

1961 yılı boyunca Çin - Sovyet anlaşmazlıklarında yeni bir gelişme olmamıştır. Ama çatışma, 17-31 Ekim 1961 tarihleri arasında toplanan Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin XXII. Kongresinde ciddî şekilde ağırlaşacaktır. Burada da ilk hücum, Kruşçef'ten gelmiştir.

Sovyetler Birliği Komünist Partisi, bu kongreye apayrı bir tantana vermek istemişti. Bir yandan yeni Parti programını kabul ettirmek, bir yandan da gelecek yirmi yıl içinde komünist toplumun temellerini atmağa yönelen ödevleri tesbit etmek söz konusuydu.

Bizim ilgilendiğimiz açıdan, bu önemli Kongrenin tahlili şart değildir. Herşeyden önce işâret edilmesi gereken nokta, Kongrenin açılış raporunda Kruşçef tarafından girişilip bir çok hatip tarafından tekrarlanan ve kapanış konuşmasında da gene Kruşçef tarafından daha da sertleştiri-

len biçimde, Arnavutluk Emek Partisi'ne beklenmedik şiddetli hücumlardır. Arnavutlar, 1960 Bükreş Konferansı'nda Çin Komünist Partisi'nin yanında yer aldıklarından beri, Sovyetler Birliği Komünist Partisi ile Arnavutluk Emek Partisi arasındaki ilişkileri yavaş yavaş soysuzlaştığını görmüştük. Ama bu uyuşmazlıklar henüz hiç bir patlamaya yolaçmamıştı. İşte bunun içindir ki, Kruşçef'in açılış konuşmasında âniden ve sert bir dille Arnavutluk Partisine saldırması şaşkınlık yaratacaktı:

«Arnavutluk'ta olup bitenleri, kahraman Arnavut halkının kaderi hakkında endişe duyarak izlemekteyiz. Arnavutluk yöneticileri tarafından yürütülen hatâlı politikanın ceremesinin, bütün sosyalist ülkelerle dostluk ve işbirliğinde hayatî çıkarları bulunan bütün Arnavut halkı tarafından çekileceğini görmek, bize ıstırap vermektedir...

«Partimizin XX. Kongresi tarafından çizilen yön, Leninist bir yöndür. Ve biz, bu temel meselede, ne Arnavut yöneticilere, ne de kime olursa olsun tâviz verecek durumda değiliz.»

Sadece şu :«**Ne de kime olursa olsun.**» sözleri bile, Arnavutluk Partisinin bir bahane teşkil ettiğini ve asıl hedefin Çin Komünist Partisi olduğunu anlatmağa yeter.

Arnavutluk o devirde, aşağı yukarı 1,5 milyon nüfusuyla, en küçük sosyalist devlet durumundaydı. Uzun yıllar boyunca, memleketi ilhak

etmek isteyen Yugoslavya'ya ve Güney bölgesini yutmak isteyen Yunanistan'a karşı mücadele etmek zorunda kalan Arnavutluk, yoksul ve sanayisiz olmasına rağmen, ekonomisini geliştirip modernleştirmek için olağanüstü çaba ve cesaret göstermişti. Her hâl-ü kârda, bu mütevazi parti, koskoca Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ni gölgeleyecek durumda değildi. İşte bundan ötürüdür ki, asıl suçlamalar Çin Komünist Partisi'ne yönelmişti. İşin gerçeğini derhal anlayan General de Gaulle, şu lâtifeyi yaptı: «Kruşçef, altı yüz milyon Arnavuta saldırarak cesaretini gösterdi.»

Çin heyetinin başkası Çu En Lay, Kruşçef'in saldırılarına sükûnetle cevap verdi:

«Kardeş partiler ve kardeş ülkeler arasında, ne yazık ki, tartışmalar ve fikir ayrılıkları başgöstermişse bunları, proletarya enternasyonalizmi ruhu içinde sabırla ve hak eşitliği prensipleriyle karşılıklı danışmalar suretiyle varılmış bir görüş birliği sâyesinde çözmek uygun düşer kanısındayız. Herhangi bir kardeş partiyi tek taraflı olarak ve açıkça suçlamak, dayanışmamızı zedeleyeceği gibi meselenin çözümünü de kolaylaştırmaz. Kardeş partiler ve kardeş ülkeler arasında geçen tartışmaları açıkça düşmanın gözleri önüne sermek işini, ciddî bir marksist - leninist tavır olarak almağa imkân yoktur. Böyle bir tavır, dostları üzüp düşmanı sevindirmeğe yarar. Çin Komünist Partisi samimî olarak ummaktadır ki, aralarında tartışma ve fikir ayrılığı olan kardeş partiler,

karşılıklı bağımsızlık saygısı, hak eşitliği ve marksizm - leninizm temeli üzerinden giderek birliklerini yeniden kuracaklardır.»

Kruşçef'in Arnavutluk Emek Partisi'ne hücumu bir çok bakımdan ilgi çekicidir. Arnavutluk bağımsızlığını kazandığı günden beri bu memlekette olup bitenler Kruşçef'in umrunda bile değildi. Onun gözünde önemli olan nokta, Arnavutların geçen yıl Çin Komünist Partisi'ni desteklemiş olmalarıydı. Ve Kruşçef, Çin Komünist Partisi'ne hücumlarını, Arnavutlara yöneltilmiş tenkitlerle maskelemenin daha ustaca olacağını sanıyordu. Bu manevranın ilk sonucu, hür ve mağrur bir halkı küçük düşürmek ve Arnavutluk Emek Partisi'ni, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nden verilen emirlere itirazsız uymağa alışık bütün komünist partilerinin haraketine maruz bırakmak oldu. Ayrıca bu davranış, Sovyet Partisi yöneticilerinin kendilerini, bütün kardeş partilere karşı eşitlik temeli üzerinden davranmak taahhüdüyle bağlı saymadıklarını da ispatlıyordu. Yani, Stalin politikasına yaraşır cinsinden bir büyük Devlet şovenizmi gösterisiydi bu.

Her hâl-ü kârda bu tutum, en azından, bir beceriksizlikti. Çünkü, hiç de karacahil olmayan Arnavutluk Emek Partisi yöneticileri, Sovyet yöneticileri tarafından izlenen politikadaki bütün hatâları sistematik şekilde eleştirmeğe koyulacaklardı.

Belki de, Çin Komünist Partisi'nin, Yugoslavya'ya karşı başka türlü davranmadığı; Yugoslav yöneticilerine yönelttikleri hücumların aslında Sovyet yöneticilerine yönelmesi gereken tenkitlerin bir çeşit maskesi olduğu ileri sürülebilir. Böyle bir karşılaştırma doğru ve haklı olmayacaktır. Arnavutluk Emek Partisi, objektif biçimde tahlil edilmesi gerekli hatâlar işlemiş olsa bile, hiç bir zaman soysuzlaşmamış bir partidir. Yugoslav Komünistleri Birliği ise, bir komünist partisi değil, sînesinde yeniden yer alabileceği sosyalist kamptan kendi isteğiyle ayrılmış olan (1959) bir partidir. Revizyonizm yoluna kayıtsız sartsız girmeyi tercih etmiş, bu da onu emperyalist kampın bir yardımcısı olmağa, Yugoslav halkının savaştan sonra kahramanca başardı sosyalist zaferleri yavaş yavaş ortadan kaldırmağa sürüklemiştir. Yugoslavya küçük bir ülke değil, enternasyonal politikada aktif rol oynayan ve hem «sosyalist» karakteri üzerinde hem de Amerikan emperyalizmiyle kurduğu iyi ilişkiler üzerinde spekülasyon yapan orta çapta bir Devlettir. Yugoslavya bugün, bürokratik Devlet kapitalizmi dediğimiz, sosyalist bir Devletin yavaş yavaş değişik tarzda kapitalizm biçimlerine doğru soysuzlaşmasının en tipik örneği durumundadır. Bu bakımdan Yugoslavya, Çin komünistlerinin, çok faydalı dersler alınması gerekli negatif bir örnek diye adlandırdıkları olayı temsil eder. Kısaca, Yugaslav rejiminin gerçek karakterinin, enter-

nasyonal komünist hareketi revizyonizm tehlikesine karşı uyarmak bakımdan suçlamıştır. Bu suçlama şu anlama geliyordu: Dikkat! Yugoslavya'nınkine benzer bir siyasî çizgiye yöneldiği takdirde, hiç bir sosyalist ülke, yavaş yavaş soysuzlaşmak tehlikesinden kurtulamaz.

XXI. Kongre'de Arnavutluk'a yapılan hücumlar, bizi ilgilendiren konu bakımından birinci derecede önemlidir ama, bu Kongre'nin, gene aynı açıdan, başka bir takım temel veçheleri de vardır.

Kruşçef'in 1980 yılına kadar öngördüğü ekonomik gelişmeler tablosu, hiç şüphe yok ki, çekici ve komünist hareketin bütününde umut ve şevk yaratmağa elverişliydi. Ama bu tablonun ciddî zaafları da vardı ve bu zaaflar daha şimdiden belirmeğe başlamıştır.

Tahıl üretiminden söz ederken Kruşçef, başlangıçta, şunları söylemişti: «Çok yakın bir gelecekte Sovyetler Birliği, enternasyonal hububat piyasasında, emperyalist baylara tarım düzenimizin nasıl hızla ilerlediğini hissettirerek bir pozisyon kazanmış olacaktır.» Dört yılı aşkın bir tecrübe devresinden sonra ise, heyhat! Sovyet tarım kesiminin dûçar olduğu güçlükler, ortadan kalkmak şöyle dursun daha da artmıştır. Bâkir toprakların değerlendirilmesi, kolhoz ve sovhozların teşkilâtlandırılması konusunda alınan çeşitli idarî tedbirler, üretimi durgunluktan kurtaramamış

ve tüketim ihtiyaçlarını olduğu kadar hafif sanayiin bazı dallarının ihtiyaçlarını da gereğiyle karşılayabilecek bir seviyeye yükseltmekten uzak kalmıştır.

Sınaî alanda, yedi yıllık plân öz bakımından gerçekleşmiş bulunmaktadır ki, bu da, sosyalist sistemin üstünlüğünü bir kere daha ispatlamıştır. Ama bu alanda da, özellikle son yıllarda, ürünlerin kalitesi ve dağıtımı konularında ciddî hatâlar ortaya çıkmıştır. Bölgesel ekonomik idare meclisleri (sovnarkoz'lar), kötü sonuçlar verdikleri için, terkedilmek zorunda kalmıştır. Baştan savmacılık, ihmâlcilik, mübalâğalı istatikler, sınaî üretimi ciddî zararlar vermiştir. Öyle ki, ekonomik gelişmenin bütün problemleri buğun yeniden incelenmek zorundadır. Sovyet hükûmeti ise, böyle bir kaygıdan uzak görünmektedir.

Bu güçlüklerin çıkacağı, XXII. Kongre sırasında tahmin edilebilir miydi? Hiç şüphesiz ki edilemezdi, ama, Çin Komünistlerinin açık seçik şekilde ortaya koydukları «halkın sînesindeki çelişmeler»in bir sonucu olarak, bazı engellerle karşılaşma ihtimalini belirtmek daha tedbirli olurdu. Oysa, gerek Kruşçef tarafından sunulan gelişme plânı, gerekse Sovyetler Birliği Komünist Partisi tarafından Kongre'ye sunulup kabul edilen program, diyalektik gelişmenin kanunlarını hepten unutmuşa benzemektedir. Şöyle diyordu Kruşçef:

«Sosyalizm memleketimizde tam ve kesin zafere ulaşıp da komünizmin büyük çapta kuruluşu dönemine girdiğimiz andan itibaren, hiç şüphe yok ki, proletarya diktasını gerekli kılmış olan şartlar ortadan kalkmış ve bu diktanın içerdeki görevleri sona ermiş bulunuyordu.»

Ve daha ilerde:

«En kesin şekilde bilimsel hesaplardan ilham almaktayız. Ve hesaplar gösteriyor ki, yirmi yıl sonra komünist toplumu kurmuş olacağız.»

Bütü bunlar, ciddî olmaktan uzaktır. Bu basitleştirici komünizm anlayışı, Kruşçef'i, Çin Komünist Partisi tarafından sert tenkitlere uğrayacak iki yeni tez ortaya atmağa sürüklemiştir: «Tüm halkın Devleti» tezi ile, «Tüm halkın Partisi» tezi...

«Herşeyden önce işçi sınıfının partisi olan marksist-leninst Partimiz, baştan başa bütün halkın Partisi olmuştur.»

İlerde bu tezlerin tenkidine girişeceğiz. Şimdilik anlamlarını belirtmekle yetinelim: İlk tez, Sovyetler Birliği'ndeki toplumsal dönüşümün tamamlandığı, toplumun «monolitik» (yekpâre) hâle geldiği fikrini dile getirmektedir. Deniliyor ki, artık Sovyetler Birliği'nde sosyal sınıflar yoktur, bunun sonucu olarak, sınıflar arası çelişmeler de ortadan kalkmıştır. Ve, yönetici sınıfın elinde bir baskı ve zor aracı olarak tanımlanan marksist-le-

ninist Devlet görüşü de, böylece, varlık sebebini yitirmiş olmaktadır. Bu, Sovyetler Birliği'nin artık, marksizm tarafından haber verilmiş olan, Devletin varlığının sona erdiği noktaya ulaştığı anlamına gelir. Ama Kruşçef, o kadar ileri gitmeyi göze alamadığı için, «Bugün, Lenin tarafından tâyin edilmiş olan, istisnasız bütün yurdaşların Devlet görevlerini doldurması hedefine ulaşmak üzere olduğumuğu görmekle mutluyuz.» demekle yetinmektedir. Bu, parantez içinde söylemiş olalım, bürokrasinin ölmüş olduğu anlamına da gelmektedir.

Proletarya partisinin tüm halkın partisi hâline gelmiş olduğu tezi karşısında da şaşkınlığa düşmemek kabil değildir. Parti, tüm halkın çıkarlarını temsil ediyor diye (ki, bu onun doğuşundan itibaren yüklendiği bir görevdir), proletaryanın, yani toplumun en bilinçli ve en ileri bölüğünün partisi olmaktan çıkmaz. Kruşçef bu meseleyi: «Her an, güneş ister pırıldasın ister batsın, zafer günlerinde olduğu gibi sıkıntı günlerinde de Parti daima halkladır, halk daima Parti'yledir,» cinsinden cümlelerle geçiştirmektedir.

Toplumun öncüsü (avangardı) olarak Parti'nin misyonu ancak, ilerdeki komünizm aşamasında, yani bütün sınıflar kesinlikle ortadan kalkıp da insanların bilinci, geçmişten miras kalmış bütün önyargı ve alışkanlıklardan arındığı vakit, sona erecektir. O anda Parti, «Tüm Halkın Partisi» hâline gelmeyecek; görevi bitip işe yaramaz

olduğu için, sadece ortadan kalkacaktır. Ama bu durum, bugünden tahmin edilmesi mümkün olmayan uzak bir dönemde gerçekleşebilir. Ama «tüm halkın Partisi» deyimi, Kruşçef'in kafasında, sosyalizmin kuruluş döneminin Sovyetler Birliği'nde artık tamamlandığı ve sosyalizmin üstün aşaması olan komünist toplumun kapıyı tıkırdattığı, bir kuşaklık bir zaman süresi içinde de komünizme ulaşılacağı anlamına gelmektedir.

En zararlı hayallere kaynaklık eden bu iyimserlik, daha uzun bir mücadele dönemi boyunca sabırla aşmak gereken güçlükleri gözlerden gizlemeğe yarar. Nitakim olaylar, bu idealizmin, marksist diyalektik bilimin ne derece karşıtında olduğunu göstermekte gecikmeyecektir.

XXII. Kongre Kruşçef'e, barışçı yollardan sosyalizme geçiş, barış içinde birlikte yaşama ve yarışma gibi sevgili temalarını, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin programına bir kere daha sokmak fırsatını da vermişti. Gözetmeyi taahhüt ettiği 1957 ve 1960 Bildirilerine uygun olarak, Birleşik Devletler'i bütün halkların belli başlı düşmanı ilân yerine, Kruşçef şunları söylüyordu:

«Kapitalist âlemin belli başlı ülkeleriyle ve en başta da Amerika Birleşik - Devletleri'yle olan ilişkilerimize büyük önem vermekteyiz. Şu son yıllarda Birleşik - Devletler'in dış politikası, enternasyonal durumu sürekli olarak gerginleştirmeğe yöneltmekte ve bu da, bütün barış halkları **üzüntüye boğmaktadır.** (!).»

Nihayet XXII. Kongre, Stalin'e çok şiddetli yeni hücumlara da fırsat vermiş oldu. Ama hatâların marksist açıdan tahlili gene söz konusu değildi. Kruşçef'in yürütmeyi iyice aklına koyduğu politikayı kabu ettirebilmek için Stalin, bir bahaneden ibaretti.

ÇİN - HİNT ÇATIŞMASI

XXII. Kongre'nin sonunda, Kruşçef,in komünist hareket içindeki otoritesi zirveye ulaşmış durumdadır. Muhteşem bir ekonomik gelişme perspektifinin, komünizme geçiş ve evrensel barış hakkındaki büyülü kelimelerin etkisinde kalan komünist partilerinin büyük çoğunluğu için, bazı formüller karşısında tereddüde düşseler bile, Sovyet yöneticilerinin - özellikle de Kruşçef'in - dünya komünist hareketi konusundaki otoritelerinden şüphe etmek söz konusu olmazdı. Gerçi ortada bir Çin meselesi vardı ama, Kruşçef, Arnavutluk Emek Partisi'ni hedef alarak hemen de açıktan açığa Çin Komünist Partisi'ne saldırmakla, kuvvetini ispatetmemiş miydi? Öte yandan Çin, tarım alanında uğradığı tabiî âfetler sonucunda zayıf düşmüş gözüküyor ve Sovyet yardımından da yoksun kaldığı için, enternasyonal rol oynayabilecek büyük bir sosyalist Devlet olmak için uzun zamana muhtaç kalacağa benziyordu.

Ama Çin, 1960 ve 1961 de karşıaşmış olduğu son derece büyük güçlükleri yavaş yavaş yenmekteydi. Ve bu hızlı kalkınmadan endişelenmeğe başlayan Amerikan emparyalizmi, Çin'e karşı büyük bir kampanyaya girişmişti. Kennedy, komünist Çin'i «zaptetmenin büyük bir mesele» hâline geldiğini beyan ediyordu.

Pekin-Moskova ilişkilerini yeniden zehirleyecek olan Çin-Hint çatışmasını, işte bu çerçeve içinde göz önünde tutmak gerekir.

1962 Ekim ve Kasım aylarında Himalaya'larda kısa bir silâhlı çatışmaya da yolaçmış olan Çin-Hint anlaşmazlığı, önemli bir olaydır. O devirde cereyan etmiş olaylar, genellikle bilinmemektedir. Bunun için de, çatışmadan Çin'in sorumlu olduğu ileri sürülmüştür.

Burada, bu karışık meselenin teferruatına inmek mümkün değildir, sadece belli başlı noktaları belirtmekle yetineceğiz.

Hindistan'la Çin arasındaki sınırlar meselesinin menşeinde, İngiltere'nin XX. yüzyılın başlangıcında Tibet'e sızması olayı bulunmaktadır. Amaç, Tibet'i Çin'den ayırmaktı. 1964 te, savaş sebebiyle ve ilerde bir koz olarak kullanmak üzere, İngiliz hükümeti, Tibetli yerli otoritelerle, «Mac-Mahon çizgisi» diye adlandırılan ünlü sınır çizgisini tesbit etmek üzere yazışmalara girişti. Bu çizgi, o devirde bir İngiliz sömürgesi olan Hin-

distan'a, 90.000 kilometre karelik Tibet (yani Çin) toprağı kazandırmaktaydı. İngiliz aklına göre bu, savaş bittiğinde. Çin'in zararına girişilecek yeni bir ilerleyiş için bir hareket noktasıydı. O devirdeki Çin hükümeti, Mac-Mahon çizgisini pek tabiî olarak reddetti. Sonraki hükümetlerin tavrı da aynı oldu.

Öte yandan, Himalaya'nın kuzey batı kesiminde, Tibet'le sınırdaş olan bölgede değil de Sin Kiang bölgesinde, gene İngilizler, cavaş öncesi Çin hükümetlerinin zaafından faydalanarak. Çin'le Hindistan arasındaki geleneksel sınırı hatırı sayılır nispette aşmış bulunuyorlardı.

Böylece, Hindistan'ın (1947) ve Çin'in (1948) bağımsızlıklarını kazanmalarına kadar, iki tip sınır mevcuttu: Bu çok yüksek bölgelerde pratik olarak her zaman riayet etmek mümkün olmasa da, zaman boyunca yerleşmiş bir **geleneksel** sınır çizgisi vardı ve bu çizgi hiç bir zaman tartışma konusu olmamıştı. Bir de, İngiliz emperyalizminin Çin toprağından çaldığı parçaları kapsayan, Doğuda Tibet bölgesinde Mac-Mahon çizgisiyle Batıda Sin Kiang'in bir kısmını içeren çizgiden ibaret bir ikinci sınır... Hemen belirtelim ki, İngilizler Mac-Mahon çizgisini, ancak 1936 yılında haritalarına almışlardır. Batıdaki sınır çizgisi ise, haritalarda, eskiden olduğu gibi belirsiz kalmıştır.

Kendisini Britanya emperyalizminin halefi olarak gören Hint hükümeti, İngilizlerin arazi is-

teklerine sahip çıkmaktan çekinmemiştir.

Çin devriminin zaferinden sonra Hint hükümeti tıpkı İngilizlerin yapmış olduğu gibi, Tibet'i kontrolü altında tutmağa çabalamıştı. Nitekim, 1950 yılında, yeni Çin cumhuriyeti ordularının Tibet'e girişini fırsat bilen Hintliler, yaklaşık olarak 90.000 kilometre karelik Tibet toprağını haksız yere işgâl ederek, geleneksel sınırı Mac-Mahon çizgisine kadar genişletme yoluna gideceklerdir.

Hiç şüphe yok ki Hint hükümeti, günün birinde bir elverişli durumdan yararlanıp bütün Tibet'e el atacağını ummaktaydı. Çünkü şu noktayı hatırdan çıkarmamak gerekir ki, bütün o barışçılık ve tarafsızlık lehindeki kocaman süslü cümlelerin ardında Hint hükümeti, Gand'nin anısını sıkılmadan sömüren, saldırgan ve utanmaz bir avuç büyük kapitalist ve bir avuç toprak ağası tarafından yönetilmektedir.

1956 da Tibet, kesin olarak ellerinden kaçmış durumdadır. Tibet'li feodallerin Hint hükümetinin büyük umutlar bağladığı bir ayaklanması Çinliler tarafından bastırılmış ve Tibet halkı, Çinlilerin kararlı yardımlarıyla, bu geri kalmış bölgede sosyalizmi kurma yoluna girmiştir. Gene gördük ki, taraftarlarıyla birlikte Hindistan'a sığınan Dalay Lama, orada parlak bir törenle karşılanmıştır. Aynı zamanda da Hint hükümeti, emrindeki birliklere, Doğuda Mac-mahon, Batıda da Sin Kiang bölgesi sınırını **aşmak** emrini veriyordu. Bu durumun yolaçtığı kanlı çatışmalar, Hint

hükümetinin iki ülke arasındaki sınırı kesinlikle tesbit eden bir anlaşmaya yanaşacağını ümit eden Çin hükümetinin ısrar etmemesi sâyesinde kesildi.

Sin Kiang bölgesindeki batı sınırı konusunda bir açıklama yapmak gerekir. Bu bölgede, 1956 ve 1957 yıllarında Çin hükümeti, Tibet'i Sin Kiang'a bağlayacak bir dağ yolu yapmağa girişmişti. Bölge Hint hükümetine ait olmuş olsa, oradaki dev çalışmaları Hindistan hiç süphesiz protesto eder ve engellerdi. Bunu yapmadı. Yapmadığına göre, düşünmek hakkımızdır ki, Hint hükümeti Tibet'in **ve Sin Kiang**'ın ergeç günün birinde Çin'den kopup kendi payına düşeceğini ve böylece de Çinliler tarafından yapılmış olan işlere bedavadan konacağını hesaplamaktaydı.

Sovyetler Birliği'nin Hint hükümetini suçlamaktan özenle kaçındığı 1956 olaylarından sonra, Çinliler Hindistan'a, sınır meselesini kesin bir hâl şekline bağlamak için görüşme talebinde bulundular ama boşuna... 1960 Nisanında Çu En Lay, sınırlarda her türlü askerî çatışmayı önlemek amacıyla, Yeni Delhi'ye giderek Nehru ile uzun görüşmelerde bulundu ve makul teklifler ileri sürdü. Ama bundan da bir sonuç alınamadı.

1960 Haziranından Aralığına kadar devam eden görüşme ve pazarlıklar boyunca Hintliler, anlaşma temeli olarak geleneksel sınır çizgisini almayı ısrarlı bir şekilde reddettikleri gibi gerek

Mac-Mahon çizgisini, gerekse Batı kesimindeki sınır çizgisini de aşarak ilerlemelerine devam ettiler. Bundan sonra da, sınırlardaki gerginliği yatıştırmak için yapılan bütün teklifleri sonuçsuz ve etkisiz kaldı. Çin'in ciddî ekonomik güçlüklerle karşı karşıya olduğunu bilen Hint hükümeti, tehlikesizce saldırganlık edebileceğini düşünüyor olmalıydı.

Nihayet 12 Ekim 1962 de Nehru, Himalaya bölgesine bir ordu gönderip bir de kumandan tâyin ettikten sonra, ilhakını arzuladığı bölgelerden Çin birliklerini «temizleme» emrini verdiğini bildirdi. 17 Ekim günü başlayan bombardımanlardan sonra 20 Ekimde Hint birlikleri büyük çapta bir genel hücuma geçtiler. Savaşın başlangıcından dört gün sonra, 24 Ekimde, gene Çin hükümeti, çatışmayı durdurmak ve görüşmelere oturmak için son derece makul teklifleri tekrarladı. Ama bu teklifler de Hintler tarafından reddedildi.

Bunun üzerine, başlangıçta büyük kayıplara uğramış olan Çin birlikleri karşı hücuma kalktılar. İşin bundan sonrasını da bütün dünya biliyor: Tam bir bozguna uğrayan Hint birlikleri sadece geri püskürtülmekle kalmadılar, gülünç duruma düştüler, yüzlerce tabur esir alındı ve Çin kıtaları o kadar hızla ilerlemeğe koyuldular ki, istemiş olsalardı bütün Assam ovasını işgal etmeleri işten bile değildi.

İşte o anda, tarihte bir eşi daha bulunmayan bir olay cereyan etti: 21 Kasım günü Çin hükümeti, tek taraflı olarak ve kendiliğinden savaşmalara son veriyor, birliklerini eski kontrol çizgisi üzerine çekme kararını alıyor ve Hintli esirleri serbest bırakacağını açıklıyordu!... Böylece, Çin hükümeti, bu ezici zaferden en küçük bir şekilde faydalanmak fırsatını aramadığı gibi, rahatça muhafaza edebileceği geleneksel sınırı da bırakarak Mac-Mahon çizgisine dönüyor, hattâ bununla da yetinmeyerek, savaşın yeniden başlamaması ve bir an önce bir anlaşmaya varılabilmesi için, kıtalarını 20 kilometre daha geriye çekmeğe hazır olduğunu bildiriyordu.

Çin hükümeti böyle davranırken, Hintlilerin vakit geçirmeksizin diplomatik pazarlıklara girişeceklerini ve sınır çizgisinin kesinlikle tâyin edileceğini ummaktaydı. Hint hükümeti bugüne kadar bundan kaçınmış bulunmaktadır.

Çin-Hint çatışması bir çok bakımlardan önemlidir. Herşeyden önce de, Sovyetlerin takınmış olduğu tavır bakımından. Bütün öteki hükümetler gibi Sovyet hükümeti de, Hint taleplerinin haksızlığını bilmiyor değildi. Burjuva gazetecileri bile, Hindistan'ın bu meselede «pek haklı sayılamayacağını» yazmaktaydılar. Birmanya ve Nepal ile olan sınır anlaşmazlıklarını çok

daha önceden makul bir şekilde ve karşılıklı pazarıklarla hâlletmiş bulunan Çinliler, ciddî bir görüşmenin başlaması için Hindistan'a yıllar boyunca teklifte bulunmuşlardı. Hintlilerse, buna karşılık, büyük çapta bir hücuma kalkmışlardır. Niçin saldırdılar? Hiç şüphe yok ki Çin'in o anki zayıflığını hesaba katarak, ama aynı zamanda da, **Amerika'dan yeni kredi talep ettikleri için**. Meselenin bu yönü bugün tamamıyla su yüzüne çıkmış bulunmaktadır.

Yeni Hindistan'ı yöneten sınıfların temsilcisi olan büyük kapitalistler ve büyük toprak ağaları, sistemleriyle orantılı olmayan bir ihtirasa kapılmışlardı. Japonya'nın bozguna uğramasından sonra memleketlerini, Asya'nın en güçlü sanayi ülkesi hâline getirmek istediler. Ama gerçek anlamında bir devrimi gerçekleştirmeğe, tam bir toprak reformu ve İngiliz sömürgeciliği zamanında teşekkül etmiş büyük monopollerin halka devredilmesi suretiyle sosyalizm yoluna girmeğe niyetleri olmadığı için, dört bir yandan kredi istemek durumuna düştüler. Bu da, pek övündükleri bağımsızlık politikasıyla bağdaşmıyordu.

İngiliz emperyalizmine karşı sürdürmüş oldukları uzun mücadelenin yarattığı sempatiye yaslanarak, tarafsız ilerici ama ılımlı, yeryüzüne barış ve sağduyu mesajı getiren bir büyük memleket kisvesine büründüler. Bu tavır, bir çokları-

nı aldatacaktı. Bu arada da özellikle Kruşçef'i. Hindistan'ın sosyal durumunu ciddî bir tahlilden geçirmemiş bulunmanın sonucu olarak Kruşçef, bu memlekette, kendi enternasyonal huzur projelerini her fırsatta destekleyecek bir büyük müttefik bulabileceğini sandı. Ama pek çabuk ortaya çıkacaktı ki, özellikle silâhlanma alanında Sovyet yardımını küçümsememekle birlikte Hindistan, gittikçe Birleşik Devletler'e doğru dönmektedir. Çünki bugün Birleşik-Devletler, Sovyetlerden daha zengin durumdadır.

Çin-Hint krizinin yanısıra bir başka kriz, Amerikan kuvvetlerinin Küba'yı istilâ tehdidinden doğan kriz de cereyan etmekteydi. Bu alandaki olayları iyice bilmekteyiz: Anî bir hücum tehlikesine karşı Sovyetler Birliği Küba'ya füzeler yollamış; sonra da, Amerikan hükümetinden Küba cumhuriyetine her türlü saldırıdan vezgeçtiğine dair söz almaksızın bu füzeleri geri çekmişti.

Bu kriz, Sovyetler Birliği ile Çin arasında yeni görüş ayrılıklarının belirmesine yol açmıştır. Çin, Kruşçef'in, Küba'ya füze yollamakla maceracılığa düştüğü kanısındadır. Çünkü bu olay, dramatik sonuçlara yol açabilir ve Kruşçef'in her ne pahasına olursa olsun bertaraf etmek istediği dünya savaşına sürükleyebilirdi. Sonra da Kruş-

çef, Küba'nın tasvibini almaksızın, Küba hükümetinin bağımsızlığına gölge düşüren onur kırıcı kontrol şartlarını kabul etmekle, kapitülasyonizme (tâvizcilik, adım adım geri çekilme) düşmüş olmaktadır.

ÇİN KOMİNST PARTİSİ'NE GENEL HÜCUM

Bütün bu olaylar, 1962 sonunda Çin Komünist Partisi'ne karşı girişilecek önceden tertiplenmiş bir genel saldırıya giriş niteliğindeydi. Bu yılın Ekim sonu ve Kasım başlangıcında, Avrupa'nın halk demokrasileri Komünist Partilerinin liderleri Moskova'ya gitmeye başladılar. Orada, Çin Komünist Partisi'ne karşı cephe amaya teşvik edildiklerini düşünmek, yanıltıcı olmaz.

Detaylara dalmaksızın, 1962'nin sonunda Bulgaristan, Macaristan, Çekoslovakya ve İtalya'da Komünist Parti Kongrelerinin toplandığını ve bütün bu Kongrelerde, Arnavutlardan ve «onları destekleyenler»den söz ederken Çin Komünist Partisi'ne şiddetle çatıldığını hatırlatmakla yetinelim. 5 Aralık 1962 günü, İtalyan Komünist Partisi Merkez Komitesi üyelerinden Pajetta, nihayet, Çin delegesinin nutkuna cevap olarak yaptığı konuşmada, durumu bütün açıklığıyla ortaya koyan

şu beyanda bulunuyordu: «Bizim Partimiz gibi bir partinin, Çin'i kasderek Arnavutluk demesine ihtiyaç yoktur.» İşte o andan itibaren bu basit kamuflâj da terkedildi ve Çin Komünist Partisi'nin tutumuna karşı dört bir yandan bir hücum başladı.

Bu arada, 3 Aralık 1962'de Moskova'ya gelen Tito, orada Sovyet yöneticieri tarafından hararetle karşılanıyordu. 12 Aralık günü de, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği büyük Sovyeti önünde yaptığı konuşmada Kruşçef, Arnavutluk'a şu sözlerle saldıracaktı.

«Birisi onlara büyük laflar etmeyi öğretmiş, onlar sokak sokak serseri gibi dolaşarak Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ne küfrediyorlar. Oysa bizim Partimiz, bir çeşit analık etmiştir onlara. Küfürlerine karşılık üç beş kuruş alıyorlar, daha yüksek sesle ve daha ustalıkla küfrettikleri vakit de aldıkları para artıyor, bir de tebrik ediliyorlar.»

Çin Komünist Partisi buna, 15 Aralık günü **Halkın Gazetesi**'nde yayınlanan son derece önemli uzun bir makaleyle derhal cevap verdi. Makalenin ismi, «**Bütün ülkelerin proleterleri, ortak düşmana karşı birleşelim.**» idi. Bu yazıdan hiç olmazsa bir parçayı aktarmak şarttır:

«Emperyalistlere ve tüm gericilere karşı takınılması gereken tavır konusunda Çin Komünist Partisi daima, **strateji plânında bunları küçükse-**

mek ama taktik plânında ciddiyetle hesaba katmak prensibini savunmuştur. Yani, stratejik bakımdan, durumları bütün olarak ve uzun vâdeyle hesaba kattığımız takdirde, emperyalistler ve bütün gericiler işin sonunda başarısızlığa, halk kitleleri ise zafere ulaşacaklardır. Bu görüş olmaksızın halk kitlelerini, bütün gericilere ve emperyalizme karşı güvenli ve kesin bir devrimci mücadeleyi yürütmeye ve devrimi zafere ulaştırmak için teşvik etmeye imkân yoktur. Öte yandan, taktik alanında, emperyalizme ve bütün gericilere karşı önümüze çıkan her somut meselede büyük bir ciddiyetle kafa tutmak, ihtiyatlı ve hesaplı davranmak ve mücadeleyi yürütme sanatına dikkatle eğilmek gereklidir. Böyle bir görüş olmaksızın, devrimci mücadeleyi yürütmek ve devrimi zafere ulaştırmak mümkün olmadığı gibi, tersliklere ve başarısızlıklara uğramak tehlikesi de vardır. Çin Komünist Partisi, bu görüş açısına daima uygun olarak strateji alanında düşmanı küçümsemiş, taktik plânındaysa ciddiyetle hesaba katmıştır. Gene bu görüş açısı, emperyalistlerin ve tüm gericilerin, sık sık tekrar ettiğimiz gibi, niçin «kâğıttan birer kaplan» olduğunu ortaya koymaktadır «Kâğıttan birer kaplan» deyimini, Türk basınında alışıldığı için kullandık. Aslında, işin ruhuna daha uygun düşen «yalancı pehlivan» veya «sözde kahraman» deyimlerinden yararlanmak gerekirdi. -Ç. N... Ve bu görüş açısı, tamamıyla marksist-leninst bir açıdır. Biz hem kapitülasyo-

nizme, hem de maceracılığa karşıyız. Devrimi gerçekleştirmek ve son zaferi kazanmak isteyen herkes, düşman karşısında bu tavrı almak zorundadır ve bu durumda alınabilecek bir başka tavır da yoktur. Gerçekten de, stratejik plânda düşmanı küçümsemeye cesaretimiz yoksa, kaçınılmaz şekilde kapitülasyonizme, tâvizciliğe düşeriz. Taktik plânda ise, belirli bir mücadelede işi hafiften alarak ve ihtiyatsızca davranacak olursak, bu kesin bir macerâcılık olur. Ve nihayet, hem bir yandan stratejik plânda düşmanı küçümseyip, hem de taktik açıdan tedbirsiz ve hafif davranacak, olursak, strateji plânında tâvizciliğe, taktik plânında da macerâcılığa aynı zamanda düşmüş oluruz.

«Nükleer silâhlar meselesine gelince, Çin komünistleri, bu büyük çapta yıkıcı silâhların genel yasaklanmasını daima savunmuşlar ve emperyalistlerin caniyane bir nükleer savaş politikasına daima karşı çıkmışlardır. Ve daima iddia etmişlerdir ki, sosyalist kamp büyük bir üstünlük kazanmış olduğuna göre, karşılıklı görüşme ve pazarlık yoluyla ve bir yandan da Amerikan emperyalizmiyle sürekli bir mücadeleyi sürdürerek, nükleer silâhların yasaklanması konusunda bir anlaşmaya varmak mümkündür. Ama hiçbir marksist-leninst, ama hiçbir devrimci, emperyalizmin emrinde nükleer silâhlar var diyerekten paniğe kapılıp, emperyalizm ve uşaklarına karşı yürüttüğü mücadeleden vazgeçmemiştir. Marksist-leninst olarak bizler, hiçbir zaman, «herşeye silâh-

lar karar verir» veya «herşeye nükleer silâhlar karar verir» gibi teorilere inanmadık ve inanmıyoruz. İnsanlığın kaderinin nükleer silâhlar tarafından tâyin edilebileceğini hiçbir vakit düşünmedik. Tarihî gelişmeyi mümkün kılan belirleyici kuvvetin halk kitleleri olduğuna derin bir inançla bağlıyız. Tarihin akışı üzerinde, sadece halk kitleleri söz sahibidir. Emperyalizmin nükleer şantaj politikasına sarsılmaz biçimde karşıyız. Ve sosyalist ülkeler için, nükleer silâhları, bir ürkütme veya bir kazanç aracı şeklinde ortaya sürmek için de en küçük bir zorunluk bile bulunmadığını iddia ediyoruz. Bunun tersine uygun davranmak, maceracılığa düşmek demektir. Buna karşılık, nükleer silâhların kudretinden gayrı bir şeyi gözümüz görmüyorsa, halk kitlelerinin gücünü kestirip güvenemiyorsak, emperyalizmin nükleer şantajları karşısında gözümüz korkuyorsa, bir uçtan öteki uca sıçramış ve kapitülasyonizme düşmüş oluruz.»

1962-1963 kış ayları boyunca dört bir yönden gelen sürekli hücumlar, Çin Komünist Partisi'nin durumunu sarsmıştı. Tam tersine, dünyanın çeşitli bölgelerindeki Komünist Partileri şimdi kendi kendilerine «Doğru yol hangisi?» diye sormaktaydılar. Aynı zamanda da Çin'in iktisadî durumu muntazam şekilde düzelmeye devam ediyordu. Ve Çin-Hint çatışması ortaya koymuştu ki, hem Çin'e saldırmak kolay değildir; hem de, muzaffer bir orduyu doldurup hareket noktasına geri çekmesi-

ni bilen Çın, macerâcı değildir.

Yani, Çin Komünist Partisi'nin direncisini kırmak ve tutumunu bütün enternasyonal komünist hareket tarafından mahkûm ettirmek için, yeni bir taktiğe başvurmak gerekiyordu. Tek kelimeyle, Çinlilere, alenî polemiğe son verilmesini ve yeni bir enternasyonel konferansa gitmezden önce de makul ve uzlaşıcı bir dil kullanılmasını teklif etmek söz konusuydu.

Nitekim 21 Şubat 1963'de Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi, Çin Komünist Partisi'ne yazdı:

«Gün geçtikçe şiddetlenen alenî polemik, kardeş partilerin birliğini sarsmakta ve ortak çıkarlarımıza ciddî zararlar vermektedir...

«Komünist hareketin bugün dûçar olduğu güçlüklerin, geçici ve tamamıyla önlenebilir karakterde olduğu kanısındayız...

«Dostluğumuzu pekiştirmek ve daha bir anlaşma zemini sağlamak üzere, Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi'ne, Sovyetler Birliği ve Çin Komünist Partilerinin temsilcileri arasında ikili görüşmeler yapılmasını teklif ediyoruz...

«Sovyetler Birliği ve Çin Komünist Partileri temsilcileri arasında, önemi herkesçe meydanda böyle bir karşılaşma, bir marksist-leninst partiler konferansının hazırlanmasında ve bu konferansın iyi gitmesini sağayacak elverişli bir iklimin yaratılmasında da önemli rol oynayacaktır...

«Bizim fikrimizce, bu konferans bütün dikkatini, emperyalizme ve emperyalizmin saldırı plânlarına karşı mücadelede bize düşen ortak görevler üzerine, halkların kurtuluş hareketinin gelecekteki imkânları üzerine, büyük dünya sosyalist topluluğunun dayanışması ve gelişmesi üzerine ve komünist hareketin birliğinin pekişmesi üzerine yığması gereklidir.»

9 Martta da Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi, şu cevabı veriyordu:

«Mektubunuz bizde memnuniyet uyandırmıştır. Mektupta dile getirilen birlik arzusunu, kardeş partilerle eşitlik temeli üzerinde görüşme tavrını ve bütün komünist ve işçi partileriyle bir konferans yapma teklifinizi selâmlamaktayız...»

Bu dostane biçim altında, anlaşmazlığın temel noktası gene belirmektedir: Sovyetler Birliği Komünist Partisi, tartışmanın sınırlı konulara inhisar etmesini teklif etmekte, buna karşılık Çin Komünist Partisi, kabul ama tartışma aynı zamanda «bugünkü» dünyada devrim stratejisi ve taktiği» üzerinde de yapılmalıdır, demektedir.

Sovyetler Birliği Komünist Partisi yöneticileri, Çinlilerin işaret ettikleri noktalara, 30 Mart 1963 tarihli uzun bir mektupla cevap vermişlerdir. «Komünist hareketin birlik ve dayanışmasını güçlendirmek için alınacak tedbirlerle ilgili tekliflerimizin Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi nezdinde şâyan-ı kabul bulunmasından memnuniyet» duyduklarını belirttikten sonra, Sovyet yö-

neticileri, XX. Kongreden beri savundukları tezleri tekrarlamaya girişmektedirler. Mektubun tonu oldukça bulanıktır. Çin Komünist Partisi ile olan fikir ayrılıkları, marksizm-leninizme ve 1957 ve 1960 bildirilerine sadakat cümleleriyle sarılı bir şekilde sunulmaktadır.

Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin mükemmel bir propaganda aracı olarak telâkki ettiği bu mektup, Sovyetler Birliği Çin elçiliği tarafından, daha Çin basınında yayınlanmazdan önce dağıtıldığı halde, Çin hükûmetinin hiçbir protestosuyla karşılaşmamıştır.

Ama Çinliler bunu 30 Martta, ortaklığı ateşe veren büyük bir belgeyle cevaplandıracaklardır. Bu belge, Sovyetler Bilriği Komünist Partisi Merkez Komitesi'ne gönderilen ve **«Enternasyonal komünist hareketin genel çizgisi üzerine teklifler»** başlığını taşıyan, ünlü **14 Haziran 1963 mektubu'**dur.

14 HAZİRAN 1963 MEKTUBU

Bu mektup, marksizm-leninizm prensiplerinin bugünkü duruma uygulanması meselesini 25 nokta hâlinde işleyen bir belgedir. Artık bildiğimiz fikir ayrılığını bütün cepheleriyle ele almakta, ama yeni geliştirmeler ve yeni açıklamalar da getirmektedir

Çinli yöneticilerin kafasında bu, sadece Sovyetler Birliği Komünist Partisi yöneticilerine değil bütün enternasyonal komünist harekete hitap eden önemli bir belgedir. Ve herkesin tartışmaya konu teşkil edecek temel meseleleri kesin biçimde kavrayabilmesi için, üzerinde fikir ayrılığına düşülmüş bütün noktaları metodla meydana koymak üzere kaleme alınmıştır.

Mektubun birinci bölümü, «enternasyonal komünist hareketin **genel çizgisi**»ne ayrılmıştır. Komünist, hareketin genel çizgisinin temelinde, herşeyden önce, emperyalizme karşı mücadele etmek

üzere, bütün yeryüzündeki ezilen halkların ve milletlerin ve bütün proleterlerin birliği vardır. Emperyalilzmin başı çeken lideri Amerikan emperyalizmi olduğuna göre, belli başlı düşman olarak bu emperyalizmin açıkça ilânı şarttır. Demek ki, «enternasyonal komünist hareketin genel çizgisini, «barış içinde birlikte yaşama,» «barış içinde yarışma» ve «barışçı yollardan sosyalizme geçme» meselelerine indirgemek», bir prensip hatâsıdır.

Ama bu söylendi diye, genel çizginin uygulanmasında, her ülkenin kendi özel şartlarından kaynak alan değişik biçimler bulunduğunu da unutmamak gerekir.

Genel çizgiyi tesbit edebilmek için, çağdaş dünyada mevcut olan büyük çelişmelerden hareket etmek gerekir. Bu çelişmelerse, dört gruptur-lar: Sosyalist kampı emperyalist kampa karşıt kılan çelişmeler, kapitalist ülkelerde proletaryayı burjuvaziye karşıt kılan çelişmeler ezilen milletleri emperyalizme karşıt kılan çelişmeler ve nihayet, emperyalist ülkelerde bunların temsilcisi olan monopolcü grupları biribirlerine karşıt kılan çelişmeler... Bütün bu çelişmeler kendi aralarında bağıntılıdırlar, biribirleri üzerinde etki yaparlar ve bunların hiçbiri kendi başına, tecrit edilmiş olarak gözönüne alınamayacağı gibi, öteki çelişmelerle karşılıklı etki halleri hesaba katılmadan da incelenemez. Yapıları bakımından antagonist olan ve dolayısıyla da şiddetli sonuçlar yaratabilen bu çe-

lişmelerin etkisine son derece dikkat etmek gerekir. Genel işbirliğinin ve evrensel barışın bugünkü hâliyle bu dünyada mümkün olacağını sanmak ve insanları buna inandırmak, halkları aldatmak olur.

İkinci bölüm, emperyalizme karşı birliği ve devrim perspektiflerini ele alıp incelemektedir.

Emperyalizmin tabiatındaki saldırganlığa, daha üstün bir kuvvet karşı çıkarılabilir mi? Evet, çünkü İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana kuvvetler dengesi tersine dönmüş bulunmaktadır...

Devrim için mücadele etmeye gerçekten kararlıysak, kapitalist rejimin devrilmesinin güçlüklerinden hiç birisini gizlememeliyiz.

Devrimci düşüncede olmak ve bunun iradesini taşımak, devrimle oynamak anlamına gelmez. Objektif şartlar olgunlaşmadıkça bir devrim çıkartmaya özenmek, maceracılıktır; bu şartlar mevcutken, iktidarı ele geçirmek için mücadeleden sakınmak da, oportünizm (eyyamcılık, fırsatçılık) olur.

Devrimin objektif şartlarını devrimciler değil; baskı, cebr, şiddet, harp ve sefalet getirmek suretiyle, kapitalistler yaratır. Devrim şartlarını olgunlaştırıp kışkırtmak devrimcilerin iktidarında değildir ama, ideoloji, politika ve teşkilât alanlarında sabırlı, inatçı ve çoğu zaman da nankör bir çalışmayı sürdürmek devrimcilere düşer. İktidar mücadelesi mümkün hâle geldiği vakit, ancak bu

sübjektif aksiyon sâyesinde sorumluluklarına lâyık olabilirler.

Kruşçef'in yaptığı gibi, bu sübjektif ve meseleyi sonunda kesinlikle hâlleden devrimci aksiyon olmaksızın barış içinde yarışma yoluyla kapitalist sistemin devrilebileceğini sanmak, gülünçtür.

Mektubun üçüncü bir bölümü, savaş ve barış meselelerini işlemektedir.

Sosyalist ülkelerin elindeki nükleer silâhlar, ancak savunma ve Amerikan emperyalizmini hizaya getirme araçları olabilir. Oysa aynı silâhlar, emperyalizmin elinde birer saldırı ve şantaj aracı olmaktadır. Öte yandan: Kapitalist sistemin çelişmelerini çözecek olan, silâhlanma alanındaki teknik hamleler değil, halk kitleleridir.

Savaş ve barış meselelerini açığa çıkaran bu noktalar, barış içinde birlikte yaşamanın Kruşçef'çi yorumunu çürüten yeni unsurlar taşımaktadır.

Sosyalist toplumun kurulması meselesini ele alan dördüncü bölümün hedefi ise, Sovyet yöneticileri tarafından yayılmakta olan iki yanlış fikri yıkmaktır. Bunlar, temel ekonomik değişiklikler tamamlandığı vakit sosyalizmin zaferinin de tamamlandığı, ve sosyalist toplumun üstün aşamasına, yani komünist toplumuna geçişin hızla gerçekleştirebileceği noktalarıdır. Çin komünistleri şu açıklamaları getirmektedirler: Sosyalist yolun kesinlikle zafere ulaşıp ulaşamayacağı sorusu, an-

cak, uzun bir tarihî dönem içinde cevaplandırılabilir. Bu dönem boyunca, bir yandan, geçmişin ihyasına her an teşebbüs edebilecek burjuva sınıfı kalıntılarına karşı, bir yandan da, insanların bilincinde sürmeye devam eden bütün baskı, yalan ve şiddet alışkanlıklarına karşı sabırla mücadele etmek zorunluğu vardır. İşte bunun içindir ki, proletarya diktası diye adlandırılan hükûmet şekli, varlık sebebini yitirmemekte; ama bu hükûmetin aksiyonu, her şeyden önce bir eğitim, ikna ve örgütleme çalışması hâlini almaktadır.

Bu zorunuklukların tam bilincinde olursak, tüm halkın Devleti, tüm halkın Partisi, proletarya diktasının sonu gibi tezlerin ne kadar yanlış ve zararlı olduğunu kolayca kavrarız.

Sosyalizmin kuruluşu döneminde Partinin ve yöneticilerinin sorumluluğu azalmak şöyle dursun büsbütün artar ve üyelerinden, gittikçe daha büyük çapta manevî kaliteler ve siyasî eğitim talep edecek raddeye gelir. «Kişiye tapınma»nın, Sovyetler Birliği'nde yapıldığı cinsten sathî olarak tenkidi, ancak Partinin otoritesini zayıflatmaya yol açar.

Nihayet mektupta, komünist partileri ve sosyalist ülkeler arasındaki ilişkiler ele alınmakta ve bütün partilerin eşit ve bağımsız olduğu, «pederşâhî» metodların kabul edilemeyeceği belirtilmektedir.

«Makalelerimizin bir takım «sebepsiz hücumlar» dan ibaret ve tezlerimizin de yanlış olduğunu

iddia ediyorsunuz. Ama tezlerimizi olduğu gibi yayınlayıp Sovyet halkına tanıtmıyorsunuz. Bu davranış, kardeş partiler arasında tartışma kurallarına karşı, hakikata ve kitlelere karşı ciddî bir tavır olarak kabul edilemez.»

Bütün bu temel noktaları ciddî olarak tartışmak üzere, Sovyet yoldaşları Pekin'e gelmek istemedikleri için mektupla, bir Çin hey'etinin Moskova'ya geleceği bildiriliyordu. Bu da, ilerde sözünü edeceğimiz, Temmuz görüşmeleri olacaktır.

14 HAZİRAN 1963 MEKTUBUNA SOVYET CEVABI

14 Haziran mektubundan dört gün sonra, Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi, **Pravda**'da, «bu mektubun Moskova Bildirilerinin keyfî bir şekilde yorumladığını, bu tarihî belgelerin en önemli tezlerini tahrif ettiğini ve Sovyetler Birliği Komünist Partisi ile başka kardeş partilere karşı haksız saldırılar ihtiva ettiğini» bildiriyor ve Çin heyetiyle başlayacak görüşmelerin arifesinde yeni bir polemik açmamak için, mektubun Sovyet basınında yayınlanmayacağını ilân ediyordu. Ama Çin Komünist Partisi aynı kanıda değildi. Bunun için de mektubu, Sovyetler Birliği'ndeki Çinli diplomat ve yurtdaşları aracılığıyla yaymaya girişti. Bu davranışın doğurduğu gerginlik, üçü diplomat olmak üzere beş Çinli uyruğun Sovyetler Birliği'nden, Çin hükûmetinin bütün protestolarına rağmen, çıkarılmasıyla sonuçlanacaktı.

İki delegasyon arasındaki görüşmeler, işte bu atmosfer içinde başladı ve 5 Temmuzdan 20 Temmuza kadar kapalı oturumlar hâlinde devam etti. Çin heyeti, Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi genel sekreteri Teng Siao Ping ve Siyasî Büro üyesi Peng Çen tarafından; özellikle Andropof, Ponomaref ve Çervonenko'nun yer aldığı Sovyet heyeti ise Suslof tarafından yönetilmekteydi. İki heyetin ileri bir tarihte yeniden buluşmak üzere çalışmalara ara vermek konusunda anlaşmaya vardıklarını bildiren kısa bir komünikeyle son bulan görüşmelerin temel belgesini, 14 Haziran tarihli Çin mektubuna, Sovyetler Birliği Komünist Partisi tarafından 14 Temmuz tarihinde verilen cevap teşkil etmiştir.

İki mektup arasındaki ton farkı, ilk bakışta göze çarpacak kadar açıktır. Örneğin 1957 ve 1960 Bildirilerinde Amerikan emperyalizminin kesinlikle mahkûm edildiğini hatırlatan Çin Komünist Partisi'ne karşı, Sovyetler Biriği Komünist Partisi, tartışmaların ağırlık merkezini teşkil eden bu konuda, tek kelime bile söylememektedir. Barış için mücadele konusunda ise, Sovyet mektubunda şu satırlar yer almaktadır:

«Çinli yoldaşlar, yeni bir dünya savaşını engellemenin mümkün olduğundan şüphe etmekte, barış ve sosyalizm güçlerini küçümseyip emperyalist güçleri gözlerinde büyütmektedirler. Çinli yoldaşlarının parlak devrimci cümlelerinin arkasında

yatan nedir? İşçi sınıfının gücüne ve devrimci yeteneklerine olan inanç yokluğu ile, barış içinde birlikte yaşama imkânına ve proletaryanın sınıf mücadelesindeki zaferine olan inanç eksikliği...»

Oysa Çin Komünist Partisi, Amerikan emperyalizminin kışkırtmaları karşısında ürküp gerilememek şartıyla, dünya savaşından sakınmanın daima mümkün olduğuna inandığını defalarca söylemiş ve açıklamıştır. Buna karşılık, Kruşçef tarafından izlenen politikanın, Amerikan teşebbüslerine engel olmak şöyle dursun, Amerikalılara daha büyük bir aksiyon hürriyeti sağladığını ve öte yandan da, emperyalizme karşı gerçekten mücadele eden kuvvetlerin bir araya gelmesini güçleştirdiğini ileri sürmek mümkündür.

Jaures'in dediği gibi, bulut nasıl fırtınayı kendi içinde getirirse, kapitalizm de savaşı kendi içinde taşır. İç savaşlar, sömürge savaşları, ezilen halkların ayaklanmaları, Amerikan zencilerinin isyanı ve Vietnam savaşı gibi daha ciddî çatışmalar, hep, kapitalist sömürü sisteminin dolaysız ve zorunlu meyveleridir...

Çinlilerin getirdikleri yeni unsur, dünya savaşının ve özellikle de nükleer savaşın, emperyalizmi zayıf düşüren haklı savaşları her yerde ve daima desteklemek ve kuvvetini hiçbir alanda gözümüzde büyütmememiz gereken Amerikan emperyalizminin savaş şantajları önünde korkuya

kapılıp gerilememek şartıyla engellenebileceğinin ispatıdır.

Buna karşılık Sovyet yöneticileri, 14 Temmuz tarihli mektuplarında şunları ileri sürmektedirler:

«Çin Komünist Partisi yöneticilerinin, özellikle Sovyetler ve Amerika arasındaki ilişkiler plânında, enternasyonal gerginliği sürdürmeyi ve ağırlaştırmayı avantajlı buldukları izlenimi uyanmaktadır. Öyle anlaşılıyor ki Çinli yöneticiler, Sovyetler Birliği'nin, her kışkırtmaya bir kışkırtmayla cevap vererek emperyalist kampın ültraları tarafından kendisine uzatılan tuzağa düşmesi, emperyalistlerin meydan okuyuşuna karşı soğukkanlılığını kaybederek hodri meydan demesi macerâcılığa ve saldırganlığa özenmesi, yani barışı sağlamak için değil de savaşı bir an önce patlatmak için yarışa girmesi gerektiği düşüncesindedirler.

«Bu yola girmek, barış ve halkların güvenliği üzerine ciddî bir tehlikeyi dâvet etmek anlamına gelir. Halkın çıkarını gözbebekleri bilen komünistler, hiçbir zaman bu yola düşmeyeceklerdir.»

Biraz ilerde de şunlar eklenmektedir:

«İnsanlığın güzel geleceğini eski dünyanın harabeleri üzerine kurmayı teklif eden Çinli yoldaşlara, termonükleer bir savaş çıktığı takdirde kimin öleceğini sormak isteriz. Bu meselede, em-

peryalist ülkelerdeki işçi sınıfının fikrini almışlar mıdır acaba?... İşçi sınıfı ve emekçiler, bu «devrimciler»e soracaklardır: Bizim mevcudiyetimiz ve sınıf mücadelemiz konusunda karar vermek hakkını kimden aldınız?»

Çin komünistlerinin bir dünya savaşı **çıkartmak** istediklerini imâ etmek, haksız bir isnat ve hattâ bir iftiradır.

Üstelik, haklı savaş ve haksız savaş kavramlarının tamamıyla gözden uzak tutulduğu şu cinsten deliller karşısında, insan şaşkınlığa düşmektedir:

«Savaşa engel olunamayacağı görüşünde direnmek, sosyalizmin güçlerine karşı güvensizlik etmek ve bir umutsuzluk ve bozgun havasına kapılmak demektir.»

«Savaşın kaçınılmaz olduğunu, bu görüşü bir «devrimcilik» gösterisi olarak kabul ettirip, durmaksızın tekrarlamak daima mümkündür. Ama gerçekte bu metod, insanın kendi gücüne olan güvensizliğin ve emperyalizmin korkusunu dile getirmektedir.»

Mektubun üçüncü bölümü, Stalin, Devlet proletarya diktası, demokrasi ve komünizmin kuruluşu gibi meseleleri incelemektedir. Burada da delilsiz suçlamalar yer almaktadır:

«Çin Komünist Partisi yöneticileri, kişiye tapınmanın savunmasını ve Stalin'in yanlış fikirlerinin yayılıp öğretilmesini yüklenmiş durumdadırlar. Kişiye tapınma dönemi boyunca ortalığı kap-

layan düzeni, ideolojiyi, ahlâkı, yönetim biçim ve metodlarını öteki Partilere zorla kabul ettirme çabasındadırlar. Açık konuşalım: Oynadıkları rol, arzu edilir bir rol değildir...»

Göze çarpan bir nokta da, Stalin'in mahkûm edilmesinden bu yana Sovyetler Birliği'nde her şeyin mükemmelleştiği konusundaki tekrarlardır:

«Pratik hayat açıkça ispatlamış bulunmaktadır ki, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin XX., XXI. ve XXII. Kongerelerinde tesbit edilen çizginin uygulanması sâyesinde memleketimiz, hayranlık verici sonuçlar elde etmiştir. Sanayi, tarım, kültür, bilim ve güzel sanatlar alanında hızlı bir ilerlemeye tanıklık etmekteyiz.

«Yönümüzün doğru olduğunu ve evrimimizin perspektiflerini açık kafayla ölçüp anladığımızı herkes görebilir.»

Her sosyalist ülkenin, marksizm-leninizmin temel prensiplerini terkettiği takdirde, «burjuvalaşma» ve «soysuzlaşma» tehlikesiyle karşı karşıya kalacağını söyleyen Çinlilere, Sovyetler Birliği Komünist Partisi şu cevabı vermektedir:

«Onların mantığına göre, bir halk topluluğu çarık giyiyor ve bir tek ortak tencereden yemek yiyorsa, bu, komünizmdir. Ama emekçiler, rahat bir hayata sahip iseler ve yarın daha iyi yaşamak istiyorlarsa, bunun adı, handiyse kapitalizme dönüş olmaktadır!»

«Tüm halkın Devleti» ve tüm halkın Partisi»

konusundaki Çin tenkitleri de aynı tonla çürütülmeye çalışılmaktadır.

Mevcudiyeti inkâr götürmeyen parazit unsurların bir sınıf teşkil etmediğini söylemektedirler Sovyet yöneticileri. Bu, hiç şüphe yok ki doğrudur. Ama Çinliler, parazit unsurların bir sınıf teşkil ettiğini değil; bu unsurların, burjuvazinin bir mirası olan parazitçilik zihniyeti bugün hâlâ Sovyetler Birliği'nde mevcudiyetini idameye elverişli bir sınıf ortamı bulduğu için, var olmakta devam ettiğini ileri sürmüşlerdir.

Sovyetler Birliği Komünist Partisi, sosyalizmin Sovyetlerdeki «tam ve kesin zaferi»nden söz ettiği vakit, bu, sayısız olay tarafından yalanlanan macerâcı bir beyan olmaktadır. Hiç şüphe yok ki Sovyet toplumu, sosyalist bir temele sahiptir ve kahramanca çabalar pahasına sayısız büyük başarılar kazanmıştır. Ama buradan davranarak, sosyalist devrimin son noktasına ulaşmış olduğunu sanmak ve hele XXII. Kongre'nin yapmış olduğu gibi, üstün komünist aşamaya geçişin yakınlaştığını iddia etmek, hatâlıdır.

Bu belge, hangi açıdan bakılırsa bakılsın, büyük bir zaafı dile getirir gibi gözükmektedir. Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin kendini savunma zorunluğunu duyduğu apaçık belli olmaktadır.

Gerçekte, Sovyetler Birliği Komünist Partisi yöneticileri, XX. Kongre'den beri savunup izlemekte oldukları politik çizgiye ağır bir darbe in-

dirildiğini çok iyi anlamışlardır. Çin komünistlerinin makale ve sözlerini sistematik bir sükûta boğarak ve en uysal, kendilerine en körü körüne sâdık komünist partilerini Çin Komünist Partisi'ne karşı sürekli hücuma zorlayarak, geleneksel otoritelerini koruyabileceklerini düşünüyorlardı. Öte yandan da, 1962 yılına kadar, ekonomik güçlüklerin Çinli yöneticileri daha «makûl» olmaya zorlayacağına güvenmekteydiler.

Ama en güç anlarda bile prensip meselelerinde bir adım gerilemeyen Çinlilerin, gittikçe kuvvetlendikleri bir sırada tavır değiştirmeleri için hiçbir sebep yoktu.

Öyleyse ne olacaktı? Kruşçef'in kafasında (her halde sadece onun kafasında değil) son bir çözüm çaresi beliriyordu: Bu lâf anlamaz Çinlileri, sosyalist topluluktan ihraç etmek, Yani enternasyonal devrimci hareketi ikiye bölmek...

Bu ise kolay bir iş değildi. Her şeyi iyice hazırlamak gerekiyordu. Nitekim bütün bir yıl bu hazırlıklarla uğraşıldı. Ve bu uğraş da, Kruşçef'in devrilmesiyle sonuçlandı.

BÖLÜM: IV

TEMMUZ 1963'DEN KRUŞÇEF'İN DÜŞÜŞÜNE (15 Ekim 1964)

NÜKLEER DENEMELER ÜZERİNDE MOSKOVA ANLAŞMASI

2 Temmuz 1963 günü, Çin ve Sovyet heyetlerinin Moskova'da karşılaşmasından üç gün önce, Walter Ulbricht'in yetmişinci yıl dönümü dolayısıyla Berlin'de bulunan Kruşçef, nükleer denemelerin «atmosferde, uzayda ve deniz altında» yasaklanması (yani, yeraltı denemeleri yapmak hakkını mahfuz tutuyordu) konusunda bir anlaşma fikrini ortaya attı. Amerika ve İngiltere ile yapılan pazarlıklar ileri bir safhaya ulaşmamış olsaydı, Kruşçef herhalde böyle bir tasarıdan söz

etmek ihtiyacını duymazdı. Nitekim Küba krizinden sonraki Sovyet - Amerikan yaklaşması, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği, Birleşik - Devletler ve Büyük Britanya'nın katılacakları bir üçlü konferansın 15 Temmuz'da Moskova'da toplanması kararıyla sonuçlanmıştı.

Görüşme ve pazarlık hızla gelişti ve 25 Temmuz tarihinde üç büyük Devlet temsilcileri, nükleer denemelerin kısmî olarak yasaklanması hakkındaki ünlü anlaşmayı imzaladılar. Bilindiği gibi, Fransa bu pazarlığa katılmayı reddetmiş bulunuyordu.

Çin hükûmetinin gözünde bu anlaşma, Amerika ile 1959 dan beri girişilen yaklaşma politikasının açık bir sembolü idi. 1957 ve 1960 Bildirilerinin ihtiva ettiği devrimci prensiplerle hiçbir ilgisi kalmayan bu politik çizgi, Amerikan emperyalizminin hırs ve manevralarına uygun düşüyor, sosyalist kampın birliğini parçalamaya, Çin'i tecrid etmeye ve genel olarak devrimci hareketin mâneviyatını kırmaya yöneliyordu. İşte bunun içindir ki Çin Hükûmeti, 31 Temmuz'da, uzun ve sert bir tartışmanın hareket noktası olan kesin bir bildiri yayınladı.

«Bu anlaşma, üç nükleer Devlet arasında imzalanmış bir anlaşmadır. Üç Devlet, bu anlaşma yoluyla, atom alanındaki tekellerini pekiştirmek ve nükleer tehdit altında bulunan bütün barış âşığı ülke ve halkları elleri kolları bağlı bir hâle getirmek amacındadırlar...

«Bütün dünya halkları, gerçek bir barış istemektedirler. Bu anlaşma ise, onlara hayalî bir barış getirmektedir...»

Bildiri, Amerikan emperyalizminin bu anlaşma sâyesinde kazanacağı avantajları da sıralamaktaydı (yeraltı denemelerine devam etme imkânı, yeni nükleer silâh stokları yapma, bu silâhları, müttefiklerine ve özellikle de Federal Almanya'ya yardım kisvesi altında dağıtıp yaygınlaştırma gibi)... Bu sırada da Kennedy, Birleşik - Devletler'in gerekli buldukları anda denemelere yeniden başlamakta serbest olduğunu beyan ediyordu.

Üç gün sonra, 3 Ağustos'da yayınladığı bir bildiride, bütün halkların bu anlaşmayı sevinçle karşıladıklarını belirten Sovyet Hükûmeti şunları eklemekteydi:

«Nükleer denemeleri yasaklama anlaşmasının imzalanmış oluşu, genel ve tam bir silâhsızlanma için girişilen mücadeleyi kolaylaştırmaktadır. Çin Halk Cumhuriyeti Hükûmeti ise, bunun tersini ileri sürüyor. Öyle anlaşılıyor ki, bu konuda bütün dünya aldanmakta ve hakikatı sadece Çin Hükûmeti görebilmektedir...

«Sovyetler Birliği ve öteki sosyalist ülkeler, Çin Halk Cumhuriyeti hükûmetinin bildirisini derin bir teessüfle karşılamaktadırlar...»

«Bu bildiride hâkim olan unsurun, siyasî sorumsuzluk mu, yoksa hesapları olaylar tarafından

altüst olan insanların öfkesi mi, hangisi olduğunu söylemek güçtür.»

Çinliler termonükleer savaşın patlak vermesini istemekle, üçyüz milyon Çinlinin ölüm ihtimâline önemsiz bir şey gözüyle bakmakla ve insanlığın yarısını fedâ etmeye hazır olmakla suçlanmaktadır. «Bizler bu câniyane anlayışa karşıyız,» diyor Sovyet hükûmeti.

1 Eylül'de Çin hükûmeti pek tabiî olarak buna cevap verdi:

«Sovyet bildirisindeki tek yeni unsur, Çin'in, insanlığın yarısını ölüme sürükleyecek bir termonükleer savaş pahasına zafere ulaşmayı umduğunun ısrarla tekrarıdır. Sovyet yöneticileri tarafından şu son zamanlarda Çin'e karşı başlatılan iftira kampanyası, böylece yeni bir boyut kazanmış olmaktadır. Öyle görünüyor ki, Sovyet yöneticileri, yalan söylemeden yaşayamayacak derece de soysuzlaşmış bulunmaktadırlar.»

Daha sonra, Mao Çe Tung'un bir konuşmasını hatırlatan yazı, şöyle devam etmektedir:

«Bu sözlerin anlamı apaçıktır:

«İlk olarak, Çin savaş değil, barış istemektedir;

«İkinci olarak, savaşı isteyen biz değiliz, emperyalizmdir;

«Üçüncü olarak, bir dünya savaşı önlenebilir;

«Dördüncü olarak, emperyalistler ağır fedakârlıklar tevlid edecek bir savaşı halklara empoze ettikleri taktirde yeryüzünden silinecek olan,

insanlık değil, emperyalist sistemdir ve bundan da gene insanlık kazançlı çıkacaktır.»

Ve daha ilerde de şunlar söylenmektedir:

«Önümüzdeki asıl mesele, hangi politikanın izlenmesi gerektiğini bilmektir: Amerikan emperyalizminin nükleer şantaj ve tehditleri karşısında korkup boyun eğmek mi, yoksa direnmek mi? Biz, direnmek gerektiği kanısındayız diye Sovyetler bizi, insanlığın yarısının mahvına sebep olacak bir savaşı çıkartmak istemekle suçluyordu. Hattâ, emperyalizm tarafından bir savaş çıkarılabileceği ihtimalini hesaba katmanın bile, savaş çıkmasını isteyenlerin bir işi olduğunu iddia edecek kadar ileri gittiler. Dedikleri doğruysa, emperyalizm, savaş çıkarmadan önce, ona teslim olmaktan başka çıkar yol kalmıyor demektir. Kısacası, Sovyetler'in yalan uydurmak için beyinlerini kazımaktan amacı, utanç verici teslim ve tâviz politikalarını gizlemektir.»

Bu uzun bildiri nihayet, savaş ve barış meselesinde Çin hükûmetinin bütün düşüncelerinin bir senteziyle son bulmaktadır. Uzun olmakla birlikte, kesin bir açıklama teşkil etmesi bakımından bu parçayı hemen hemen olduğu gibi aktarmak gerektiğine inanıyoruz:

«Çin Komünist Partisi'nin ve Çin hükûmetinin savaş ve barış meselesindeki tutumu ve çizgisi, daima, hiçbir tahrife elvermeyecek kadar açık olagelmiştir.

«Kararlı bir şekilde dünya savaşına karşı mücadele etmekte ve gene kararlı bir şekilde dünya barışını savunmaktayız. İkinci Dünya Savaşının sona ermesinden hemen sonra Mao Çe Tung yoldaş, üçüncü bir savaşı önlemenin mümkün olduğunu açık ve kesin bir dille ortaya koymuştur. Ve on yıldan beri Çin halkı emperyalizmin saldırganlık ve savaş politikasını kırmak, yeni bir dünya savaşını önlemek ve dünya barışını esirgemek için çaba göstermekte hiçbir zaman kusur etmemiştir. Biz daima, bütün dünya halklarının birleşerek doğru bir çizgi izlemesi ve mücadelede sebat etmesi şartıyla, yeni bir dünya savaşına, bir nükleer savaşa engel olunabileceğini ve dünya barışının korunabileceğini iddia ettik.

«Emperyalizmin, çağımızdaki savaşların kaynağı olduğu ve belli başlı saldırganlık ve savaş gücünün de Amerikan emperyalizmi tarafından temsil edildiği kanısındayız. Amerikan emperyalizminin saldırganlık ve savaş politikasına karşı kararlı bir mücadeleye girişilmeksizin, dünya barışının korunması mümkün değildir. Amerikan emperyalizmini süsleyip güzelleştirerek bütün dünya halklarının mücadelesini hedefinden şaşırtırsak, dünya barışı tehlikeye düşecektir.

«Dünya barışına ulaşmak için, bütün barış güçlerinin, sosyalist kamp, halkların devrimci hareketi ve barış âşığı bütün ülke ve halkların çabalarının birleştirip ayını yöne çevirmelerinin zorunlu olduğu kanısındayız. Halk kitlelerinin kud-

retini küçümser ve nükleer silâhın kudretine körü körüne inanacak olursak, dünya barışı gene tehlikeye düşecektir.

«Dünya barışını kazanmak için, sosyalist kampın birliğini pekiştirmek ve sosyalist kamp ülkelerinin millî savunma gücünü arttırmak gerektiği kanısındayız. Sosyalist kamp parçalandığı ve savunma gücü zayıfladığı takdirde de dünya barışı tehlikeye düşecektir.

«Dünya barışını gerçekleştirmek için, halkların millî kurtuluş hareketlerini ve devrimci mücadelelerini enerjik biçimde desteklemek gerektiği kanısındayız. Bu mücadeleler ne kadar gelişirse, bir o kadar emperyalizm de zayıflayacak ve bir dünya savaşı çıkarması önlenmiş olacaktır. Halkların millî kurtuluş hareketleri ve devrimci mücadeleleri desteklenmeyecek ve daha kötüsü baltalanacak olursa, dünya barışı da tehlikeye düşmüş olacaktır.

«Biz, değişik sosyal sistemli ülkelerin barış içinde birlikte yaşamasını daima öngörmüşüzdür. Barış içinde birlikte yaşamanın beş prensibini Çin ortaya atmıştır. Ve gene Çin, değişik sosyal sistemli ülkelerin, bu beş prensip temeli üzerinde, barış içinde birlikte yaşamaları için tükenmeyen çabalar göstermiştir. Sosyalist ülkeler için, barış içinde birlikte yaşama, daima prensiplere bağlı olmalı ve prensiplerden ayrılmamalıdır. Görüşme ve pazarlık, emperyalizme karşı mücadelenin sayısız biçimlerinden ancak bir tanesidir. Pazarlık-

lar sırasında, halkların temel çıkarlarının gözetilmesi prensibine uymak şartıyla, zorunlu uzlaşma ve tâvizlere gidilebilir. Ama pazarlık yolu, barış içinde birlikte yaşamak için belli başlı ve hattâ tek araç olarak bellenir ve emperyalizmle uzlaşmaya varabilmek için halkların temel çıkarları pervâsızca satışa çıkarılırsa, o zaman bunun adı, barış içinde birlikte yaşama değil, teslim olarak birlikte yaşama olur. Böyle bir durum da, dünya barışını tehlikeye düşürür.

«Biz genel silâhsızlanma istemekteyiz ve bütün halkların sürekli ve kararlı mücadelesiyle, emperyalizmi silâhsızlanma konusunda belli bir anlaşmaya zorlamanın mümkün olduğu kanısındayız. Tıpkı zehirli gazlar meselesinde olduğu gibi, nükleer silâhların tam ve kesin yasaklanmasının emperyaliz çağında bile sağlanacağını iddia ediyoruz. Bu iddiamızın sebebi de, büyük tahrip gücüne sahip olan nükleer silâhların kullanımına halkların karşı olduğu ve böyle bir kullanımın önce bu silâhları kullananları yok edeceğidir. Ama, genel ve tam silâhsızlanma plânının gerçekleşmesi, ancak emperyalizm, kapitalizm ve her türlü sömürü sistemi ortadan kalktığı vakit mümkün olacaktır. Emperyalizm ayakta iken, «silâhsız, ordusuz ve savaşsız bir dünya» kurmanın mümkün olduğunu ileri sürmek, bütün dünya halklarını aldatmak anlamına gelir ki, bu da, dünya barışı için yapılan mücadeleye ancak zarar verebilir...

«Emperyalizme karşı yapılan mücadelede: **Stratejik bakımdan ve işleri bir bütün hâlinde gözönüne alarak. düşmanı küçümsemek ve onunla** zaferi kazanıncaya kadar **mücadele cesaretini göstermek**; aynı zamanda da, **taktik bakımından ve her somut mücadele boyunca, düşmanı daima hesaba katarak ciddiyet ve ihtiyatla hareket etmek** gerektiği kanısındayız. Taktik plânda düşmanı ciddiyetle hesaba katacak yerde hafif ve gelişi güzel davranırsak ve bir de üstelik stratejik plânda onu küçümsemeye cesaret edemezsek, kaçınılmaz bir şekilde, taktik plânda maceracılığa stratejik plânda da kapitülasyonizme kaymış oluruz.»

Bu uzun Çin bildirisinde indirilen sert darbelere karşı Sovyet hükûmeti, 21 ve 22 Eylül'de **Pravda**'da yayınlanan iki kere daha uzun bir bildiriyle cevap vermek zorunluğu duydu.

«Çin yöneticileri, ne yazık ki, yeterince sağduyuya sahip görünmüyorlar. Çünkü sağduyu sahibi olsalar, memleketlerinin ekonomik gelişmesinin çıkarlarını hesaba katar ve bütün sosyalist kampın savunmasını sağlamak üzere nükleer silâhlar imâl etmek gibi son derece ağır bir yük altına, girdiği için, Sovyetler Birliği'ne medyun-u şükran olurlardı...

«Çinli yöneticiler ne yaparlarsa yapsınlar, Çin ekonomisinin içinde bulunduğu güç durumun, Lenin'in koymuş olduğu sosyalist ekonomi yönetim prensiplerinin kabaca çiğnenmesinden, ciddî hatâlar işlenmiş olmasından doğduğunu ergeç kabul

etmek zorunda kalacaklardır. Şimdi bu hatâların ceremesini Çin halkı çekmektedir.»

Daha ilerde de, Çin-Hint çatışması hakkında şunlar söylenmektedir:

«Bu durumda, Çin yöneticilerinin Çin-Hindistan sınırında tam bu sırada bir silâhlı çatışmaya **önayak** oluşunu (!) basit bir rastlantı şeklinde anlamaya imkân yoktur. Çin yöneticileri, böyle bir çatışmayla, sadece yeryüzünün bu bölgesindeki durumu ağırlaştırmakla kalmamış, aynı zamanda dünya huzurunu sabote etmek amacını da gütmüşlerdir...

«Herkes daha şimdiden görmektedir ki, Himalaya'daki Çin-Hint çatışması, Hindistan'daki ilerici kuvvetleri son derece güç bir durumda bırakmak suretiyle hem barış davasına zararlı sonuçlar doğurmuş, hem de Asya'daki anti - emperyalist cephenin birliğine darbe vurmuştur.»

Çin hükûmeti, bir kere daha savaş çıkarmayı istemekle suçlanmaktadır.

«Enternasyonal işçi sınıfına ve millî kurtuluş hareketine «devrimci savaşlar» yardımıyla devrimi çabuklaştırmayı öngören teoriyi empoze etme çabasındadırlar. Bunlara bakarsanız, sosyalist ülkeler, kapitalist ülkelerdeki devrim davasına sadece savaşlar yoluyla yardımda bulunabilirler.

«Burada, Lenin'in, her ülke emekçilerinin kendi iç işi olan devrim dışardan ithal edilemez di-

yen tezinin kabaca çiğnendiğini görmekteyiz. Devrimi çabuklaştırmak yolunu seçmiş olan Çin Halk Cumhuriyeti yöneticileri, sorumsuz bir şekilde, devrimin her yerde ve her türlü şart içinde mümkün olduğu teorisinden hareket etmektedirler. Böylece, gerçek sınıf kuvvetleri dengesini görmezlikten gelmekte, tek tek ülkelerdeki devrim imkânları meselesini bilmemekte ve enternasyonal durumu hesaba katmamaktadırlar...

«Devrim sürecini hızlandırmak amacıyla başvurdukları «devrimci savaş» teorisi, yeni bir öğreti değildir: Troçkizmin tozlu arşivlerinden ödünç alınmıştır bu teori. V. I. Lenin, bu sözde devrimci teoriyi paçavraya çevireli çok oldu. Ama şimdi yıllar sonra görüyoruz ki, bu şema, evrensel bir karaktere büründürülerek devrimci güçlere zorla kabul ettirilmek istenmektedir..

«Olaylar açıkça ortaya koymaktadır ki, Çinli yöneticiler, sosyalizm için mücadele eden halkların çıkarlarını katiyen kale almaksızın ve dünyanın kurtuluşu meselesini hiç mi hiç umursamaksızın, kendi emperyalist amaçlarının ardından gitmektedirler.»

DOKUZ MAKALE

Belki de Sovyet yöneticileri artık son sözlerini söylemiş olduklarını tasarlıyorlardı ama, iş burada bitmeyecekti.

14 Haziran tarihindeki yirmi beş noktayı inceleyen mektuptan ve 14 Temmuz'da bu mektuba verilen Sovyet cevabından sonra, bütün Sovyet basını ve onların ardından da, Sovyetler Birliği Komünist Partisi tarafından yönetilen bazı komünist partileri, yüzlerce ve hattâ binlerce yazıyla Çin'e karşı hücuma geçmişlerdi. Bütün bu süre boyunca Çin Komünist Partisi, her zamanki gibi titizlikle, düşüncelerini kesinlikle dile getirmek ve konu olduğu suçlama ve imâları cevaplandırmak için gerekli belgeleri hazırlamaktaydı.

Nitekim, 6 Eylül 1963 ve 14 Temmuz 1964 tarihleri arasında, **Halkın Gazetesi**'nde ve **Kızıl Bayrak**'da dokuz büyük makale yayınlandı. Bu

makaleler, uzun süredir devam edegelen polemiğin taçlanmasını teşkil etmektedir.

İlk makale, Sovyetler Birliği Komünist Partisi ve Çin Komünist Partiis yöneticileri arasındaki fikir ayrılıklarının menşeini ve gelişmesini incelemektedir. Bu yazı, 1957 ve 1960 konferansları hakkında yeni ve çok önemli bilgiler getiren tarihî bir hatırlatma mahiyetindedir. Ve makalenin sonuç bölümünde, enternasyonal komünist hareketin «yönetimi» meselesi hakkında, önemli bir parça yer almaktadır:

«Sovyetler Birliği Komünist Partisi yöneticilerinin, kendilerini tenkit eden herkese gelişi güzel ve haksız sıfatlar dağıtmak gibi kötü bir alışkanlıkları var.»

«Bize: «Yaptığınız, Sovyet düşmanlığıdır!» diyorlar. Hayır, dostlar! Sovyet düşmanlığı sıfatı bize yakışmaz. Biz hatâlarınızı, büyük Sovyetler Birliği Komünist Partisi ve büyük Sovyetler Birliği'nin nüfus ve etkisi sizler tarafından zedelenmesin diye tenkit etmekteyiz. Gerçeği isterseniz, Sovyet düşmanığı yapan, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ni ve Sovyetler Birliği'nin ismini kirleten ve karartan biz değiliz, sizlersiniz...

«Bize: «İdareyi ellerine geçirmek istiyorlar!» diyorlar. Hayır, dostlar! Hiç de zekice bir iftira değil bu... Çünkü ağzınızdan bu türlü sözlerin döküldüğünü işitenler, «idare»nin sizin elinizde olduğu ve elinizden alınmak istendiği sonucuna va-

racaklardır. Bu ise, enternasyonal komünist harekette bir «idare» olduğu ve bu «idare»nin tarafınızdan sağlandığını utanmadan ilân etmek anlamına gelmez mi? Sizin bu, partinize bir başpapaz gözüyle bakma tavrınız, en iğrenç bir alışkanlığın ürünüdür. Tamamıyla gayrî meşrû bir şeydir bu tutum. 1957 ve 1960 Bildirileri en açık bir dille, bütün komünist partilerinin bağımsız ve kendi aralarında eşit olduklarını ifade etmektedir. Bu prensibe göre de, komünist partileri arasında, yöneten ve yönetilen parti ilişkisi olamayacağı gibi, baba-oğul ilişkisi de olamaz.»

«Stalin meselesi hakkında» başlığını taşıyan ikinci makalede Çin Komünist Partisi, 1956'dan beri, XX. Kongre'den sonra ileri sürdüğü delilleri ele alıp geliştirerekten işlemektedir.

Üçüncü makale: **«Yugovlavya sosyalist bir ülke midir?»** başlığını taşımaktadır. Burada söz konusu olan, daha hâlâ karışıklığa yol açmakta devam eden bir prensip meselesidir. Sosyal durumun, sınıf ilişkilerinin ve emperyalist Devletlerle olan bağıntıların tahlili, bir alay kesin olaya dayandırımış bulunmaktadır. Ve bu belgeler hiç kimse tarafından yalanlanmadığına göre, doğru oldukları ve Çin Komünist Partisi tarafından ileri sürülen Yugovlavya'nın sosyalist bir ülke olmadığı iddiasına sağlam bir mesnet teşkil ettikleri hakikatı vardır. Gerçekte Yugoslavya, yavaş yavaş soysuzlaşmanın ve halkın sosyalist zaferlerinin ca-

hil, kendini beğenmiş, şoven, entrikacı ve hiçbir zaman gerçekten marksist-leninst olamamış yöneticiler tarafından kademe kademe tasfiyesinin tipik bir örneğidir. Ve bu örnek gözler önüne sermektedir ki, her sosyalist ülke, marksist doktrininin bilimsel metodlarından ayrıldığı ve her türlü tenkidi kibirle reddetmeye koyulduğu takdirde soysuzlaşma tehlikesiyle başbaşa kalacaktır.

«Yeni sömürgeciliğin savunurları hakkında» başlığını taşıyan dördüncü makale, az gelişmiş ülkelere karşı takınılacak tavır ve komünist hareketin kurtuluş mücadelelerine getireceği destek meselesinin tartışmaktadır:

«Asya, Afrika ve Lâtin Amerika'yı bir fırtına gibi saran halk devrimi, yeryüzünün bütün siyasî güçlerini taraf tutmaya itmektedir...»

«Çağdaş dünyanın en sivri politik problemi olan bu mesele karşısında alınan tavır, marksist-lenininstlerle modern revizyonistler arasındaki kesin sınırı teşkil eder. Marksist-leninistler, kesin olarak, ezilen milletlerin yanındadırlar ve millî kurtuluş hareketini aktif şekilde destekler. Modern revizyonistlerse, emperyalistlerin ve sömürgenlerin yanında yer alıp, millî kurtuluş hareketini inkâr eder ve olanca güçleriyle önlemek isterler.

«Sovyetler Birliği Komünist Partisi yöneticileri, milîkurtuluş hareketlerine destek olmaparo-

lasını henüz inkâra cesaretedememekte ve bazan da, çıkarlarına elverdiği için, bir destek havası yaratan tedbirler almaktadırlar. Ama işlerin derinine iner de şu son yıllarda izledikleri politikaya ve ileri sürdükleri görüşlere bir bütün hâlinde nüfuz edecek olursak, açıkça görürüz ki, Asya, Afrika ve Lâtin Amerika'daki ezilen milletlerin kurtuluş mücadelesine karşı takındıkları tavır, ya pasif, ya küçümseyici, ya da menfîdir ve aslında yeni sömürgeciliğin savunurları hâline gelmişlerdir.»

Beşinci makale: «**Savaş ve barış meselesinde iki farklı çizgi**» başlığını taşımaktadır.

Makalenin genel teması, emperyalizme tâviz politikasının kaçınılmaz bir şekilde savaşa götürdüğü; buna karşılık, barışı korumak ve savunmak için tek etkili çarenin, emperyalizmin bütün tehdit ve kışkırtmalarına karşı bükülmez bir dirençle mukabele etmek olduğudur.

«Biz, sosyalist ülkelerin, millî kurtuluş savaşlarına ve halkların devrimci iç savaşlarına destek olarak nükleer silâhları kullanmamaları gerektiğini ve zaten buna ihtiyaç olmadığını daima belirttik...

«Gerçekten de, şu ya da bu ülkeye anti-emperyalist mücadelesinde yardım etmek için, olur olmaz zamanlarda, nükleer silâh kullanabileceğini söyleyip övünen biz değiliz, Sovyetler Birliği Komünist Partisi yöneticileridir...

«Halkların devrimci mücadelesini nükleer silâhlarla desteklemeye, sosyalist bir ülke için ne ihtiyaç vardır?

«Gene sormak isteriz: Sosyalist bir ülkenin, halkların ve milletlerin devrimci mücadelesini desteklemek için, nükleer silâhı hangi tarzda kullanması gerekir? Bu silâh, emperyalistlerle birlikte devrimcileri de atom saldırısına hedef kılmak pahasına, millî kurtuluş mücadelelerinin veya devrimci iç savaşların cereyan ettiği yerlerde mi kullanılacaktır; yoksa, hafif silâhlarla bir istilâ savaşı yürüten emperyalist ülkelere karşı mı? Apaçık görülmektedir ki, her iki ışıkta da, nükleer silâhların sosyalist bir ülke tarafından kullanımı söz konusu olamaz.»

«**Birbirine tamamıyla karşıt iki, barış içinde birlikte yaşama politikası**» başlığını taşıyan altıncı makale, beşinciye bağlı bir konuyu işlemektedir.

1954 Bandung Konferansı'nda «barış içinde birlikte yaşamanın şu beş prensibini formüle etme teşebbüsüne girişen, Çin hükûmeti olmuştur: **Toprak bütünlüğüne ve hükümranlığa karşılık saygı, karşılıklı saldırmazlık, iç işlerine karşılıklı olarak karışmama, karşılıklı eşitlik ve avantajlar, barış içinde birlikte yaşama.**»

Kruşçef'in anladığı şekilde barış içinde birlikte yaşamayı bütün cepheleriyle tahlil eden makale, daha sonra, Amerikan otoritelerinin Kruş-

çef hakkındaki hükümlerini insafsızca sıralamaya girişmektedir. Bu arada, Foster Dulles'in 31 Ocak 1959 New York'ta verdiği bir nutuktan şu parçayı da aktarmaktadır:

«Sovyetler Birliği'nde, daha geniş bir liberalizmin özlemini çeken kuvvetler bulunduğunu gösteren işaretler vardır... Anlaşıldığına göre, Sovyet yöneticilerinin bugünkü politikası öyle bir biçimde gelişecektir ki bu ülke, uzun vâdede, daha nasyonalist ve daha az enternasyonalist bir hâle girecektir.»

Hipizleşme meselesine eğilen yedinci makale: **«Sovyetler Birliği Komünist Partisi yöneticileri - Zamanımızın en büyük hizipçileri»** başlığını taşımaktadır.

Makale, «enternasyonal komünist hareketin birliğinin hiçbir zaman bugünkü kadar revizyonizm tarafından tehdit edilmemiş olduğunu» belirttikten ve Çin Komünist Partisi'nin 1957 ve 1960 Bildirilerine sadık kalmış olduğunu ve gelecekte de sadık kalacağını beyan ettikten sonra, Marx, Engels ve Lenin'in «prensipleri satışa çıkarmadan» birlik için nasıl mücadele ettiklerini anlatmakta ve diyalektiğin kanunlarına uygun bir felsefî gözlemde bulunmaktadır: **«Alemdeki herşey gibi, enternasyonal işçi hareketi de ikiye bölünmek eğilimindedir.»** Bu durum, sınıf mücadelesinin keskinliğini yansıtan kaçınılmaz bir süreçten başka bir şey değildir. Gerçek hizipçiler,

devrimci yoldan ayrılanlardır; devrimci prensipleri savunanlarsa, çoğunlukta olsunlar veya olmasınlar, hizipçilerin hasımlarıdır.

«Hizipçilik nedir?»

«Marksizm-leninizmden kopuştur. Hizipçi, marksizm-leninizme karşı çıkan, onu inkâr eden ve proletarya birliğinin temellerini yıkmaya çalışan adamdır.»

«Hizipçilik, devrimci proletarya partisinden kopuştur. Hizipçi, revizyonist çizgide ısrar eden ve devrimci bir porletarya partisini reformist bir burjuva partisi haline getiren adamdır.»

Makale, olaylara dayanarak uzun bir ispatlamaya giriştikten sonra, 1960-1962 arası Çin'i susturmak için alınan tedbirleri açıklamaktadır.

«Sovyetler Birliği Komünist Partisi yöneticilerine söylemek isteriz ki, enternasyonal komünist hareket, bir feodaller birliği değildir. Küçük veya büyük, yeni veya eski, iktidarda veya değil, bütün kardeş partiler bağımsız ve kendi aralarında eşittirler...»

Tarihte bazı partiler, kendilerini devrimci hareketin lideri durumuna koyan özel bir nüfus kazanabilirler; zamanla ve şartlar değiştikçe, bu partilerin yerini başkaları alır. Ama ne zaman ve nerede olursa olsun, unutulmamalıdır ki, «bütün kardeş partiler tamamıyla birleşmiş oldukları ka-

dar da tamamıyla bağımsız ve kendi aralarında eşittirler.»

Sovyetler Birliği Komünist Partisi yöneticileri, çoğunluğun karşısında azınlığın ezilmesi gerektiği kuralına sarılarak bu durumdan kurtulmaya çalışmaktadırlar. Çinlilere, bu kuralın, o da son derece ihtiyatlı olmak şartıyla, bir partinin içinde uygulanabileceğini ama partiler arası ilişkilerde katiyen geçerli olmadığını belirtmektedirler:

«Marksizm-leninizmin temel prensipleri söz konusu olunca, kimin haklı kimin haksız olduğu meselesi, her vakit oy çoğunluğuyla hâlledilemez. Hakikat daima hakikat olarak kalır. Hatâlar hiçbir şekilde, geçici bir çoğunluk sayesinde hakikat haline gelmeyeceği gibi, hakikat da, geçici bir azınlık var diye hakikat olmaktan çıkıp hatâya dönüşmez.»

Çinliler, «kardeş partilerdeki anti-parti grupları desteklemek»le de suçlanmışlardır. Bu suçlamaya, makalede şöyle cevap verilmektedir: Sorumlu sizsiniz; çünkü iki partiyi çatışmaya sürükleyen fikir ayrılıklarının Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin sînesinde hürce tartışılmasına siz engel oldunuz.

«Alenî tartışma başladığına göre, bunu kurallara uygun olarak yürütmek gerekir. Yeterince konuşmuş olduğunuz kanısındaysanız, bırakın muhatabınız size cevap versin. Söylenecek daha

çok şeyiniz olduğu kanısındaysanız, lütfen söyleyin. Ama sözünüz bitince, bırakın muhatabınız da söylesin söyleyeceğini. Herkes kendi hakkını tanıyalım. Kardeş partilerin kendi aralarında eşit olduğunu kabul etmediniz mi? Kardeş partilere saldırmak arzusuna kapıldığınız vakit alenî tartışma açmasını biliyorsunuz pekâlâ. Ne hakkınız var, tartışmaya son vermek arzusuna kapıldınız diye, saldırıya uğramış olan kerdeş partileri alenî olarak size cevap vermekten men etmeye?»

Sekizinci makale: «**Proletarya ihtilâli ve Kruşçef revizyonizmi**» başlığını taşımaktadır.

Mao Çe Tung, «iktidar tüfeğin ucundadır» şeklindeki ünlü tezini, devrimci bilinci silâhsız bırakan hayallerden değil, gerçeklerin kendisinden hareket ederek ortaya koymuştur... Sovyetler Birliği Komünist Partisi yöneticilerinin Çin Komünist Partisi'ni «sol opportünizmi», sol macerâcılığı» ve «troçkizm»le suçlamalarına makale şöyle cevap vermektedir:

«Biz daima, gelişi güzel bir şekilde devrim yapılamayacağını, ve objektif durum elverişli değilse devrimin imkânsız olduğunu söylemişizdir. Ama devrimin patlak vermesi ve zafere ulaşması, objektif bir devrimci duruma bağlı değildir, sübjektif devrimci kuvvetlerin hazırlığına ve eylemine de bağlıdır.»

Daha sonra makalede, İkinci Dünya Savaşını izleyen devrimci hareketlerden alınacak ders-

ler hakkında son derece ilgi çekici bir inceleme yer almakta, bunu da, Kruşçef revizyonizminin Irak, Cezayir, Fransız ve Hint komünist partileri üzerindeki etkilerinin sıralanması izlemekte ve İkinci Savaştan önce Amerikan Komünist Partisi'nde Browder'le gelişen, daha sonra da Tito ve Kruşçef olaylarında ortaya çıkan revizyonist hareket açıklanmaktadır. Bu arada, Togliatti'nin yapı reformları hakkındaki görüşleri de bir kere daha eleştirilmektedir.

Ve makale, Sovyetler Birliği'ne karşı ciddî bir uyarma ile sona eriyor:

«Sosyalizmin yıllarca önce kurulmaya başlandığı Sovyetler Birliği gibi bir ülkede, Kruşçef revizyonizmi, nasılolup da doğmuştur? Bunda şaşılacak hiçbir yan görmüyoruz. Çünkü, hangi sosyalist ülkede olursa olsun, kapitalizm mi, yoksa sosyalizm mi «kazanacak» sorusunun çözümü, uzun bir tarihî döneme ihtiyaç gösterir. Kapitalist güçler ve sınıflar var olmakta devam ettikçe, toplumda revizyonizmin doğuşu için elverişli bir ortam da mevcut olmakta devam edecektir.

«Kruşçef, Sovyetler Birliği'nde sınıfların artık ortadan kalkmış olduğunu, kapitalizmin yeniden ihyası tehlikesinin mevcut olmadığını ve komünizmin kuruluş döneminin başlamış bulunduğunu iddia etmektedir. Bunlar baştan aşağıya yalandır.

«Gerçekte ise, bugün Sovyetler Birliği'nde, kapitalist güçler gemini koparmış bir azgınlık içinde, politik, ekonomik, kültürel ve ideolojik alanlara saldırmaktadırlar. Bunun sebepleri : Kruşçef revizyonizminin memlekette hâkim oluşu, Sovyet Devletinin tabiat değiştirerek bir proletarya diktası olmaktan çıktığının alenen ilân edilmiş bulunması ve içerde, dışarda hatâlı bir politikanın uygulanmasıdır. Kruşçef revizyonizminin sosyal menşei, Sovyetler Birliği'nde tam gelişme hâlinde olan bu kapitalist güçlerle gizlidir.»

«Kruşçef'in sözde komünizmi ve bundan çıkan tarihî dersler» başlığını taşıyan dokuzuncu makale, dokuz makale içinde belki de en dramatik olanıdır.

Bu makalenin konusu, XX. Kongre'den beri sürdürülen politikanın Sovyet toplumundaki etkileridir... Sovyetler Birliği'nin soysuzlaşmaya başlayıp başlamadığı meselesi, son derece önemli bir sorudur. Biz burada, makalenin bir özetini vermekte yetineceğiz.

Çin Komünist Partisi, ilk önce, kapitalist toplumdan çıkmış olan sosyalit toplumun, Marx'ın işaret ettiği gibi, «ekonomik, manevî ve entellektüel, bütün bakımlardan, kendisini doğurmuş olan eski toplumun izlerini taşıdığını» hatırlatmaktadır.

«Sosyalizmin kurulmasını sağlamak ve kapitalizmin ihyasını önlemek için, sosyalit devrimi,

politik, ekonomik, ideolojik ve kültürel, bütün alanlarda sonuna kadar yürütmek şarttır. Sosyalizmin tam zaferi, bir veya iki neslin başarabileceği bir iş değildir. Bu zaferin kesinleşmesi için, beş, altı ve hattâ daha fazla kuşağın çabası gereklidir.»

Bu şartlar içinde, komünist toplumun yirmi yılda kurulabileceğinden söz etmek, insanları düpedüz «aldatmak» olur.

Bugün Sovyetler Birliği'nde beliren kapitalizmin ihyası tehlikesi, «Çin dahil bütün sosyalist ülkeler için ve Çin Komünist Partisi dahil bütün komünist ve işçi partileri için bir tehlike çanıdır.»

SUSLOF RAPORU

Sovyetler Birliği Komünist Partisi, hiç şüphe yok ki, bu suçlamalar karşısında susamazdı.

Pekin'de dokuz makalenin ilki yayınlandığı sırada Doskova'da **Komünist** dergisi, Eylül 1963 sayısında yayınladığı uzun makale, Çin Komünist Partisi'nin 25 maddelik mektubunu yeniden eleştiriyor, bu yazıyı da Ekim sayısındaki yeni bir makale izliyordu.

Bu iki makale, Suslof'un 1964 Şubatında Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi önünde okuduğu çok uzun bir raporun birer önsözü mahiyetindeydi. Suslof raporunu detaylarıyla incelemek zorundayız. Çünkü bu rapor, Sovyetler Birliği Komünist Partisi tarafından Çin Komünist Partisi'ne yönetilen bütün tenkitlerin bir toplamını teşkil etmektedir. Ayrıca bu rapor, tahlil edeceğimiz en son temel belge olmaktadır. Çünkü o günden bu yana hem Sovyetler, hem de öte-

ki komünist partileri, Çin Komünist Partisi'ne karşı girişleri saldırılarda daima Suslof raporunun terimlerine başvurmuş bulunmaktadırlar...

Pravda'nın tam yedi sayfasını boydan boya kaplayan Suslof raporu, Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi önünde 14 Şubat 1964 günü okunmuş ve 3 Nisan 1964 tarihinde de yayınlanmıştır.

Konuşmasının hemen başlangıcında Çinlileri, «büyük Devlet şovenizmi», «küçük burjuva maceracılığı» gütmekle ve sonra, delil göstermeksizin, Çin Komünist Partisi'ni 1957 ve 1960 Bildirilerini inkâr etmiş olmakla suçlayan Suslof, şöyle devam etmektedir:

«Çin Komünist Partisi yöneticileri, kardeş partilere, ünlü «25 nokta»larını teklif ediyorlar. Bunun gerçek anlamı şudur: Sosyalist sistemin evrensel gelişme üzerinde gittikçe kesinleşen nüfuz ve etkisini inkâr etmek, kapitalist ülkelerdeki işçi sınıfının mücadelesini küçümsemek, millî kurtuluş hareketini evrensel sosyalist sisteme ve enternasyonal işçi hareketine karşıt kılmak, dış politikada maceracılığa düşmek, soğuk harp ikliminin devamına çabalamak, devrim meselelerinde sekreterliğe ve darbeciliğe sığınmak, komünist hareketin mahkûm etmiş bulunduğu kişiye tapınma metodlarına ve uygulamalarına itibar etmek ve komünist hareketteki hizip mücadelesini haklı ve doğru göstermek.»

Daha ilerde Çin Komünist Partisi'ni «milliyetçilik duygularıyla gözü kararmış» olmakla ve «komünist millî kurtuluş hareketlerini kendi dar ve egoist büyük Devlet çıkarlarına âlet etmek» istemekle suçlayan Suslof, şöyle devam ediyor:

«Proletarya enternasyonalizminin prensipleri işte bunun için ayaklar altına alınmakta, marksist-leninist doktrin işte bunun için didik didik edilip kuşa çevrilmekte, küçük burjuva milliyetçiliğinin en pis gelenekleri işte bunun için benimsenmekte, en iğrenç iftira ve demagojilere işte bunun işin başvurulmaktadır.»

Asıl konuya böyle bir girişten sonra Suslof Çin Komünist Partisi'nin, «dünya ihtilâlinin asıl faaliyet alanının Asya, Afrika ve Lâtin Amerika'nın geniş bölgelerinden teşekkül ettiği» yolundaki iddiasını ele alarak: «Dünya devrimi sürecinde en büyük rol, sosyalist ülkelere düşmektedir.» demektedir.

Ama Suslof, «üçüncü dünya» ülkelerindeki devrimci hareketlerin rolünü de inkâr edemediği için, şunları ekliyor:

«İşlere bütün dünyayı kapsayan bir açıdan bakacak olursak, kapitalizme karşı kesin zafer ancak, evrensel sosyalist sistemin, işçi hareketinin ve halkların millî kurtuluş mücadelesinin ortak çabaları sâyesinde kazanılacaktır. Bu güçlerin herbiri, anti-emperyalist mücadeleye katkıda bulunmaktadır.»

Daha sonra Suslof, Yugoslavya'nın savunmasını üzerine alarak şu beyanda bulunmaktadır:

«Sübjektif görüşlere değil de objektif kanunlara, yani marksizm-leninizme dayanacak olursak, Yugoslavya'nın sosyalist bir ülke olduğunu ve sosyalizmin bu ülkede gittikçe güç kazandığını inkâr etmek imkânsızdır.»

Raporun ikinci bölümü, savaş, barış ve devrim meselelerine ayrılmış bulunmaktadır. Suslof bu bölümde, barış içinde birlikte yaşama politikasını Kruvçef'in uyguladığı biçimde yorumlayıp savunmakta ve bu politikanın daha şimdiden somut sonuçlar verdiğini ilân etmektedir: «İnsanlık bugün, barışın nimetlerinden yararlanmağa başlamışsa, bu, Tanrıların bir lütfû olmasa gerektir.» Buna karşılık Çin Komünist Partisi, Suslof'a göre, savaş yoluyla devrim taraftarıdır:

«Lenin tarafından tesbit edilmiş olan barış içinde birlikte yaşama politikasına karşı mücadeleye girişen ve bu politika yerine savaş yoluyla devrim çıkartma politikasını öneren Çin Komünist Partisi yöneticileri, en sonunda, kapitalizmle sosyalizm arasındaki çelişmelerin çözümü bakımından savaşın başvurulabilir bir araç ve hattâ tek araç olduğunu idda etmektedirle.

Bundan sonra Çin-Hint çatışmasına dokunan ve Hindistan'ın saldırganlığını ustaca örtbas ederek Çin'i, savaşı yaygınlaştırmakla suçlayan Suslof, hemen şunları eklemektedir:

«Bu çatışmanın zararlı sonuçları, bugün olanca genişliği içinde meydana çıkmaktadır. Bu çatışma, millî kurtuluş hareketini ciddî surette zedeleyerek, Hindistan'daki ilerici çevreleri ve bütün anti-emperyalist mücadele cephesini zor durumda bırakarak, emperyalizme büyük bir hizmette bulunmuştur.»

Raporun gene bu bölümünde Suslof, Sovyetler Birliği'nin Çin'e, atom bombasının imâli için gerekli unsurları verme taahhüdünden niçin caydığını da açıklamaktadır:

«Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi ve Sovyet hükûmeti, nükleer silâhların imâli konusunda Çin'e bir yardımda bulunmanın niçin mantıkî olmayacağını daha önce açıklamışlardır. Çünkü böyle bir yardım derhal tepkiyle karşılanacak ve buna cevap olarak emperyalizm, özellikle Batı Almanya ve Japonya'yı atom silâhlarıyla teçhiz etme yoluna gidecekti. Ekonomik, bilimsel ve teknir açılardan Çin'den daha ilerde bulunan bu ülkeler, hiç şüphe yok ki, Çin'den daha fazla bomba imâl edip daha kısa zamanda bir nükleer güce sahip olabileceklerdi. Oysa, intikamcı duygular asıl bü ülkelerde kuvvetlidir...

«Sovyetler Birliği'nin elinde bulunan atom silâhları, kendi ülkemizin olduğu kadar, Çin de dahil, bütün sosyalist kampın güvenliğini garanti altına almaktadır.»

Suslof raporunun üçüncü bölümü, «Çin Komünist Partisi'nin, millî kurutuluş hereketlerini

enternasyonal işçi sınıfından ayırma çabaları»nı incelemekte ve Sovyet yöneticilerinin bu konudaki temel görüşlerini ortaya koymaktadır.

«Eski sömürgelerin ezici çoğunluğunun bugün emperyalistlerin siyasî hakimiyetinden kurtulmuş» bulunduğunu belirten Suslof'a göre, bu eski sömürge halklarının görevi, «kazanılmış millî bağımsızlığı pekiştirmek», «sömürgecilik düzeninin ekonomide arta kalmış köklerini kazımak», «millî ekonomiyi daha hızlı bir tempoyla geliştirmek» ve «ekonomik bağımsızlığı elde ederek, ekonomik ve sosyal hamleler yolunda ilerlemektir».

Suslof daha sonra, Mao Çe Tung'un ünlü: «Doğu rüzgarı, Batı rüzgârını yenecektir.» formülüne saldırmakta ve bu formülün, «ırkçı» (faşist) bir görüşü dile getirdiğini ileri sürmektedir:

«Doğu rüzgârının «büyülü» kuvveti hakkındaki parola, sömürgeciliğe karşı mücadele eden halklar arasında millî ve hattâ ırkçı duyguları körüklemeğe yöneltmektedir...

«Bu parola, Çin yöneticilerinin hegemonya özlemlerinin siyasî ve ideolojik ifadesinden başka bir şey değildir.»

Çin-Sovyet ilişkilerine ayrılan dördüncü bölümde, Sovyet teknisyenlerinin birdenbire geri çağrılma nedenlerinin açıklanmayışı dikkati çekmektedir.

Beşinci bölümse, «Çin yöneticilerinin Sovyet-

ler Birliği Komünist Partisi'nin programına saldırıları»na ayrılmıştır ve «proletarya diktasının ortadan kalktığı», «Devlet ve partinin tüm halkın Devlet ve Partisi» hâline geldiği yeniden iddia edilmektedir.

Altıncı bölüm, «Çin yöneticilerinin dünya komünist hareketindeki hizipçi faaliyetleri»ni incelemektedir.

«Çinli yöneticiler, siyasî olgunluktan yoksun çeşitli istikrarsız unsurlara, son on yıl içinde komünist hareketi şevke getirmiş olan yeni ruhla bağdaşamayanlara, kişiye tapınmada çıkarı olduğu için dogmatizme ve dogmatik katı şemalara dört elle sarılanlara güvenmektedirler...

«Bazıları siyaset alanında tecrübesiz ve bilgisiz yüz milyonlarca insanın aktif siyasî mücadeleye sürüklendiği günümüzde, Çinli yöneticilerin macerâ görüşlerini maskeleyen bu «ültra-sol» devrimci lâfazanlığın belli bir yankı uyandırması tabiîdir. Ama bu olaya daha çok, sanayi proletaryasının bulunmadığı veya az sayıda olduğu, bundan dolayı da devrimci kadrolardaki teorik olgunluğun yetersiz kaldığı ve küçük-burjuva ideojisinin kuvvetli bir etki alanı kazandığı ülkelerde raslanmaktadır.»

«Milliyetçi ve yeni-troçkist küçük- burjuva eğiliminin tehlikesi hakkında» başlığını taşıyan yedinci bölümde Suslof, Lenin'in fikirlerine de başvurarak, Çin Komünist Partisi yöneticilerinin,

«devrimci küçük-burjuva ruhunun temsilcileri» olduğunu ispata girişmektedir:

«Devrimci küçük-burjuva zihniyetinin kaynağını Lenin, kolayca «ültra-devrimci» kesiliveren ama hiç bir zaman soğukkanlılık gösteremeyen, teşkilâtçılık, disiplin ve istikrardan yoksun ve durmaksızın bir uçtan öbür uca yalpa vuran küçük mülkiyet sahiplerinin özel şartında görmekteydi...

«Evet, yoldaşlar, artık açıkça söylemek gerekiyor: Çin Komünist Partisi yöneticilerinin siyasî görüşlerinin özü; bir çok noktalarda, enternasyonal devrimci hareketin uzun süredir reddetmiş bulunduğu troçkizmin görüşlerinden farksızdır...»

Nihayet, bu uzun raporun sekizinci ve son bolümü, «marksizm-leninizm temeli üzerinde, dünya işçi hareketinin birliği» meselesini tartışmaktadır.

Suslof, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin daima, komünist hareketin enterinasyonal birliği için çalıştığını, buna karşı Çinlilerin, her türiü uzlaşma teşebbüsünü ısrarla reddettiklerini ileri sürmektedir.

Bu bölümün bir parçasını, 3 Nisan 1964 te **Pravda**'da yayınlanan metinden, olduğu gibi alarak aktarıyoruz:

«Çinli yöneticiler, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ne ve Partinizin leninist politikasına karşı giriştikleri mücadelede, herşeyden önce Nikita Sergeyeviç Kruşçef'i hedef almaktadırlar. XX.

Kongre'den sonra Partimizde ve ülkemizde gördüğümüz ve Sovyet yurtdaşlarının komünizme doğru başarıyla yürüyüşünü sağlayan köklü dönüşümlerin Nikita Sergeyeviç tarafından gerçekleştirilmiş bulunduğunu iyi biliyorlar. **(Sürekli alkışlar.)** İşte bunun içindir ki, bölücü amaçlarına ulaşabilmek umuduyla, Merkez Komitemizi Partiye ve Sovyet halkına karşı göstermek için, Kruşçef yoldaşı Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi'nden ayırmak arzusundadırlar.

«Ama bu mâceracı ve alçakça tasarılar boşunadır ve tam bir başarısızlığa mahkûmdur.» **(Ayakta sürekli alkışlar.)**

KOPUŞUN HAZIRLANMASI

Suslof raporu henüz **Pravda**'da yayınlanmadan önce, Sovyetler Birliği Komünist Partisi, **Çin Komünist Partisi hariç** bütün Komünist Partilerine, Çinlilere karşı ağır hücumlarla dolu bir mektup yollamıştı. 20 Şubatta da Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ne kısa bir mektup gönderdi. Mektup şöyle başlıyor:

«Saygıdeğer yoldaşlar,»

Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin kardeş partilere en son olarak Çin Komünist Partisi'ne hücum eden bir mektup göndermiş bulunduğunu dört bir yandan işitmekteyiz. Söz konusu mektup, bugün enternasyonal komünist hareketin sînesinde cereyan eden açık tartışmayla ilgili olayları tahrif etmekte, Çin Komünist Partisi'ne iftira niteliğinde bir takım yalanları dile getirmekte ve kardeş partileri, «Çinli yöneticilerin şoven ve troç-

kist görüşlerine ve sekterce baltalama faaliyetlerine karşı» sözüm ona bir mücadeleye kışkırtmaktadır. Ama bu mektup, Çin Komünist Partisi'ne gönderilmemiştir.»

Ve şöyle bitiyordu:

«Son olarak kardeş partilere gönderdiği ve partimize karşı hücumlarla dolu olan bu mektubun bir örneğini de bize göndermesini, Sovyetler Birliği Komünist partisi merkez komitesinden resmen talep ediyoruz. İnceledikten sonra cevabımızı vereceğiz.

Kardeşçe selâmlarımızla.»

Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin, Kruşçef'in kaleminden çıktığı üslûbundan belli olan sert cevabında ise, şu satırlar göze çarpmaktaydı:

«Kendinizi büyük görme alışkanlığınız, Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi'nden, 12 Şubat tarihli mektubunun bir örneğini istediğiniz son ve kısa mektubunuzda da tezahür etmektedir. Rica etmiyorsunuz, talep ediyorsunuz. Ne hakla? diye sorulabilir. İnsanların sizin bu edânızı ciddiye alarak dehşete garkolacağını ve taleplerinizi derhal yerine getirmek için koşuşmağa koyulacağını mı sanıyorsunuz? Bu yaptığınız sadece kaba değil, aynı zamanda gülünçtür...

«Bu mektubu okuyanlar, fikir ayrılıklarını çıkmaza sokmayı ve komünist hareketin durumunu daha da ağırlaştırmayı hedef tuttuğunu anlamakta gecikmeyeceklerdir.»

Çin Komünist Partisi'nin cevabı, terbiyeli ama sert olmuştur:

«Hakikattan ve halk kitlelerinden çekinmiyorsanız ve Sovyetler Birliği Komünist Partisi üyeleriyle Sovyetler halkının siyasi bilincine ve iyiyi kötüden seçme yeteneğine güveniyorsanız; Partilerimizin gazete ve dergilerinde karşılıklı olarak, biribirlerini eleştirmek amacıyla yayınladıkları ve yayınlayacakları bütün belge ve yazıları kamuoyuna açıkça sunmalarını esas tutan bir anlaşma yapmamızı teklif ediyoruz.»

Ve mektup, Çin yöneticilerinin üslûbuna uygun olarak, şu kibar ama alaycı cümlelerle sona ermekteydi:

«Bizi, 12 Şubat tarihli mektubun bir örneğini yollamanızı «rica etmek» yerine «talep» ederek bir hatâ işlemiş olmakla suçluyorsunuz. Çin konuşma dili, bu iki kelime arasında, bulunduğunu iddia ettiğiniz büyük farkı gözetmez. Ama buna bu kadar önem verdiğinize ve bize hücum eden mektubun bir örneğini göndermek için vesile olarak kullandığınıza, göre, arzunuza uyarak, 12 Şubatta kardeş partilere yollanan mektubun bir örneğini de bize yollamanızı **rica** ediyoruz. Böyle davranacağınıza samimi güvenimiz var.

Kardeşçe selâmlarımızla.»

SINIRLAR MESELESİ

Bu takışma nispeten ikinci plândadır. Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin 29 Kasım 1963 tarihli mektubuna cevap olarak Çin Komünist Partisi tarafından 29 Şubatta, yani Suslof raporunun yayınlanmasından önce gönderilen mektup çok daha önemlidir.

Temel somut meselelerin ele alındığı bu mektupta, herşeyden önce Çin - Sovyet sınırı meselesi incelenmektedir.

Çinliler, XIX. yüzyılda emparyalist Devletler tarafından Çin zararına yapılmış sömürge fetihlerini tanımadıklarını hiç bir zaman gizlememişlerdir. Nitekim ,işgal altındaki bu toprakların çoğu, ikinci dünya savaşından sonra sahibine geri gelmiştir.

Bunlar arasında özellikle, Fransızların 1898 de işgal ettiği ve Çin'e 1943 te geri verilen, Kanton'un güneyindeki Kuang-Çeu arazisi ile, Şan-Tung yarımadasında ve Mançurya'da Almanların,

İngilizlerin, Japonların ve Rusların ele geçirdikleri topraklar bulunmaktadır. Gene bu arada, «konsesyon» (taviz) ismi altında büyük şehirlerde ayrılan sömürge kesitleri de yabancı Devletler tarafından Çin'e iade edilmiştir.

Çan Kay Şek yenilip de halk hükûmeti iktidara geçtiğinde. Sovyetler, 1895 te Çin'den çarlar tarafından koparılmış olan Lioa-Tung yarımadası ile Part-Arthur kalesini ve Dairen limanını Çin'e geri vermişlerdi.

Ama geri verilmesi gereken topraklar bundan ibaret değildi. Nitekim Çinliler, Amerikan işgali altındaki Taivan (Formoza) adasını talepten geri kalmamaktadırlar...

Gene bu arada, İngiliz kolonisi Hong Kong ile Portekiz sömürgesi Makao da Çinli'lerin talepleri arasında bulunmaktadır.

Yüzyıllardan beri bir Çin Toprağı olan Tibet'i 1904 ten sonra ele geçirdiklerini sanan İngilizler büyük Sin Kiang arazisini de nüfuzları altına almayı tasarlıyorlardı. Bu bölge Ruslar tarafından dan da iştahla hesaba katılmaktaydı.

Bütün bunlar, 1840 tan itibaren girişilmiş olan Çin'i parçalama siyasetinin sonuçlarıydı. Ama bir yandan Çin'deki halk mukavemeti, bir yandan da emperyalist Devletlerin birbiriyle çelişen tutkuları, bu politikanın sonuna kadar uygulanmasına engel olmuştur.

Bugün de, Çin'i yeryüzünden silme hevesi peşinde olan Amerikalılar, bu meselede İngilizlerin yerini almış durumdadırlar ve Hindistan'ı Tibet ve Sin Kiang'a sarkabilmek için ajan olarak kullanmak çabasındadırlar.

Emperyalist Devletler tarafından Çin'e karşı XIX.yüzyılda ve XX. yüzyılın başlangıcında girişilen bu genel saldırıda, Çarlık Rusyası özellikle aç gözlü bir tavır takınmıştır. Çarların fetih çabaları, bir yandan Uzak Doğu'ya doğru, bir yandan da Orta Asya'ya doğru uzanmaktaydı. Nitekim, Ussuri'nin doğusundaki bütün kıyı eyaletlerini 1860 ta hâkimiyeti altına alıp Vladivostok limanını kurduğu gibi, Orta Asya'da da Sin Kiang'i ele geçirmek konusunda İngilizlere rakip çıkmıştı.

Yakın tarihe şu kısa bakış, Çin'le Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği arasında bir sınır meselesinin varlığını kavramağa yeterlidir. Çin Komünist Partisi'nin mektubunda, ilk olarak alenîî şekilde ortaya atılan bu konuda, şu satırlar yer almaktadır:

«Çin Halk Cumhuriyeti hükümeti daima, Çin'le Sovyetler Birliği arasındaki tarihten miras kalma sınır meselesinin iki hükümet arasında görüşme ve pazarlık yoluyla halledilebileceğini ve bir çözüm şekli bulununcaya kadar da sınırlardaki **statüko**'nun muhafazası gerektiğini savunagelmiştir. On yıldan beri hep bu fikirdeyiz. Sovyet

hükümeti de aynı tavrı takınmış olsaydı, iki taraf da sınırda huzur içinde yaşardı.

«Son yıllarda ve sık sık, Sovyet hükümeti, sınırlardaki **statüko**'yu değiştirme çabalarına başvurmuş, Çin topraklarını işgal etmiş ve sınır olayları çıkartmıştır. Bütün bunlar da, Sovyetler Birliği Komünist Partisi yöneticilerinin Çin'e karşı giriştikleri faaliyet nispetinde artagelmişti...»

Olayların teferruatını herhalde zamanla öğreneceğiz. Burada önemli olan, Çin hükümetinin çatışmayı derinleştirmekten sakınarak, konuşmalara temel olmak üzere, bir asırdan beri kuvvet yoluyla değiştirilmiş bulunan sınırları değil, mevcut hâliyle bugünkü sınırları kabul etmesidir:

«Hükümetiniz temsilcileriyle bizim temsilcilerimiz, 25 Şubat 1964 te, Pekin'de, sınır meselesini müzakereye başlamışlardır. **Çin-Rus sınırıyla ilgili eski anlaşmalar, haksız anlaşmalar olmasına rağmen, Çin hükümeti, bu anlaşmalara saygı göstermeyi taahhüt eder ve Çin-Sovyet sınırı meselesine doğru bir çözüm şeklinin aranmasında bu anlaşmaları temel olarak almağa hazırdır.»**

ÖTEKİ ÖNEMLİ MESELELER

Çin Komünist Partisi, mektubunun ikinci bölümünde, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği tarafından Çin'e yapılan yardım meselesini ele almakta ve bugüne kadar yalanlanmamış olan son derece önemli açıklamalarda bulunmaktadır:

«Şu noktayı işâret etmek zorundayız ki, Çin'e yapılan Sovyet yardımı, bir lûtuf olmaktan uzaktır. Bu yardım, herşeyden önce ticarî anlaşmalara dayanmış ve tek taraflı olmamıştır. Kredi yoluyla alınmış teçhizat ve emtia dahil olmak üzere Çin, kendisine teslim edilen bütün malzeme ve emtiayı Sovyetler Birliği'ne mal, altın ve geçerli yabancı döviz hâlinde ve faiziyle ödemiştir, hâlen de ödemektedir. Gene eklemek zorundayız ki, Sovyetler Birliği'nden ithal ettiğimiz bir çok metanın fiatları, dünya pazarındaki fiatların çok üzerindeydi.»

Bu konuda bir takım somut örneklerin ve rakamların sıralandığı mektupla daha sonra, Sov-

yetler Birliği'nin verdiği kredilerin gene Sovyetler Birliği'nden mal ve özellikle de silâh almak yolunda kullanıldığına ve bu silâhların da Kore savaşı sırasında kullanıldığına işâret edilmekte ve 1960 ta Sovyet teknisyenlerinin geri çekilmesi hakkında ilgi çekici açıklamalar yapılmaktadır.

Mektubun son bölümü: **«Alenî polemiğe son verilmesi hakkında»** başlığını taşımakla ve Çin Komünist Partisi, gerek alenî polemiğe son verilmesini gerekse «marksizm - leninizmin devrimci prensiplerine dayanan birliğe dönülmesini» sağlamak amacıyla dört tedbir teklif etmektedir:

1) İki taraflı ve çok taraflı görüşmeler.

2) Bütün komünist ve işçi partilerinin katılacağı bir konferans toplanması.

3) Vazgeçilmez hazırlayıcı tedbir olarak, Çin Komünist Partisi ile Sovyetler Birliği Komünist Partisi arasındaki görüşmelerin yeniden başlaması.

4) Bu görüşmelerden sonra da, Konferansı hazırlamak üzere, (listesi verilen) on yedi parti temsilcilerinin toplanması.

Daha henüz 27 Şubat 1964 te olduğumuzu hatırlatalım. Yani Sustof raporu henüz yayınlanmış değildir. Bu raporun 3 Nisanda yayınlanması üzerine, **Halkın Gazetesi,** şu kısa hükümle yetinecektir: «Şunu teslim etmek gerekir ki, **Pravda**'nın tam yedi sayfasını kaplayan ve yalan, safsata ve tahriften gayrı hiç bir şey ihtiva etmeyen

bir belgeyi hazırlayabilmek, bir çeşit kahramanlıktır.»

Suslof raporunun yayınlanmasından bir kaç gün önce, Çin'e karşı Sovyet hücumları iyice şiddetlenmiş bulunuyordu.

Kruşçef bu sırada, Çin Komünist Partisi'ni resmen mahkûm etmek yani bir kopma yaratmak amacıyla, bütün komünist partilerin katılacağı enternasyonal bir konferansı bir an önce toplamağa iyice kararlıydı.

Bu fikir, yeni değildi. Daha 1963 sonbaharında, Moskova'ya bağlılığı ile ünlü Portekiz partisi tarafından ileri atılan bu fikri Fransız Komünist Partisi de derhal benimsemişti.

Bununla birlikte Kruşçef, bir çok komünist partisinin endişelendiğini ve direndiğini görünce, geçici olarak gerilemiş, hattâ «alenî polemiğin durdurulması»nı bile teklif etmişti.

Ama bu da, bir çok partide uyanan endişeyi yatıştırmağa yetmedi. Fidel Castro susuyordu. Mart ayında sonuçsuz bir arabuluculuk denemesine girişmiş olan Romanya partisi, mesafeli bir tavır takınmaktaydı. Böyle bir konferansın Sovyetler tarafından istenen şartlar içinde toplanmasına karşı çıkan Japonya, Endonezya, Vietnam, Kore ve başka Uzak Doğu partileri dışında, Polonya ve İtalyan partileri de düşünmek için mühlet istemişlerdi. 13 Nisan 1964 te Moskova'ya gelen Gomulka'yı, Kruşçef şu sözlerle karşılıyordu: «Çinlilerin hizipçi politikasının bütün mark-

sist-leninist partiler tarafından reddedileceğine hiç bir şüphemiz yoktur. Gomulka ise, iki gün sonra, tasarlanan konferansın ancak, «bizi bugün Çin Komünist Partisi'nden ayıran anlaşmazlıkların hafifletilmesi»ne yöneldiği takdirde bir anlam kazanacağını söyleyerek buna cevap verecekti.

Ertesi gün, Kruşçef yetmiş yaşına basmıştı. Bu yıldönümü dolayısıyla Çin Komünist Partisi tarafından gönderilen kutlama telgrafında şu sözler yer almaktadır:

«Aramızda mevcut olan anlaşmazlıklar geçicidir. Büyük bir dünya krizi patlak verdiği takdirde, hiç şüphe edilmesin ki, partilerimiz, ülkelerimiz ve halklarımız ortak düşmana karşı yanyana ve omuz omuza dikileceklerdir. Emperyalistler ve gericiler, birliğimiz karşısında titresin.»

Ertesi gün 17 Nisanda da Kruşçef, kopma tasarısından vazgeçmeksizin ama niyetlerini gizlemeyi ihtiyatlı bularak, şu beyanatı vardı: «Bizimle tam bir fikir birliği hâlinde bulunmayanlarla aramızdaki köprüleri atmamak gerekir!»

Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi, 7 Mayasta Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ne yazdığı mektupta, «işçi ve komünist partileri temsilcileri arasında yapılacak konferansı hazırlayıcı toplantının tarihi, ancak Çin ve Sovyet partileri arasındaki görüşmelerden sonra tesbit edilebilir» denmekte ve 1960 konferansını hazırlayan aynı

yirmi altı partiyi toplamak şeklindeki Sovyet tasarısının tek taraflı bir karar olduğu ve o günden bu güne gerçekleşen değişiliklere uymadığı belirtilmektedir.

Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin, hızla bir enternasyonal konferans toplamak gereği hakkındaki mektubuna 28 Temmuzda verdiği cevapta Çin Komünist Partisi, «bölücü» bir konferansa katılmayı reddedeceğini bildiriyordu.

Tam bu sırada ardarda sökün eden iki öngörülmez olay, bu sert tartışmayı daha da çıkmaza sürükleyecektir: 11 Temmuz günü Maurice Thorez, kendisini Sovyetler Birliği'ne götürmekte olan vapurda ölüyor ve Kruşçef de böylece değerli bir destek kaybetmiş bulunuyordu. 21 Ağustosta ise, bu sefer Togliatti Sovyetler Birliği'nde hayata gözlerini kapayacaktı. Ama ölmeden önce de, İtalyan partisinin derhal yayınladığı bir memorandum yazmıştı.

«Togliatti'nin vasiyetnamesi» yanlış ismi altında tanınan belge, budur. Togliatti bu yazısında, Çin Komünist Partisi'nin tezlerine karşı olduğunu bildirmekle birlikte, şunları da kaydetmekteydi.

«Enternasyonal konferansın yerinde olup olmadığı konusunda şüpheler beslemekteyiz. Çünkü artık açıkça meydana çıkmıştır ki, Çin partisinden gayrı kabarık bir parti topluluğu da bu konferansa katılmayacaktır.»

Daha ilerde de: «Batılı ülkelerdeki komünist ve işçi hareketini fazla iyimser bir hava içinde göstermek hatâsına» düştüklerini söylüyor ve şunları ekliyordu:

«İşte gene bu sebepledir ki, Çin tezlerini daima hatâlı ve tehlikeli diye görmüş olmakla birlikte, esas hedefi bu tezlerin mahkûm edimesi ve bu tezlere karşı mücadele açılması olan enternasyonal bir konferansın fayda verip vermeyeceği konusunda ciddî ihtiyat kayıtlarımız bulunmaktadır. Çünkü bu takdirde, kapitalist ülkelerdeki komünist partilerinin yanlış bir yola sürükleneceğinden, yani sadece ideolojik karakterde ve gerçekten uzak iç çekişmelere düşeceğinden korkmaktayız. Hele hareket açık bir kopmayla sonuçlanır ve bütün ülkelerde kendi «seksiyon»larını kuracak enternasyonal bir Çin merkezi ortaya çıkarsa, tehlike daha da ciddîleşecektir...

«İdeolojik fikir ayrılıklarının ötesinde, bütün sosyalist güçlerin ortak bir aksiyon içinde en gerici emperyalist gruplara karşı birliği, mutlak bir zorunluktur. Çin'ın ve Çin komünistlerinin bu birlik dışına atılmaları akıl almaz.»

Daha ilerde de, her zamanki incelik ve esnekliğiyle şöyle demekte:

«Sosyalist ülkelerden ve hattâ Sovyetler Birliği'nden, bu ülkelerde herşey her zaman çok iyi gidiyormuş gibi söz etmek doğru değildir. 1960 Bildirisinde yer alan bu ülkeler hakkındaki bölüm, bu bakımdan bir hatâ olmuştur. Bütün sos-

yalist ülkelerde aralıksız olarak güçlükler, çelişmeler ve yeni meseleler doğacaktır; ve bunların gerçek veçheleriyle görülüp değerlendirilmesi gerekir. Herşeyin her zaman çok iyi gittiği izlenimini yarattıktan sonra, birdenbire, güç durumlardan söz açmak ve bunları açıklamak zorunda kalmak: düşülebilecek en kötü durumdur.»

Ve şu sonucu varmaktadır:

«Sonuç olarak, bir karşılıklı anlaşma ve bütün harekette daha bir birlik temeli yaratmak istiyorsak, bir çok duruma ve çok meseleye eleştirici bir zihniyetle yanaşmak gerektiği kanısındayız.»

Bu arada Sovyetler Birliği Komünist Partisi, yapılan ihtarları kaale almaksınız, 1960 konferansını hazırlamış olan aynı yirmi altı partiyi, 1965 ortasında yapılması tasarlanan genel konferansı hazırlamak üzere 15 Aralıkta Movkova'da toplanmaya dâvet ettiğini Çin Komünist Partisi'ne ilân ediyordu.

Çin Komünist Partisi, buna 31 Ağustosta çok sert bir cevap verdi:

«Sizin gözünüzde bütün kardeş partiler, keyfinizce kullanabileceğiniz basit bier oyuncaktan ibaret.

«1964 Aralığın hazırlık komitesini toplayacağınız günü, enternasyonal komünist hareketin büyük parçalanma günü olarak tarihe geçecektir.»

Kamuoyunu oyalamak amacıyla 2 Eylül 1964 tarihli **Pravda**, delil göstermeksizin, Çinlilerin Sovyet toprakları üzerindeki taleplerinin 1,5 milyon kilometre kareye ulaştığı haberini yayınlıyordu. Çinlilerin« toprak talepleri» nin aslını biliyoruz. Belli ki bu haber, Rus halkının öfkesini Çinlilerin üzerine çekmek için Kruşçef tarafından bulunmuş bir araçtan ibaretti. Zaten Kruşçef Prag'da kendi ağzıyla söylemiş bulunuyordu. «O kadar ileri gittiler ki, şimdi de toprak talep ediyorlar. Sovyetler Birliği'ni parçalamak teklifinde bulunmadıklarına şükredelim.»

Bütün bu gürültü belki de Sovyetler Birliği'nde gittikçe ciddîleşen ekonomik güçlükleri de gizlemeğe yarıyordu. Niketim bu güçlükler, Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi önünde Kruşçef tarafından okunan geniş bir raporun da konusunu teşkil etmişti.

Sonra Kruşçef, Soçi'de dinlenmek üzere Kafkasya'ya gitti. Ama tatili yarım kalacaktı: 15 Ekimde devrildi.

16 Ekim günü de Çinliler, ilk atom bombalarını patlattılar.

BÖLÜM : V

16 EKİM 1964'TEN 1966 ORTASINA KRUŞÇEF'SİZ KRUŞÇEVİZM

KIRILAN BİR UMUT

Kruşçef düştü, ertesi gün de ilk Çin bombası patladı. Hiç şüphe yok ki bu, basit bir rastlantıdır.. Ama bu basit raslantı, Çin için bir çifte zafer şeklinde tecelli etmiştir.

Askerî bakımdan, ilk atom bombalarına sahip olmak, silâhlanma alanındaki kuvvetler dengesini kısa zamanda değiştiremeyecektir. Zaten Çin'in askerî gücü, yöneticilerinin sık sık tekrarladıkları gibi, bir kaç gelişmiş silâha sahip olmağa değil; Amerikalılar bu ülkeye doğrudan doğruya saldırmak çılgınlığını gösterdikleri takdirde, kullanılan silâhlar ne olursa olsun, yüz milyonlarca Çinliyi müzaffer bir mücadeleye sürükleyebilecek bir politika çizgisine dayanmaktadır.

Demek ki ilk atom bombasının patlatılmasında asıl ağır basan nokta, işin askerî önemi değildir. Ne var ki, bu bombanın patlaması, genç Çin endüstrisinin sadece kendi emeğiyle ve kendi güçlerine dayanarak, üstelik de Sovyet yardımının kesilmiş oluşuna rağmen, en zorlu taknik problemleri çözebilecek bir seviyeye ulaştığını ispatlıyordu.

Öte yandan, ilk Çin bombasının patlatılması Çinli yöneticiler için aynı gün, 16 Ekim 1964 günü, şu sözlerin yer aldığı resmî bir bildiri yâyınlamak fırsatını yaratmıştı:

«Çin hükümeti, hangi anda ve hangi şartlar içinde olursa olsun, Çin'in nükleer silâh kullanan ilk ülke olmayacağını resmen ilân eder...»

Gene aynı gün, Mao Çe Tung başta olmak üzere Çin'in belli başlı yöneticileri, Liu Şao şi, Çu Teh ve Çu En Lay, Kruşçef'in yerini almış olan Sovyetler yöneticileri Brejnef, Kossigin ve Mikoyan'a yeni görevlerini kutlama telgrafı çekiyorlardı. Son Sovyet uzay gemisi **Voskod**'un başarısından ötürü tebrik sözlerinin de yer aldığı bu mesaj, Sovyet ve Çin halkları arasındaki yıkılmaz dostluğun gelişmesine bağlanan umudu da dile getiriyordu.

Bu andan itibaren açıkça belli oluyordu ki, Çinli yöneticiler Kruşçef'in düşmesini kendi zaferleri sayıp sevinç gösterilerine düşmekten uzak kalmakta ama bu düşüşün kısa zamanda iki Parti arasında bir yaklaşmaya yolaçacğını ummakta-

dırlar.

Bununla birlikte, Kruşçef,in devrilme şartları da bulanık kalmaktaydı. Sebep olarak Sovyetler Birliği Komünist Partisi tarafından gösterilen sıhhî durumdan ötürü istifa gerekçesinin ne kadar sudan olduğunu söylemeğe bilmiyoruz, ihtiyaç var mıdır?

Gerçekte, Kruşçef'in devrilmesinin iki belli başı sebebi vardır İlkin, Sovyet yöneticileri, Sovyetler Birliği'nin ve enternasyonal komünist hareketin içinde bulunduğu durumda, Çin'in ihracının yaratacağı güçlükler karşısında gerilemişler. Sonra da, Kruşçef ekonomik alandaki düzensiz tedbirlerinin ceremesini çekmiştir.

İki ülke arasındaki ilişkilerin düzeltilmesi konusunda ilk adımı Çinli yöneticiler atmıştır. Her türlü polemiğe son vererek, ihtilâlin 47. yıldönümü şenlikleri dolayısıyla Moskova'ya Çu En Lay'ın başkanlığında kalabalık bir heyet gönderdiler. 5 Kasımda gelen heyet, Hava alanında, başta Sovyetler Birliği'nin yeni başbakanı Kossigin olmak üzere, kalabalık bir Sovyet yöneticiler topluluğu tarafından karşılandı. Aynı gün Çin Komünist Partisi yöneticileri de Brajnef, Mikoyan ve Kossigin'e, Sovyet halkının Komünist Partisi yönetiminde Ekim İhtilâli'nden beri kazandığı başarıları öven son derece hararetli bir tebrik telgrafı yolluyorlardı.

Bununla birlikte, yeni Sovyet yöneticileri Kruşçef'in düşüsünden hemen sonra, Sovyetler

Birliği'nin dış politikasında hiç bir değişiklik olmıyacağını belirmişler ve Çin'e karşı yeniden hücuma geçmekten sakınmaka birlikte, komünist partiler arasındaki enternasyonal Konferans tasarısından vazgeçmediklerini açıklamışlardı.

İç politikada, ekonomik düzensizikleri düzeltmeğe çabalamaktaydılar. Zaten tam kontrolleri altında tuttukları Parti ile Devlet makanizması kendilerini tehlikeli eleştirilerden korumaktaydı.

Ama dış politika konusunda işler bu kadar basit değildi. Başta Amerika olmak üzere kapitalist Devletlere karşı, aynı barış içinde birlikte yaşama anlayışını sürdürmeğe kararlıydılar.

Çin'e karşı ise, hatâda bulunduklarını itiraf etmeleri mümkün değildi, çünkü bu durumda bütün dış politikalarını reddetme hâline düşeceklerdi. Hiç şüphe yok ki yeni yöneticiler de Çinlilere karşı tıpkı Kruşçef gibi husumet beşliyor, ama sert polemiğe son vererek ve bazı sathî tâvizlerde bulunarak, özelikle de 15 Aralıktaki hazırlık toplantısını erteleyerek vakit kazanacaklarını düşünüyorlardı.

Moskova'da geçirdiği birkaç gün zarfında, Çu En Lay'ın bu durumu farketmiş olması pek mümkündür. İşin özüne bakılırsa, hiç bir şey değişmemiş bulunuyordu. Yeni ekip de Kruşçef'in politikasını sürdürecekti, ama bunu daha ustalıkla başaracağını sanıyordu.

14 Kasımda Pekin'e dönen Çu En Lay, başta Mao Çe Tung olmak üzere Çin Komünist Partisi'-

nin en önde gelen şahsiyetleri tarafından karşılandı. Daha önce yayınlanan komünikede, Çin heyetinin Brejnef, Kossigin, Mikoyan, Podgorniy, Andropof, Ponomaref ve Gromiko ile görüşmeler yaptığı açıklanmıştı.

Gene aynı gün, **Barış ve Sosyalizm Meseleleri** adlı enternasyonal derginin Rusça yayınlanan sayısı Çin Komünist Partisi'ne saldıran makalelerle doluydu.

ÇATIŞMA YENİDEN BAŞLIYOR

21 Kasım günü, Çin Komünist Partisi'nin organı **Kızıl Bayrak** dergisi, çok sert bir makale yayınlıyordu. «Kruşçef neden düştü?» başlığını taşıyan bu yazıda Kruşçef, «uslanmaz fesatçı», «politika sahnesinin maskarası» gibi sıfatlarla nitelendikten sonra, şunlar söylenmekteydi:

«Tarihteki bütün oportünist ve revizyonistler tarafından ileri sürülmüş bir anti-marksist görüşler yığınından Kruşçef, «barış içinde birlikte yaşama», «barış içinde yarışma», «barış yoldan sosyalizme geçiş», «tüm halkın Devleti» ve «tüm halkın Partisi» çizgisi denilen sistematik şekilde revizyonist bir politika çıkarmıştır. Bir yandan emperyalizme karşı kapitülasyonizm politika güderken, öte yandan da, halkların devrimci mücadelesini önleyip susturmak amacıyla sınıflar arasında uzlaşma teorisini kullanmıştır. Proletarya enternasyonalizmi yerine büyük Devlet şovenizmini benimseyerek, enternasyonal komünist ha-

reketin sînesinde hizipçilik yapmıştır.»

Biraz ilerde şu satırlar yer alıyordu:

«Kruşçef, Amerikan emperyalizmiyle «tam bir işbirliği» gerçekleştirmeğe çabalamış, Sovyetler Birliği ve Birleşik-Devletler başkanlarının «insanlığın kaderi üzerinde sön sözü söyleyecekleri» şeklinde saçma bir görüşü benimseyip savunmuş, ve Amerikan emparyalistlerinin ağababasını «barışa samimiyetle bağlı» bir adam olarak niteleyerek övmüştür.»

Daha ilerde de, şu ağır itham göze çarpmaktadır:

Bu hatâlı siyaset, «barışçı ve parlemanter yoldan sosyalizme geçiş» kisvesi altında, «bazı kapitalist ülkelerdeki komünist ve işçi partilerinin her türlü hayatiyetten yoksun ve burjuvazinin elinde birer oyuncak hâline gelmiş **yeni tip sosyal-demokrat partiler** şeklinde soysuzlaşmasına yolaçmıştır.»

Bu son paragraf, hiç şüphe yok ki en başta, uzun yıllardan beri takındığı tavırdan ötürü, Fransız Komünist Partisi'ni hedef almaktaydı.

Bu makale niçin yazılmıştır? Hiç şüphesiz: **Çin Komünist** Partisi'nin olup bitenleri unutmadığını, prensip meselelerindeki tutumunun değişmediği ve başka bir sıfat altında aynı politikayı, Kruşçef'siz kruşçevizm politikasını sürdürerek Çinlileri uyutmanın mümkün olmayacağını Sovyet yöneticilerine bir kere daha hatırlatmak için.

Sovyetler Birliği Komünist Partisi, Kasım sonunda Çin Komünist Partisi'ni ve öteki yirmi dört partiyi, 1 Martta, Moskova'da yapılacak hazırlık konferansını hazırlamak üzere bir «danışma toplantısı»na dâvet etti. Bu da gösteriyordu ki, Sovyetler Birliği Komünist Partisi, Çin Komünist Partisi, Çin Komünist Partisi'ni enternasyonal komünist hareket tarafından resmen mahkûm ettirebilmek umudunu yitirmiş olmaktan uzaktı. Dâvet edilen partilerden yedi tanesinin, Arnavutluk, Çin, Kore, Endonezya, Japonya, Romanya ve Vietnam partilerinin böyle bir toplantıya katılmayı kesinlikle reddetmeleri kayda değer.

Yıl sonunda ortaya çıkan bir başka olay da polemiğin şiddetlenmesiyle sonuçlanacaktı: Hindistanla Çin arasındaki çatışma sonucunda Hint Komünist Partisi ikiye bölünmüştü. Partinin bir bölüğü Çinlilerin tutumunu onaylarken Donge'nin yönetimindeki bir ikinci bölük de Hint burjuvazisinin temsicisi oan Nehru'nun yönettiği Kongre Partisi' nin safında yer almıştı. Dange ile dostları, 1962 olaylarında Çin'in saldırgan telâkki edilmesi gerektiğini idddia etmekten kaçınmamışlar ve bu da Partinin, eşit önemde iki partiye ayrılmasıyla sonuçlanmıştı.

Çin'i suçlamayı reddeden parti, kendi kongresini 31 Ekim-7 Kasım tarihleri arasında Kalkütta'da yaptı. Toplantıya katılan 422 delege, bö-

lünüşten önceki üyelerin aşağı yukarı % 60 ı demek olan 100 bin üyeyi temsil etmekteydi.

13-23 Aralık tarihleri arasında da Bombay'da, Donge'nin partisinin kongresi toplandı. Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin temcilcisi olarak Ponomaref, bu kongrede, söz konusu partinin «enternasyonal komünist hareketin şanlı bir bölüğü» olduğunu söyledi.

Mesele önemlidir. Çünkü bu kongrelerden az sonra Aralık sonunda Hin hükümeti, ilk Partiden sekiz yüz üyeyi ortada hiç bir haklı çıkartıcı sebep yokken tevkif ediyor, buna karşılık Dange'nin partisinden hiç kimsenin kılına dokunmuyordu. Ardından da, Hint ve Sovyet hükümleri arasında, özellikle son model Mig avcı uçaklarını kapsayan yeni silâh anlaşmaları imzalanıyordu.

Gördük ki Çin Komünist Partisi yöneticileri, yeni Sovyet yöneticilerini açıkça suçlamaktan kaçınarak, Kurşçef revizyonizminin enternasyonal komünist harekete ettiği kötülükleri ısrarla belirtmekle yetinmişlerdir. Bu yolda da zekici bir çareye başvurarak, Kruşçef'in Stalin'in ölümünden önceki ve sonraki bütün eserlerini tarih sırasiyla yayınlamağa koyuldular. Çinli yöneticilere göre, bu nutuk ve yazılar, Çin halkının - ve başka halkının ve başka halkların da - son derece değerli dersler çıkartabileceği «harika bir negatif literatür» teşkil etmekteydi. Şubat ayında Pekin'de, 1954 yılının makale ve nutuklarına ayrılan üçüncü cilt satışa çıkarıldı. İlk

iki cilt, daha önceki devreye aitti. Kruşçef'in eseri, ilk hesaplara göre, on milyon kelime civarında bir bütün temsil ettiğine göre, bu yayının oldukça uzayacağı anlaşılmaktadır. Üçüncü cildin başında yer alan kısa önsözden, şu alaylı parçayı alalım:

»Kruşçef'e karşı büyük bir adaletsizlik yapıldığını belirtmek isteriz. Çünkü daha dün kendisini büyük hayranlık gösteriyle karşılamış ve koca koca nişanlarla taltif etmiş olanlar, Kruşçef'in düşüşünden sonra birdenbire tersyüz ederek, eserlerinin, fotoğraflarının ve portrelerinin tamamıyla ortadan kaldırılıp yok edilmesini emretmişlerdir. Bu ise, pek hoş bir tavır sayılamaz. Daha bir kaç gün önce, Kruşçef'in marksizm-leninizmi geliştirdiğini, Kruşçef'in önemli ve hattâ dâhi bir yönetici ve teorisyen olduğunu, gene Kruşçef'in entesnasyonal komünist hareketinin birliğinden gayrı bir kaygı taşımadığını söyleyenler, bu aynı kimseler değil midir? Öyleyse niçin şimdi, on milyon kelimelik bir eseri ortadan kaldırmak gibi son derece ciddi bir tedbire başvuruyorlar? Bütün bu kitapları toplatıp yakmak neye yarayacak acaba? Yoksa bu tutum, Kuruşçef revizyonizminden kesin olarak vazgeçildiğini anlamına mı gelmektedir?»

Sovyetler Birliği Komünist Partisi de kendi yönünden, yavaş yavaş hücuma geçmiş bulunuyordu. 1965 Şubatında Moskova'da, Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi sekreteri

Ponomaref'in yönetiminde yazılmış ve **işçi sınıfının enternasyonal devrimci hareketi** başlığını taşıyan bir kitap satışa çıkarılmış bulunuyordu. Kitapta, Çin yöneticilerinin politik çizgisine şiddetle saldırılmaktaydı.

Aynı zamanda da, Sovyet basını, radyosu ve televizyonu, Parti üyelerinin ve genellikle bütün Sovyet yurdaşlarının Suslof raporunu ve öteki Çin'e muhalif yazı ve belgeleri okuyup incelemelerinin bir görev olduğunu bildirmekteydi.

MART 1965 TOPLANTISI

Şubat 1965 başında Amerikalılar, Vietnam Demokratik Cumhuriyeti'ni bombalamağa koyulmuşlardı. Buna karşılık Sovyet yöneticileri, bir dünya savaşı tehlikesini önlemek bahanesiyle, Birleşik-devletlerle işbirliği yapmak politikasına sâdık kalıyor ve Çin'i, bir Komünist partileri enternasyonal Konferansı tarafından mahkûm ettirmekten vazgeçmemiş bulunuyordu. İşte bu zihniyetledir ki, 1-5 Mart tarihleri arasında ve böyle bir konferansı hazırlamak amacıyla, Moskova'da bir «danışma toplantısı» yapıldı.

Çağrılmış olan yirmi altı partiden yedisinin katılmağa reddettiği bu toplantıya katılanlardan Dange'nin partisi, Hindistan'daki komünist hareketi bütünüyle temsil etmekten uzak hizipçi bir topluluk olarak göz önüne alınabilirdi.

Sovyetler Birliği Komünist Partisi tarafından Şubat ayında Çin'e karşı girişilmiş olan şiddetli saldırılar, Moskova toplantısına başarı kazandır-

mağa yetmedi. Toplantıdan sonra yayınlann bildirinin, daha önceki Çin'e karşı kampanyaya nispetle hissedilir bir gerileme kaydettiği göz önüne alınırsa, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'ni desteklemeğe alışık komünist partileri arasında da bu konuda fikir ayrılıkları çıktığı sonucuna varılabilir. Çünkü bu bildiri, «emperyalizmle mücadele etmek», Amerikan emparyalizmine karşı mücadelesinde Vietnam'ı desteklemek», «halk devrimlerini tutmak» gerektiği üzerinde duruyordu ki, bu noktalar da, Çin Komünist Partisi tarafından öteden beri savunulan tezlere, lâfzî ve dolaylı bir şekilde de olsa, dönüş teşkil etmektedir.

Bildirinin en ilgi çekici bölümü, fikir ayrılıklarına ayrılan kısımdır:

«Toplantıya katılanlar, komünist partilerini birleştiren şeyin, kendilerini şu an için ayırmakta olan şeyden çok daha güçlü olduğu kanısını beslediklerini ifade etmişlerdir.» Daha ilerde de: «Toplantıda temsil edilen partiler, hasmîne bir karakter gösteren ve kardeş partiler için haysiyet kırıcı olan alenî polemiğe son verilmesi taraftarıdır.»

Sovyet yöneticileri bu bildiriden, kendilerini Vietnam halkı için «eylem birliği»nin önderleri ilân ederek, mümkün olduğu kadar faydalanmağa çalışacaklardır.

Çinlilerin, **Halkın Gazetesi** ve **Kızıl Bayrak**'ta makaleler halinde yayınlanan sert cevabı, şöyle özetlenebilir: Devrimci hareketin bütün meselelerini söz konusu eden bir polemiği siz açtınız, bir bir ve kesinlikle açıkladığımız en ciddî hatâları siz işlediniz, otokritiğinizi yapmayı siz reddettiniz ve gene siz, politikanızı değiştirmeyi de reddediyorsunuz, bu şartlar içinde, polemiğe devam etmek bizim en kesin hakkımız ve en baş ödevimizdir.

«Şimdi söz konusu olan, sadece, şunları yapıp yapamayacağınızı bilmektir:

«Hizipçi toplantıların yapılması hakkındaki bütün emirlerinizin hatâlı ve gayrı meşrû olduğunu alenen ilân ve hizipçi toplantının gayrı meşrû şekilde yapılmış olmasının da bir hatâ teşkil ettiğini gene alenen kabul etmek.

«Kruşçef tarafından yürütülmüş olan revizyonizmin, büyük Devlet şavenizminin ve hizipçiliğin hatâ teşkilettiğini bütün dünya komünistleri ve halkları önünde açıkça ve resmen teslim etmek.

«Sovyetler Birliği Komünist Partisi XX. ve XXII. Kongreleri tarafından Kruşçef'in yönetiminde kabul edilmiş bulunan revizyonist program ve politikanın hatâ teşkil ettiğini açıkça kabuletmek.

«Sovyetler Birliği Komünist Partisi yöneticilerinin Çin'e Arnavutluk'a, Japon Komünist Partisi'ne ve öteki marksist-leninist partilere karşı revâ görmüş olduğu bütün eylem ve sözlerin hatâ teşkilettiğini alenen kabul etmek.

«Ve, bundan böyle Kruşçef revizyonizmine bir daha dönmemeyi ve marksizm-leninizmin, proletarya enternasyonalizminin ve 1957-1960 Bildirilerindeki devrimci prensiplerin yolundan ayrılmamayı alenen taahhüt etmek.»

«Fikir ayrılıkları hakikaten hafifletilmek ve düşmana karşı birlik gerçekleştirilmek isteniyorsa, bütün bu prensip meselelerinin çözümü şarttır...»

VİETNAM SAVAŞININ MENŞEİ

İdeolpjik çatışmanın yeniden şiddetlendiği bir sırada başgösteren son derece önemli, bir olay, yani Amerikalıların Vietnam Demokratik Cumhuriyeti'ne karşı giriştikleri savaş, anlaşmazlığa yeni bir boyut ekleyecekti.

Bu son derece ciddî meseleyi kavrayabilmek için, İkinci Dünya Savaşı sonundan beri güdülegelen Amerikan siyasetinin çerçevesi içine yerleştirmek gerekir. Amerikalıları, tarihlerinin en acı yenilgisine, belki de tek gerçek bozguna, Çin'de uğramışlardır: Savaştan sonra, kendilerine Asya kapılarını açacak adam olarak Çan Kay Şek'i tuttular. Çan Kay Şek'e bir kaç milyonluk bir ordu için gerekli bütün teçhizatı verdikleri gibi, her türlü teknik öğütle dolarları da eksik etmediler. Ve bu ordu sonunda Çin halk orduları tarafından yenilmekle kalmadı, toptan imha edildi. Öyle ki, Çan Kay Şek'e sığınak olarak küçük Taivan adasından başka yer kalmadı. Amerikan deniz ve hava

kuvvetlerinin desteği olmamış olsa, ordan da derhal atılıp çıkarılacaktı...

Amerikalılar bunu bir türlü hazmedemediler ve Uzak-Doğu'da hep, Çin'den öç almak için sürekli olarak kıvrandılar. Bunun görünürdeki sebebi, Çin'in komünist bir Devlet olmak bakımından Amerikan mitolojisinde Şer'ri temsil etmesiydi. Ama aslında Çin, sonsuz bir kazanç kaynağı edebilecek olan türlü zenginliklerle dolu uçsuz bucaksız bir ülkeyi emperyalizmin sömürü alanının dışında bırakıyordu.

İşte bunun içindir ki Amerikalılar Çin çevresindeki askerî güçlerini gittikçe yayıp pekiştirmeğe devam etmişlerdir. Ve bu yoldaki teşebbüslerinin çapını anlamak için, bir haritaya bakmak yeterlidir:

Önce, zaman zaman çatırdamasına rağmen gene de Amerika'nın elinde bir «oyuncak» olarak kalan Güney Kore'yi görmekteyiz. Sonra, görünürdeki uysallığı bir yana, Amerika'nin kiralık askerî olmayı arzulamayacak kadar acı harp anılarıyla dolu Japonya geliyor. Ama Japonya gene de, Amerikan birlikleri için bir silâh deposu teşkil etmek ve napalm gibi bazı «faydalı» ürünler satmak bakımından Amerika'ya büyük hizmetlerde bulunmaktadır. Sonra da, Amerikalıların kendi öz kuvvetlerinden gayrıbir de Çan Kay Şek'in idaresinde 600 bin kişilik bir kiralık kuvvet besledikleri Taivan adası geliyor. Sonra da, yoksul ama uysal bir sömürge olan Filipinler.

Vietnam'ı şimdilik geçelim. Amerikalıların, imzalamış oldukları tarafsızlık anlaşmalarına rağmen entrika çevirmekten ve askerî müdahalelerde bulunmaktan asla vazgeçmedikleri Laos var. Sonra da, tamamıyla uşak ruhlu bir hükümetin yönetiminde, sayısız hava alanları ve malzeme depolarıyla büyük bir Amerikan bazı hâline gelmiş olan Tayland (eski Siam). Daha sonra, İngiliz nüfusunun yerini zamanla Amerikan nüfüsünun aldığı ve monopolcü büyük burjuvazi arasında değerli destekler bulduğu Hindistan geliyor. Ve nihayet, Amerikalıların bir yandan Sovyetler Birliği'ne karşı yönelmiş Bağdat parkına bir yandan da özellikle Çin'e karşı yönelmiş Güney-Doğu Asya Anlaşması Teşkilâtı'na soktukları Pakistan'ı görüyoruz. Ama Birleşik-Devletler için ne yazık ki, bu son ülke onları hayal kırıklığına uğrattı. Bu yüz milyonluk ülkede hüküm süren sefalet ve anarşiden alabildiğine yararlandıkları hâlde, din konusunda tutucu olmasına rağmen ülkesini kayıtsız şartsız bir tâbi hâline getirtmeğe boyun eğmeyen Eyüp Han'ın iktidara gelmesini önleyemediler. Amerikan hâkimiyetine karşı durabilmek için Çin'le iyi komşuluk ve dostluk bağlantıları kurmanın şart olduğunu kavrayan Eyüp Han, iki ülke arasındaki sınır meselelerinin anlayış havası içinde ve her iki tarafın da çıkarına olarak hâlledilmesinde başarı gösterdi.

Çin'in etrafında durmadan yayılan ve güçlenen bu askerî çembere, Pasifik'teki büyük üsler-

le (ki, Guam adasındaki, her gün Vietnam'ı bombardmana giden B 52 lerin havalandığı hava üsleri bunlardandır), Çin kıyılarında sürekli nöbet bekleyen, nükleer silâhlarla yüklü muazzam yedinci filoyu da eklemek gerekir.

Geriye Vietnam kalıyordu. Amerikalılar, Fransızların gidişinden sonra Güney Vietnam üzerinde kontrollerini kurmak üzere derhal teşebbüse geçerek Cenevre antlaşmalarına karşı çıktılar. İlkin N'go ailesini desteklediler. 1963 yılına kadar Devlet başkanı durumunda olan N'go din Diem, Amerikalıların teşvikiyle, Cenevre, antlaşmalarını uygulamayı reddederek, Güney ve Kuzey dahil bütün Vietnam'da memleketin kaderini tâyin için 1956 da yapılması gereken seçimlere engel oldu. Bununla da yetinmeyerek, komünist şüphesi altındaki herkese, bunun yanısıra da budistlere karşı vahşice tedbirler almağa koyuldu.

Bu katliamdan kurtulmak amacıyla, hiç bir meşrû savunma yolu kalmamış olan Güney Vietnamlı yurtseverler silâha sarılıp Millî Kurtuluş Cephesi'ni kurdular.

Vietkong diye de adlandırılan bu Cephe mücadeleye koyulduğundan beri ardarda büyük başarılar kazanmış bulunmaktadır. Güçlükle toplanlanmış ama en iyi malzemeyle mücehhez altı yüz bin hükümet ordusunu yavaş yavaş gerilemeğe mecbur ettikleri gibi silâhlarını da alarak bozguna uğrattılar. Memleketin büyük kısmı hürri-

yete kavuştu. Kiralık askerlerinin son ve kesin yıkılma anının yaklaştığını gören Amerikalılar, artık sadece «müşavir» subay göndermekle yetinmeyerek Vietnam'a asker çıkarmağa koyuldular. Bu da umdukları sonucu vermeyince. Vietkong başarılarının ancak Kuzey Vietnam'ın yardımıyla mümkün olabileceği bahanesini ileri sürüp Demokratik Vietnam Cumhuriyeti'ne karşı hücuma geçtiler.

Olaylar 5 Ağustos 1964 günü başladı. Tonkin körfezinde kol gezen yedinci filonun Kuzey Vietnamlı deniz birliklerinin hücumuna uğradığını icad eden Amerikalılar, çeşitli kıyı bölgelerine karşı havadan ve denizden ânide saldırıya geçtiler. Bu olay, savaşı yaymağa kararlı olduklarının bir ispatıydı. Aradan çok geçmeden, yeni bir «olay» daha icad ederek (Demokratik Vietnam Cumhuriyeti kıyılarında kol gezen bir Amerikan savaş gemisi, bu sefer de, radarının ne olduğunu kestiremediği «bir şey» görmüştü) kıyı tesislerini yeniden bombaladılar.

Bu olaylar henüz mahallî ve sürekli bir karakter arzetmekteydi. Ama, on yedinci paralelin kuzeyinde kalan Kuzey Vietnam toprakları, 7 ve 8 Şubat 1965 günlerinden itibaren Amerikan uçak filoları tarafından sistematik şekilde bombalanmağa başladı. Savaş yeni bir safhaya giriyordu.

Demokratik Vietnam Cumhuriyeti hükümeti, 8 Şubat günü yayınladığı bir bildiride bu keyfî ve mesnetsiz saldırının sayısız sivil kurban verdi-

ğini, «Devletler hukukuna ve 1954 Cenevre antlaşmalarına bir tecavüz, ve dünya halklarına bir meydan okuma taşkil ettiğini» belirtiyordu.

Çin hükümeti ise, ertesi gün yayınladığı bir bildiride, Demokratik Vietnam Cumhuriyeti'nin tutumunu kayıtsız şartsız desteklediğini ilân ettikten sonra, şu temel fikri ileri sürmekteydi:

«Demokratik Vietnam Cumhuriyeti sosyalist kampın bir üyesi olduğuna göre, bu ülkeyi desteklemek ve hükümetine yardım etmek, bütün öteki sosyalist ülkeler için bir ödevdir. Ve hiç bir sosyalist ülke bu ödevden kaçamaz.»

Mart ayında ise, Tirana'da verdiği bir büyük nutukta Çu En Lay: «**Amerikan emperyalizmi ile barış içinde birlikte yaşama, söz konusu olmaktan artık kesinlikle çıkmıştır.**» dedikten sonra, şunları ekliyordu:

«Amerikan emperyalizmine karşı mıyız, değil miyiz? Bu emperyalizme gerçekten karşı mıyız, yoksa kendimizi öyle mi gösteriyoruz? İşte, marksist-leninistlerle modern revizyonistler, bu sorulara verdikleri cevaplara göre ayrılacaklardır. Modern revizyonizmin temel meselesi de budur.»

Daha ilerde de şu sözler yer almaktaydı:

«Devrimi ve kurtuluşu isteyen bütün halklar ve bütün milletler, bağımsızlık ve hükümranlıkları için mücadele etmek isteyen bütün halklar ve bütün milletler, dünya barışını savunmak isteyen bütün halklar ve bütün milletler, mücadele silâhlarını olanca güçleriyle Amerikan emperya-

lizmine çevirmek zorundadırlar.»

Sovyet yöneticilerinin bildirilerindeki ton ise, farklıdır.

Demokratik Vietnam Cumhuriyeti'ne Amerikan saldırısı başladığından bu yana verdikleri demeç ve yazdıkları makalelerde Sovyet yöneticileri, bütün dünya halklarının belli başlı düşmanı olarak, Amerikan emperyalizminden çok genellikle emperyalizmi göstermekte; Amerikan saldırısını durdurmak için, savaşı durdurmak parolası altında, geleneksel barış teşkilâtlarının gösterilerine güvenmekte; Vietnam savaşının, termonükleer bir dünya savaşı tehlikesini gittikçe arttırdığını tekrarlamakta ve çatışmayı hâlletmek için, pazarlık ve görüşme gerektiği konusunda ısrar etmektedirler.

VİETNAM'A ASKERÎ YARDIM MESELESİ

Demokratik Vietnam Cumhuriyeti'ne Sovyetler Birliği ve Çin Halk Cumhuriyeti tarafından yapılan askerî yardım meselesini açıklığa kavuşturmak zordur. Demokratik Vietnam Cumhuriyeti, gerekli bilgileri verinceye kadar, çelişen ve uyuşmaz değerlendirmelerle karşı karşıya kalacağız. Oysa bu türden bilgileri askerî sırlar çerçevesine girdiği göz önüne alınacak olursa, özellikle Sovyet yardımının ihtiyaçlara cevap verip vermediğini bilmek imkânsızlaşmaktadır. Çin Komünist Partisi'nin kesin bir dille ileri sürdüğüne göre, Sovyetler Birliği ne kalite, ne de miktar olarak, yapmak zorunda olduğu yardımı yapmamış durumdadır. Öte yandan Sovyetler de, oldukça açık bir dille ama defalarca, Demokratik Vietnam Cumhuriyeti'ne tahsis edilmiş olan si-

lâhların transitine Çinlilerin engel olduğunu bildirmişlerdir.

Mareşal Malinovski, 20 Nican 1966 da Budapeşte'de verdiği bir nutukta bu noktayı açıkça dile getirmiştir.

4 Mayısta da, Çin Dışişleri bakanlığının bir sözcüsü, Yeni Çin ajansı aracılığıyla uzun bir bildiri yayınlamıştır. Sözcü, şunları söylemektedir: «Çin, Sovyetlerin Vietnam'a yardımına hiç bir zaman ve hiç bir şekilde engel olmuş değildir. Sovyetler Birliği tarafından gönderilip de Vietnam tarafından aktarılması talep edilen bütün askerî malzeme, öncelik tanınmak suretiyle, hızla ve bedava olarak tanınmıştır...» 1965 yılı boyunca, «Vietnam'a 43.000 tonluk Sovyet askerî malzamesi taşındığını» belirten sözcü, bunun, «Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği gibi bir büyük Devlet nu da ileri sürmüştür. Teslim edilen techizatın bakımından son derece cılız bir miktar» olduğu büyük bir bölümünün «kısmen kullanılmaz hâle gelmiş eski tip malzeme» den ibaret olduğunu da bildiren sözcü: «Sovyetler Birliği'nin nispeten yeni tipte silâhlar verdiği de doğrudur, ama bu silâhlar bile modern teknik tarafından aşılmış silâhlardı. Her hâl-ü kârda, büyük miktarda iyi kaliteli silâh yardımı yapılmış değildir.» dedikten sonra şunları eklemiştir: 1966 nın ilk üçayı içinde Sovyetler Birliği Çin'den, askerî yardım malzemesi taşınmak üzere 1730 vagon talep etmiş, Çin bu

talebi kabul ederek vagonları hazırlamış, «ama teslim edilen malların tutarı 536 vagonu aşmamıştır.»

Çin yardımının miktarına gelince, elimizde, bunu ölçmek için de yeterli bilgi mevcut değildir. Sadece, 14 Haziran 1965 tarihli **Halkın Gazetesi**'nde yer alan şu bildiriyi görmekteyiz: «Çin'in Vietnam halkına yardımı, sadece imkânlarımızla sınırlıdır.»

Verilen silâhların miktarı ve kalitesi hakkındaki tartışmanın dışında, askerî yardım, Rus-Çin karşıtlığının bu noktada niçin bu derece şiddetli olduğunu kavramağa elveren bazı prensip meseleleriyle de ilgilidir. Çinliler, Sovyetlerin Vietnam'a yaptıkları yardım hakkında Amerikalılara bilgi verdiklerini iddia etmektedir. Sovyetlerse bunu yalanlamamışlar ve, Demokratik Vietnam Cumhuriyeti hükümetiyle ek yardım konusunda yeni anlaşmalar yaptıklarını övünerek açıklamağa devam etmişlerdir. Kendi yardımlarının miktarı konusundaysa Çinliler susmaktadır. İki tutum arasındaki bu fark, arazî değildir. Çinlilere göre, Amerikalıların Kuzey Vietnam'a karşı giriştikleri hücum, bütün sosyalist kampa karşı girişilmiş bir saldırıdır ve bu bakımdan da, bütün sosyalist kamp için, Amerikan emperyalistlerine karşı, ilân edilmemiş bir savaş hâli yaratmaktadır. Bu şartlar içinde bütün sosyalist ülkelerin ödevi, Kuzey Vietnam'a gerekli bütün silâhları

(talep ettiği takdirde gönüllüler de dahil olmak üzere) göndermektir. Ama iki ödevleri daha vardır: Bununla övünmemek, ve hele bu yardım ve desteğin mahiyet ve miktarını düşmana bildirmemek. Oysa, Çinlilere göre Sovyetler Birliği, yaptığı yardımı reklâm etmemekle, üç yanlı bir siyasî operasyona girişmiş olmaktadır:

1) Sovyetler Birliği, uzun zamandır Çinliler tarafından tekrarlananın tersine, emperyalizme karşı mücadele eden halkları desteklemeğe kararlı olduğunu ispata çabalamaktadır.

2) Benimsemiş bulunduğu barış içinde birlikte yaşama siyasetine devam edebilmek için şart olan Vietnam'da barışı hızla gerçekleştirmeleri için Amerikalılara baskı yapmaktadır. Sovyet hükümetinin bütün tavrı açıkça göstermektedir ki Sovyetler Birliği, Amerikan saldırganlarını bozguna uğratmağa (belki de böyle bir bozgunu mümkün görmediği ve sonuçlarından ürktüğü için) hiç bir zaman çabalamamış; buna karşılık, Amerikalıların zevâhiri kurtarmalarına elveren ve topal bir uzlaşmaya açılan bir anlaşma zemini yaratmağa yönelmiştir. İşte bunun içindir ki Sovyetler daima, Amerikan emperyalizmini suçlamakta ılımlı davranmış ve «Vietnam'da barış parolasını ön plâna çıkarmakta ısrar etmişlerdir. Oysa yapılması gereken şey, Amerikan saldırganlarını bütün dünyanın gözleri önünde tam bir bozguna uğratarak Vietnam'dan kovmasının tüm

sosyalist kamp için bir ödev ve amaç olduğunu ilân etmektir.

3) Sovyetler Birliği, Demokratik Vietnam Cumhuriyeti'ne yaptığı askerî yardımı, öteden beri zayıflatmayı ve tecrit etmeyi umduğu Çin'e karşı başka yollardan yeni hücumlarda bulunmak için fırsat bilmiştir.

Ama, gene Çinlilere göre, olaylar Sovyetlerin plânlarına uygun şekilde gelişmemektedir. İlk ve en önemli engel, Vietnam halkının kendisidir.

Savaşın başlangıcında, gösterdiği büyük cesarete rağmen Vietnam halkının, mütlhiş araçlarla mücehhez Amerikan ordusu tarafından ezilmemesi mümkün değil gibi görünmekteydi. Oysa Amerikalıların kullandıkları bütün silâhlar, atom silâhları hariç en kudretli bombalar, napalm, fosfor, gaz bombaları, sayısız bombardman uçakları ve helikapterler, hepsi hepsi boşa çıkmıştır. Tecrübe göstermiştir ki, bütün varlığıyla haklı bir savaş girişmiş olan bir halk yenilemez. Sovyet yöneticilerinin amacı olan uzlaşmalı, tâvizli bir barış ihtimali, bu durumda uzaktı. Bunun üzerine Sovyetler, asıl niyetlerini açığa vurmamak için askerî yardımı arttırmak zorunda kaldılar ama bu yardımı hiç bir zaman gerekli seviyeye de çıkartmadılar.

Ama, denecek, Vietnamlı yöneticiler yaptığı yardımdan ötürü Sovyetler Birliği'ne defalarca teşekkür etmemişler midir? Etmişlerdir. Ama, dünyanın en büyük Devleti karşısında amansız,

bir mücadeleye girmiş olan Hanoi hükümetinin, büyük bir taktik ihtiyatla davranması gerektiğini unutmamalıdır. Silâha, makinaya, ham maddeye, ilâca ve hastane tertibatına ihtiyacı olan bir hükümetin, kendisine destek olanlara teşekkür etmekten başka yapacak şeyi yoktur. Gene bundan ötürüdür ki, Hanoi hükümeti, Çinlilerle Sovyetleri bölen anlaşmazlıkta taraf tutmaktan sakınmaktadır. Meselenin özü hakkındaki fikri (ki sonunda mutlaka açıklayacaktır) ne olursa olsun, Vietnam hükümetinin ağzından, Çin hükümetine karşı en ufak bir tenkit sözü çıkmamıştır. Tam tersine, 24 Kasım 1965 günü, liberal İngiliz yazarı Felix Greneen'e verdiği bir mülâkatta Ho Şi Minh, şöyle diyordu:

«Vietnam halkı ile Çin halkı, birbirlerine kardeşçe bağlarla bağlıdırlar. Çin'in Vietnam'a sempatisi, desteği ve yardımı hem çok faydalı ve etkin, hem de çok önemlidir. Tıpkı Sovyetler Birliği ve öteki sosyalist ülkeler gibi Çin de, Kuzey Vietnam ve Millî Kurtuluş Cephesi tarafından güdülen savaş politikasıyla tamamen mutabık bulunmaktadır. Vietnam'ı, Çin'i ve sosyalist halkları biribirlerinden koparmağa yönelmiş olan bütün Amerikan oyunları, başarısızlığa uğramağa mahkûmdur.»

AMERİKAN EMPERYALİZMİ KARŞISINDAKİ TUTUM

Askerî yardım meselesi ne kadar önemli olursa olsun, daha geniş bir çerçeve içine yerleştirilerek incelenmelidir.

Burada söz konusu olan, sadece, Vietnamlı mücahitlere yeterli miktarda silâh verip vermemek değil (hiç şüphesiz ki vermek gerekiyordu); ama aynı zamanda, hiç bir bulanıklığa ve ikiz anlamlılığa kaçmadan, açık ve seçik şekilde, Amerikan emperyalizmine karşı takınılmak istenen tavrı belirlemektir. Oysa, Demokratik Vietnam Cumhuriyeti'ne hücumun başladığı Şubat 1965 ten beri Sovyet yöneticileri ve onları izleyen Komünist partiler, bu temel meseleyi örtbas etmek ve sorumululuktan kurtulabilmek için ellerinden geleni yapmışlardır.

Nitekim durumu doğru olarak tahlil edebilen gazeteciler, bunu hemen farketmişlerdi. Bir örnek olarak, 3 Haziran 1965 tarihinde Michel Bos-

quet'nin **Le Nouvel Observeteur**'de yayınlamış olduğu makaleden bir parça aktaracağız. Bosquet işe, ünlü Amerikan gazetecisi James Restor'un **New York Times**'ta çıkmış bir yazısını zikretmekle başlıyordu: «Birleşik-Devletler ve Rusya, elele vermiş, Asya'da Çin nüfuzunun yayılmasını önlemeğe çalışmaktadırlar... Ruslar, özel sohbetler sırasında, bu konuda yapabilecekleri en son şeyin, Kuzey Vietnamlı müttefiklerine saldırı silâhları yerine savunma silâları vermek olduğunu ısrarla belirtmektedirler. Ayrıca, bu ülkede Çin hâkimiyetine karşı olduklarını da açıkça ilân ediyorlar.

«Havadis, şaşırtıcı şekilde önemli, Bakında işe siz! Rusya'da komünizmin zafere erişmesinden bu yana ilk defa olarak kapitalist bir ülke, askerî ve siyasî bütün anlaşmaların garantisi altındaki bir sosyalist kamp ülkesine tecavüze cüret edecek ve o ülkeyi altı ay boyunca aralıksız şekilde bombalayacak da, kudretli Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği, hani şu, 1965 Süveyş baskını sırasında ortalığı derhal füzelerini harekete geçirmekle tehdit eden Sovyetler Birliği, tek tepki olarak gelip saldırganlara, kendisinin de Çin'e karşı olduğuunu ve Kuzey Vietnamlı mütefiklerine savunma silâhları vermekten «daha az» bir şey yapamayacağını bildirecek!..

«Bu durum James Reston'un satırlarında açıklamasını buluyor: Şiddet bakımından bugün Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği ile Çin

arasındaki karşıtlık, komünizm ile kapitalizm arasındaki karşıtlıktan fazladır. Stratejiden, teoriden ve ortak yönetimden mahrum kalan enternasyonal komünist hareket bugün rotasını şaşırmış durumdadır.»

Bu arada, **Halkın Gazetesi** ile **Kızıl Bayrak**'ta ardarda yayınlanmış iki yazıdan aktaracağımız iki kısım üzerine de dikkatleri çekmek isteriz.

Sovyet yöneticilerinin bugünkü tavırlarındaki çelişmeleri inceleyen bu yazılarda, Çin Komünist Partisi'nin görüşü şöyle dile getirilmektedir:

«Sözlerindeki çelişmeleri açıklamaktan âciz kalmaktadırar... Amerikan emperyalizmine karşı çıkmak istediklerini iddia ediyorlar, ama bir yandan da «Sovyetler Birliği ile Amerika arasındaki işbirliği için yeterince geniş bir zemin» mevcut olduğunu söylüyorlar. Bazen Vietnam'daki Amerikan saldırısını takbih ediyorlar, ama sonunda daima «Sovyetler-Amerikan ilişkilerinin düzelmesi» meselesine gelip takılıyorlar ve dünyanın bütün problemlerini «Sovyetler Amerikan işbirliği» çerçevesi içinde görmeğe yöneliyorlar...

«Üstelik, eylemlerinde tezahür eden çelişkileri de açıklamaktan âciz kalmaktadırlar. Vietnam'a yardım eder gözüküyorlar, ama daha önceden de «yardım plânlarını» Amerikalılara açıklamayı ve Washington, Londra ve Paris'te barış görüşmelerinin başlaması için geniş faaliyete geçmeyi ihmal etmiyorlar. Sözün kısası, Amerikalı saldırganlara bir «çıkış yolu», bir «kurtuluş çare-

si» bulabilmek için çarpınmaktadırlar... Amerikan emperyalistlerinin bazı sözleri, üzerlerinnde inceden inceye düşürmeğe değer. Amerikan emperyalistleri, Vietnam'a Sovyet silâhlarının girişini «teşvik edici» bir unsur olarak nitelenmekte, bunun «yatıştırıcı bir tesiri »olacağını belirtmekte, «hattâ Amerikan kuvetleriyle Sovyet kuvvetlerinin doğrudan doğruya çatışmalarının Vietnam meselesinin halli için gerekli görüşme ve pazarlıklara bir an önce başlamaya fırsat teşkil edeceğini» ileri sürmektedirler.»

İkinci parça ise: Kremlin'deki revizyonistlere karşı mücadeleyi sonuna kadar yürütme mi, yoksa kendilerine bir «mühlet» vermek mi gerekir? sorusunu cevaplandırmaktadır.

«Kruşçef revizyanizmine karşı mücadeleyi, kazanılmış başarılara yaslanarak sürdürmek ve kararlı şekilde sonuna kadar yürütmek zorundayız.» Çünkü, ve işin temeli bu cümlededir: «Enternasyonal komünist hareketin geleceği, halkların devrimci savaşmalarının gelişmesi ve insanlığın kaderi, Kruşçef revizyonizmine karşı yürütülecek mücadeleye bağlıdır.»

AMERİKAN TEHDİTLERİ KARŞISINDA ÇİN'İN TUTUMU

Savaş yaygın bir hâl aldığı takdirde tehlikeyle burun buruna gelecek olan ülke, hiç şüphe yok ki Çindir. Pekin'de komünist bir idare kurulalı beri Amerikan savaş hazırlıklarının nereye yöneldiğine işâret etmiştik. Vietnam savaşının da bu hazırlıkların bir bölümü olduğunu anlamak için pek zeki olmağa lüzum yoktur. Kruşçef ve haleflerinin, Çin'in kudretini zayıflatmağa ve Amerikan emperyalizmiyle işbirliği aramağa yönelen davranışlarını affedilmez kılan da işte bu durumdur. Sovyetler Birliği Komünist Partisi yöneticilerinin, sayısız Amerikan politikacısının ve askerî şefinin gene sayısız resmî ve gayrı resmî beyanlarında en tehlikeli ve ortadan kaldırılması gerekli düşman olarak Çin'i göstermelerinden söz etmeyişleri ilgi çekici bi ranlam kazanmaktadır.

Bu tehlike karşısında Çin'in tutumu, Dışişleri bakanı mareşal ÇenYi tarafından Pekin'de 29

Eylül 1965 te üç yüz yerli ve yabancı gazeteci önünde yapılan bir basın toplantısında açık olarak dile getirilmiştir.

Mareşalin bütün dünyada büyük yankı uyandıran bu konuşmasında ileri sürdüğü belli başlı noktalar, şöyle özetlenebilir:

1) Amerikalılar bize savaş ilân etmeğe kararlıysalar, biz kendilerini engeleyemeyiz. Ama böyle bir şıkta, bu saldırının mümkün olduğu kadar erken başlamasını tercit ederiz. Çünkü tedbirlerimizi aldık ve şimdiden onları yenecek durumdayız.

2) Amerikalılar bize saldırdıkları takdirde, kendilerine müttefik arayacaklardır. Hiç şüphe yok ki İngiliz emperyalistlerine, Japon ve Hint gericilerine ve hattâ belki de modern revizyonistlere, yani, Sovyet yöneticilerine güvenmektedirler. Bu şıkta da son zafer bizim olacaktır. Kaldı ki Sovyet halkı ve Sovyetler Birliği Komünist Partisi üyeleri, yöneticilerinin bu ihanetini asla sîneye çekmeyecektir.

3) Sizden sadece korkmamakla kalmıyor, aynı zamanda, bize saldırmağa kararlıysanız sizi sabırsızlıkla bekliyoruz. «Bekleye bekleye saçlarım ağardı.»

4) Ve bu son nokta, Amerikaları en çok düşündürmüş olan noktadır: Bize saldırdığınız takdirde savaşın sınırı kalmayacaktır. Zaferi bir an önce kazanmak için gerekli olan herşeyi yapacağız, her yere saldıracağız. Köleleştirdiğiniz bütün

hükümetler, bütün uşaklarınız, kiralık askerleriniz ve korkuluklarınız ortadan silinip süpürülecektır. Emperyalizm baştan aşağı devrilecek ve halklar, kendi kaderlerini seçmekte hür olacaklardır.

Bu, bir hamasî edebiyat gösterisi değildir. Hem saldırganlığı hem de zayıflığı iyice takdir edilmiş bir düşman karşısında cesaretin dile gelişidir Nitekim o günden bu yana Amerikan yöneticileri, savaşı kıta Çin'ine yaymaktan söz edemez olmuzlardır. Düşünmekte, düşündükçe de, böyle bir mâceranın yolaçacağı tehlikeleri daha iyi değerlendirmektedirler. Çinlilere gelince, onların savaş istemediği apaçık ortadadır. Büyüklüğünü, güçlülüğünü ve süresini hayale kapılmadan ölçtükleri bir inşa çabasına dalmış olan Çinliler, tutarlı bir barış politikası gütmektedirler. Ama unutulmamalıdır ki barış, ancak düşman bütün tehditlerinin, manevralarının ve ürkütme haveslerinin hiç bir etkisi olmadığına ikna edildiği takdirde korunabilir.

Çin'e karşı bir Amerikan saldısı ihtimali karşısında Sovyet yöneticilerinin tavrı nedir? Eğer Sovyetler Birliği, barış içinde birlikte yaşama adına, Amerikan emperyalizmi karşısında tâvizkâr bir duruma gelmeseydi, hiç şüphe yok ki, Çin'e bir saldırı başladığı anda bütün gücü ve bütün silâhlarıyla ve derhal Çin safında yer alacağını

açıkça ilân etmek görevini yerine getirmesi lâzımdı. Ama ne yazık ki Sovyet yöneticileri **hiç bir zaman böyle bir beyanda bulunmadılar.** İşte bunun içindir ki Çin yöneticileri, «modern revizyonistlerin» düşman safında yer alabileceklerini hesaba katmakta haklıdırlar. Bu belirsiz ve bulanık tutum, objektif açıdan, saldırganlar için bir teşvik teşkil etmektedir. Gene de Sovyet yöneticilerinin Çin'e karşı bir Amerikan saldırısını arzu etmedikleri umulabilir. Çünkü böyle bir durum kendilerini hem Sovyet halkı, hem de Sovyetler Birliği Komünist Partisi üyeleri önünde son derece güç bir pozisyonda bırakacaktır. Çen Yi'nin de işâret ettiği nokta budur Üstelik, Çin atom bombardmanlarına hedef olduğu takdirde, Sovyetler Birliği sadece nüfuzunu yitirmekle kalmayacak, aynı zamanda da enternasyonal komünist hareket nezdinde korkunç bir felâkete sürüklenecektir.

İşte Vietnam savaşının ardında gizlenen gerçek budur.

SOVYET POZİSYONUNUN ZAYIFLAMASI

Sovyet yöneticileri, Çin Komünist Partisi'nin tenkitlerine doğrudan doğruya cevap vermek yerine, uzun zaman sustuktan sonra yeniden, Vietnam'a yardım için **«eylem birliği»** fikrine sarılmışlardır. Mart 1965 Moskova toplantısının belli başlı temasını teşkil etmiş olan bu tezin özeti şudur: Aradaki fikir ayrılıkları ne olursa olsun, komünist partilerini biribirlerine bağlayan şey, onları ayıran şeyden çok daha kuvvetlidir. Öyleyse, anlaşmazlık noktalarını bir yana bırakıp, Vietnam yararına eylem birliğini kurmak niçin mümkün olmasın? Çin komünistleri bunu reddettikleri takdirde, emperyalistlerin ekmeğine yağ sürmüş olacaklardır.

Bu, itiraf etmeli ki, usta işi bir manevraydı. Nitekim Çin Komünist Partisi, 11 Kasım 1965 te yayınlanan **«Sovyetler Birliği Komünist Partisi yeni yöneticilerinin Eylem anlayışı hakkında»**

başlığını taşıyan bir uzun makaleyle bu konudaki fikrini açıklamak lüzumunu duydu.

Makalenin ağırlık merkezini meydana getiren fikir basittir: Hasım hâline gelmiş olanlarla eylem birliği mümkün değildir. «Çoğımızdaki temel meselelerin bütünü konusunda, marksist-leninistlerle Kruşçef revizyonistleri arasında hiç bir birlik ve ortak fikir noktası kalmamıştır; herşey onları biribirinden ayırmakta ve biridirine karşıt kılmaktadır.»

Makale ayrıca, ilgi çekici yeni açıklamalarda da bulunuyor. Amerikalılar on yedinci paralelin kuzey kısmına saldırmadan hemen önce, Kossigin'in Hanoi'ye gitmeden önce Pekin'e uğradığı hatırlardadır. Kossigin orada Çinli yöneticilerle yaptığı görüşmeler sırasında, Birleşik Devletler'in «Vietnam'da bir çıkış kapısı» bulmasına yardım etmek gereği üzerinde ısrarla durmuş, Çin yöneticilerinin protestosuyla karşılaşınca da onların fikrini kabul etmiş gibi görünerek, Amerikalıları çıkmazdan kurtarmak çabalarına başka yollardan devam etmiştir.

Komünist olmayan bazı gazeteciler de bu durumun farkındadırlar. Meselâ André Fontaine, 26 Ekim 1965 tarihli **Le Monde**'da şunları yazmaktaydı:

«Sovyet politikası hiç bir zaman bu derece yumuşak başlı, bu derece az devrimci olmamıştır. Gerçi **Pravda** emperyalistlerin cinayetlerini takbihe devam ediyor ama, Washington'la Moskova

arasındaki kültürel, ekonomik ve tutistik alış veriş de devam ediyor. O kadar ki, bugün Moskova'da, VII. Amerikan filosundan kalkan uçaklar sosyalist Vietnam'ı bombalarken, bir caz orkestrası eşliğinde Amerikan modası sunulmaktadır...»

Kruşçef'ci politika çizgide, bütün sonuçları na katlanarak devam etmenin Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin enternasyonal komünist hareket nezdindeki itibarını sarstığı inkâr edilemez.

Nitekim, 11 Kasım tarihli makale Çin Komünist Partisi şunları söylemektedir:

«Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin dünkü otoritesi artık bir daha dönmemek üzere yıkılmıştır. Bugün, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin yeni yöneticileriyle kendilerini izleyenler arasındaki tek bağ, çıkar bağıdır: Herkes yalnız kendini düşünmektedir.»

İyi haber alan bir dış politika yazarı, **Philippe Ben**, Avrupa'daki halk demokrasilerinde yaptığı bir geziden dönüşünde, **14 Temmuz 1965** tarihli **Le Nouvel Observateur**'de şunları yazmaktaydı:

«Prag'da, Budapeşte'de Varşova'da, sorumlu kişiler tedirgin ve endişelidir: Bir sosyalist ülke Amerikan bombaları altında ezilirken, Sovyetler Birliği eli ayağı bağlı kalmağa mahkûmmuş gibi davranıyor...

«Polonya Politbüro üyelerinden birisinin daha geçenlerde bir ziyaretçiye şunları fısıldadığını

naklettiler: «İsim veremem ama Moskova'da bazı sorumlular bugünkü yönetici kadroyu zayıflıkla suçlamakta ve onların yerine geçmeğe hazırlanmaktadır.»

«Sovyetler Birliği'nin Doğu Avrupa'da uğradığı bu olağanüstü nüfuz ve itibar kaybı, halk demokrasilerinin Pekin çizgisini benisemeğe koyuldukları anlamına gelmez. Onların gözünde Pekin, gene, «sarı Stalin'cilik»in kalesi durumundadır. Komünist âlemin liderliğinin «beyaz olamayan» bir ülkeye düşmesini bir türlü kabul edemiyorlar. Bununla birlikte, Prag'da, Varşova'da, Sofya'da. Budapeşte'de ve Bükreş'te, artık Çinliler saygı gördüğü de meydandadır. Hattâ Çinlilere, uzun süredir, ve tabiî bir dereceye kadar, Moskova'ya karşı mütefikler gözüyle bakılmaktadır.

«Çin-Sovyet anlaşmazlığı meselesinde taraf tutmak diye bir şey artık kalmamıştır. Çin yöneticilerine karşı hücumlar da keşilmiş bulunmaktadır. Çinliler tarafından **tenkit edilmemek,** Çinlilerin «Kruşçef'in mirasçıları»na ve Tito kliği»ne saldırdığını görmek, resmen bir mutluluk vesilesi hâline gelmiştir.»

SOVYETLER BİRLİĞİ KOMÜNİST PARTİSİ XXIII. KONGRESİ

Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin XXIII. Kongresi, 29 Mart-8 Nisan tarihleri arasında ve işte bu güç şartlar içinde toplandı. Toplantıya belli başlı iki temel soru hâkimdi: Vietnam savaşına sıkı sıkıya bağlı olarak Çin-Sovyet ilişkileri, ve güç bir mecraya girmiş olan ekonomik durumu düzeltmek üzere alınması gereken tedbirler.

Bizi burada ilgilendiren mesele, Çin- Sovyet ilişkileridir.

Çin Komünist Partisi'nin bu büyük toplantıya bir heyet göndermeyi reddetmiş oluşu, şaşırtıcı değildir. Bu red mektubu şöyle başlamakta:

«Aziz yoldaşlar,

Çin Komünist Partisi, bizleri XXIII. Kongrenize misafir olarak bir heyet göndermeğe dâvet eden 24 Şubat 1966 tarihli mektubunuzu almış bulunumaktadır.

«Bir partinin bir kardeş partiyi, kongresine

bir heyet yollamağa dâvet etmesi, normal zamanda, bir dostluk gösterisi sayılırdı. Ama sizler bu dâveti, Sovyetler Birliği'nde Parti içinde olduğu kadar dışında da, Çin'e karşı bir histeri yaratma teşebbüsüne geçtikten sonra yapıyorsunuz... Bu şartlar içinde, bir düşman olarak telâkki ettiğiniz Çin Komünist Partisi'nin kongrenizde temsil edilmesi nasıl tasavvur olunabilir?»

Ve şöyle sona ermektedir:

«Sovyetler Birliği bir emperyalist saldırısına hedef olduğu ve bu saldırıya kararlı şekilde karşı koyduğu takdirde, Sovyet halkı, ortak düşmana verilecek mücadelede Çin'i yanında bulacağından emin olsun. Kardeşçe selâmlarımızla.»

Yaptıkları bunca hazırlıktan sonra, Sovyetler **Birliği Komünist Partisi** yöneticilerinin Kongrede Çin'e karşı amansız bir hücuma geçmeleri beklenmekteydi. Ama hiç de öyle olmadı. Brejnef'in söylevinde yer alan şu sözler, bu bakımdan ilgi çekicidir:

«Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği ile Çin ve Arnavutluk komünist partileri arasındaki ilişkiler bugün için doyurucu olmaktan uzaktır. Biz samimî olarak, iki ülkeyle partileriyle olan ilişkilerimizin düzelmesine arzu etmekteyiz.

«Çin Komünist Partisi ve Arnavutluk Emek Partisi temsilcileriyle, istedikleri anda buluşup görüşmeğe hazırız.»

Şu satırların yazıldığı anda, yani 1966 Haziranında durum nedir?

Herşeyden önce işâret etmek gerekir ki Çin Komünist Partisi, XXIII. Kongre hakkında henüz hiç bir yorumda bulunmuş değildir. Bunun bir sebebi, Kongrenin yeni hiç bir şey getirmeyisi ve Çin'e karşı hücumun fiyaskoyla sonuçlanması ise, ikinci ve asıl muhtemel sebebi de, Kongrenin, Sovyet yöneticileri tarafından savunulagelen tezlerde duyulur bir sarsılma başladığını ortaya çıkarmış oluşudur.

Enternasyonal politika meseleleri alanında, Amerikan emperyalizmiyle barış içinde birlikte yaşama siyaseti iflâs hâlindedir. Zaten bu politikanın surebilmesi için, mevcut olması mümkün olmayan bir takım şartların bir araya gelmesi gerekirdi: Meselâ, Amerikan emperyalizmi emperyalist olmamalıydı, esir halklar başkaldırmamalıydı, Vietnamlılar mücadeleyi bırakıp tâvizci pazarlıklara girişmeli, Amerikalılar da «daha makûl» davranmalıydı v.s.. Oysa bunlardan hiç biri olmadı. Ve bugün Sovyet yöneticileri son derece güç bir durumda kalmış bulunmaktadırlar. Vietnam'a yardımı arttırmak zorundadırlar, yoksa enternasyonal komünist hareketteki ve bağımlı halklar nezdindeki otoriteleri daha da sarsılacaktır. Ama Vietnam'a yardımı arttırınca da, Birleşik-Devletler'le işbiriliği imkânsızlaşmaktadır. Çin'i tecrit teşebbüsleri ise tam bir başarısızlığa uğramıştır.

Geleceği önceden görmek mümkün değildir. Mümkün değildir, çünkü bir alay çelişkin unsur etki ve tepki hâlindedir. Bu bakımdan, Sovyetler Birliği'nde kısa zamanda siyasî bir değişiklik olup olmayacağını, Amerikalıların Güney-Doğu Asya'da ne zaman bozguna uğrayacaklarının ve tırmanma çılgınlıklarının Çin'e kadar uzanıp uzanmayacağını söyleyemeyeceğiz. Söyleyebileceğimiz tek şey, Devrimci kuvvetlerin ilerleme hâlinde bulunduğu ve hiç kimsenin bu kuvvetleri engellemeğe artık güç getiremeyeceğidir. Dünyanın bu hızlı dönüşümüne eşlik eden ideolojik savaşta ise, Çinliler daha şimdiden kazanmış durumdadır. Ve bu ilk zaferin sonuçları gün geçtikçe biraz daha yayılmakta kusur etmeyecektir.

——o SON o——

ÖZGÜN YAYIN

Sunar...

★ **EN GÜZEL DÜNYA** — Jean Baby
Çeviren: Müntekim Öçmen Fiatı: 15 TL.

★ **SOSYALİZME GİRIŞ** — Julies Moch
Çevirenler: Selâhattin Hilâv - Doğan Avcıoğlu
Fiatı: 10 TL.

★ **KURTULUŞ SAVAŞI DESTANI — FAŞİZM IRKÇILIK ve EMPERYALİZM** — Nazım Hikmet Fiatı: 15 TL.

★ **VE BIÇAK KEMİĞE DAYANDI** — Liam O'flaherty Çeviren: İzzet Yaşar Fiatı: 15 TL.

★ **DESTANLAR** — Nàzım Hikmet Fiatı: 20 TL.

★ Bütün siparişlerde % 25 indirim yapılır.

★ İsteme yeri: **ÖZGÜN YAYIN P. K. 108**

Sirkeci — İstanbul

15 LİRA